ફરિયાદી સાક્ષી- ૫ ફરિયાદી સાક્ષી- પઅસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

[૨૦૧૯] ૧૫ એસ.સી.આર. ૭૧૨

રવિ તે અશોક ઘુમરેના પુત્ર

વિ.

સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૪૮૮-૧૪૮૯/૨૦૧૮)

ઓક્ટોબર ૦૩, ૨૦૧૯

[આર. એફ. નરીમન, સૂર્ય કાંત અને આર. સુભાષ રેડ્ડી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦: કલમો ૩૦૨, ૩૬૩, ૩૭૬ અને ૩૭૭ – બે વર્ષની બાળકીનું અપહરણ, બળાત્કાર/અકુદરતી સંભોગ અને હત્યા – ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો હતો કે બનાવના દિવસે ભોગ બનનાર બાળકી સાંજે

આશરે ૪.૦૦ વાગ્યે ગુમ થઈ ગઈ હતી – પોલીસ અને ગુમ થયેલી બાળકીના પરિવારના સભ્યો દ્વારા શોધખોળ દરમિયાન એ બહાર આવ્યું કે બાળકી ગુમ થઈ તે સમયે અપીલકર્તા બાળકોને ચોકલેટ વહેંચતો જોવા મળ્યો હતો – પોલીસ અપીલકર્તાના ઘરે પહોંચી અને અપીલકર્તાને પલંગ નીચે ભોગ બનનાર બાળકી સાથે નગ્ન હાલતમાં રંગેહાથ ઝડપી લીધો – ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટે એકમત થઈને તેને દોષિત ઠેરવ્યો અને મૃત્યુદંડની સજા ફટકારી – દોષસિદ્ધિ અને સજા સામે અપીલ – ઠેરવેલ: તે નિર્ણાયક રીતે સાબિત થયું હતું કે ભોગ બનનાર બાળકી પર નિર્દયતાથી હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને યોનિમાર્ગ તથા અકુદરતી સંભોગ કરવામાં આવ્યો હતો – તેના ચહેરા, માથા, ગરદન, બાહ્ય જનનાંગો તેમજ ગર્ભાશય અને મૂત્રમાર્ગની અંદર બહુવિધ ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી – તબીબી અભિપ્રાય એવો હતો કે ગળું દબાવવાને કારણે મૃત્યુ થયું હતું-– રેકોર્ડ પર અબરજખન પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની ગવાહી, પરોક્ષ પુરાવા, તબીબી પુરાવા અને ડી.એન.એ. વિશ્લેષણ ઉપલબ્ધ હતા, જેણે નિર્ણાયક સાબિત કર્યું કે આ ભયાનક ગુનો અપીલકર્તાએ અને તેણે એકલાએ જ કર્યો હતો – પીડિત બાળકીને કઈ પરિસ્થિતિઓમાં અનેક ઈજાઓ થઈ તે અંગેની વિશેષ જાણકારી અપીલકર્તા પાસે હતી – એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૦૬ ને ધ્યાનમાં રાખીને તે ઈજાઓ તેના દ્વારા કરવામાં આવી ન હતી તે સાબિત કરવાની જવાબદારી માત્ર અપીલકર્તાની જ હતી, જે તે બજાવવામાં દયામણી રીતે નિષ્ફળ ગયો હતો, જ્યારે રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓએ શંકાથી પર સાબિત કર્યું કે પીડિત

બાળકી અપીલકર્તાના ગેરકાયદેસર કબજામાં અંદાજે બપોરે ૪.૦૦ વાગ્યાથી લઈને તેના પર થયેલા પાશવી હુમલાને કારણે તેણે છેલ્લો શ્વાસ લીધો ત્યાં સુધી હતી – અપીલકર્તાની દોષિત ઠેરવણી યથાવત રાખવામાં આવે છે – પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સ એક્ટ, ૨૦૧૨ – પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સ અમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૯.

સજા/શિક્ષા: ફાંસીની સજા – બે વર્ષની માસૂમ બાળકી પર બળાત્કાર અને હત્યા – ફાંસીની સજા હળવી કરવા માટેની અરજી (મર્સી પિટિશન/પ્રાર્થના) – ચુકાદો: આ કેસમાં પીડિતા માંડ બે વર્ષની નાની બાળકી હતી જેને અપીલકર્તાએ અપહરણ કરીને આશરે ૪ થી ૫ કલાક સુધી સતત અત્યાચાર ગુજાર્યો જ્યાં સુધી તેણે પોતાનો છેલ્લો શ્વાસ ન લીધો – પોતાની વાસના પર કોઈ કાબૂ ન ધરાવનાર અપીલકર્તાએ માત્ર પોતાની જાતીય ભૂખ સંતોષવા માટે તમામ કુદરતી, સામાજિક અને કાનૂની મર્યાદાઓ વટાવી દીધી – તેણે એક એવું જીવન નિર્દયતાથી સમાપ્ત કરી નાખ્યું જે હજી ખીલવાનું બાકી હતું – તેણે બાળકીને સમાજની બુરાઈઓ સામે પિતા જેવો પ્રેમ, સ્નેહ અને સુરક્ષા આપવાને બદલે, તેને હવસનો શિકાર બનાવી દીધી – આ એક એવો કેસ છે જ્યાં વિશ્વાસઘાત થયો છે અને સામાજિક મૂલ્યોને ઠેસ પહોંચી છે – બે વર્ષના નાના ભૂલકા સાથેનું અનૈતિક કૃત્ય ગંદી અને વિકૃત માનસિકતા દર્શાવે છે, જે ક્રૂરતાની એક ભયાનક

કહાની રજૂ કરે છે – અપીલકર્તાએ તેના ઘરનો એક દરવાજો બહારથી બંધ કરીને અને બીજો દરવાજો અંદરથી બોલ્ટ કરીને તેની ઘાતકી યોજનાને ખૂબ જ ઝીણવટપૂર્વક અંજામ આપ્યો હતો જેથી લોકો એવું માને કે અંદર કોઈ નથી – આમ, આ અતાર્કિક કૃત્ય આચરતી વખતે તે પૂરી હોશમાં હતો – તેણે આ લોહીયાળ અપરાધ માટે કોઈ પસ્તાવો કે ખેદ દર્શાવ્યો નહીં, પરંતુ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૧૩ ના તેના નિવેદનમાં ચૂપ રહેવાનું પસંદ કર્યું – 'ખોટા' આરોપના પ્રમાણભૂત બચાવ સાથેની તેની જાણી જોઈને કરાયેલી, સુનિયોજિત ચૂપકીદી તેની દયા કે કરુણાના અભાવને ઉજાગર કરે છે અને તે વાત પર વિશ્વાસ અપાવે છે કે તેને ક્યારેય સુધારી શકાતો નથી – આમ હોવાથી, ફાંસીની સજામાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટેનો કેસ બનતો નથી – પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સ એક્ટ, ૨૦૧૨ – પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ – કલમો ૩૦૨, ૩૬૩, ૩૭૬ અને ૩૭૭.

ફોજદારી કાયદો: પુરાવા – હેતુ (મોટીવ) – જો કે હાઈકોર્ટે એવું અવલોકન કર્યું હતું કે 'વાસનાની સંતોષી' અને 'પગેરું મિટાવવું' એ અપીલકર્તાનો હેતુ હતો, પરંતુ ભારતીય દંડ સંહિતા

હેઠળ હેતુ (મોટીવ) કોઈ સ્પષ્ટ આવશ્યકતા નથી, જો કે સંજોગજન્ય પુરાવાઓના કેસમાં પ્રોસિક્યુશનનો કેસ સાબિત કરવામાં 'હેતુ' મદદરૂપ થઈ શકે છે – હાથ પરનો કેસ સંપૂર્ણપણે સંજોગજન્ય પુરાવા પર આધારિત ન હતો કારણ કે ત્યાં વિશ્વસનીય પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની ગવાહીઓ હતી જેમણે અપીલકર્તાને ગુનો આચરતા જોયો હતો, ભલે તે આંશિક હોય – ડી.એન.એ. ટેસ્ટના મજબૂત સમર્થન સાથેના આવા અડગ પુરાવા માટે ભયાનક ગુના પાછળના અપીલકર્તાના ચોક્કસ હેતુના નિર્ધારણની જરૂર ન હતી.

સજા/શિક્ષા: ફાંસીની સજા – સપ્રમાણતાનો સિદ્ધાંત (ડોક્ટરીન ઓફ પ્રપોર્શનાલિટી) – સજાનું પ્રમાણ નક્કી કરવાનો હેતુ અને ઉદ્દેશ્ય ન્યાયાધીશના પોતાના વિચારોથી પ્રભાવિત થયા વિના 'સમાજ-કેન્દ્રી' હોવો જોઈએ, કારણ કે ફોજદારી ન્યાય તંત્રની વ્યવસ્થામાં સમાજ સૌથી મોટો હિસ્સેદાર છે – નાગરિક સમાજને અસામાજિક તત્વોના હાથે કોઈપણ પ્રકારના માનસિક ભય, જોખમ, ખતરો કે અસુરક્ષાથી મુક્ત થઈને જીવવાનો 'મૂળભૂત' અને 'માનવીય' અધિકાર છે – સમાજ ન્યાયાલયો પાસેથી સપ્રમાણતાના સિદ્ધાંતને લાગુ કરવાની અને ગુનાની ગંભીરતાને અનુરૂપ યોગ્ય અને નિવારક સજા લાદવાની વાજબી અપેક્ષા રાખે છે.

પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સિસ એક્ટ, ૨૦૧૨: કલમ ૫ – પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સિસ એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૯ – ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલો – સજા – સુધારેલા કાયદા અગાઉ કલમ ૫ માં "ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલો" ની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી હતી, જેમાં "જે કોઈ ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળક પર ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલો કરે છે" નો સમાવેશ થતો હતો – મૂળરૂપે, ગંભીર જાતીય હુમલા માટેની સજા ૧૦ વર્ષથી ઓછી ન હોય પરંતુ દંડ સાથે આજીવન કેદ સુધી લંબાવી શકાય તેવી સખત કેદ હતી – ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલા માટેની લઘુત્તમ સજા ૧૦ વર્ષથી વધારીને ૨૦ વર્ષ કરવામાં આવી છે અને આજીવન કેદ હવે સ્પષ્ટપણે વ્યક્તિના કુદરતી જીવન માટેની કેદ તરીકે જણાવવામાં આવી છે – નોંધપાત્ર રીતે, ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળક પર ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલાના ગુના માટે દંડ તરીકે 'મૃત્યુદંડ' પણ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે – સંસદે ગર્ભિત રીતે પોતાને "કોઈપણ સંજોગોમાં મૃત્યુદંડ નહીં" ના સિદ્ધાંતના સમર્થકોથી દૂર કરી લીધા છે અને લોકોની ઇચ્છાને પુનરાવર્તિત કરી છે કે ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના સગીર બાળકોના નિર્દય બળાત્કારના કિસ્સામાં ભોગ બનનારની હત્યા ન થઈ હોય તો પણ 'મૃત્યુદંડ' લાદી શકાય છે – સંશોધનના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનમાં, સંસદે એ હકીકત અંગે પોતાની ચિંતા દર્શાવી છે કે "તાજેતરના ભૂતકાળમાં બાળ જાતીય શોષણના કેસોની ઘટનાઓ કે જે આરોપીઓની અમાનવીય માનસિકતા દર્શાવે છે, જેઓ યુવાન ભોગ બનનાર પ્રત્યે બર્બર રહ્યા છે, તે દેશમાં વધી રહી

છે" – જો સંસદે યોગ્ય તથ્યો અને આંકડાઓ સાથે સજ્જ થઈને બાળકના જાતીય શોષણના ગુના માટે મૃત્યુદંડ દાખલ કરવાનો નિર્ણય લીધો હોય, તો અદાલત હવે પછી નવીનતમ કાયદાકીય નીતિને ધ્યાનમાં રાખશે ભલે તે ગુનો તે પહેલાં આચરવામાં આવ્યો હોય તેવા કેસમાં લાગુ પડતી ન હોય – તેથી તાજેતરના સુધારા અમલમાં આવ્યા તે પહેલાં આપવામાં આવેલા ન્યાયિક પૂર્વવર્તી ચુકાદાઓને ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ અભિગમ સાથે જોવા જોઈએ જેથી કાયદાકીય અને ન્યાયિક અભિગમો યોગ્ય રીતે સુમેળ સાધી શકે – બાળકો સામેનો ગુનો – સજા/સજાનું નિર્ધારણ.

ફોજદારી ન્યાયનો વહીવટ: બળાત્કારના આરોપીને સજા – સજા નીતિએ બંને બાજુઓ વચ્ચે સંતુલન સાધવાની જરૂર છે અને (૧) દાખલારૂપ અસર, અથવા (૨) નાગરિક સમાજમાં ગુનેગારના પુનર્વસન માટે સંપૂર્ણ સુધારણાની બેવડી કસોટી પર આધાર રાખવો જોઈએ – જ્યાં અદાલતને ખાતરી થાય કે ગુનેગારને સુધારવાની કોઈ શક્યતા નથી, ત્યાં સજા સર્વ બાબતો પહેલાં, ગુનાના સ્વરૂપને અનુરૂપ હોવી જોઈએ અને દુષ્કર્મ કરનારનો દાખલો બેસાડવાના અને હજુ પણ નિર્દોષ હોય તેવા લોકો માટે ચેતવણી આપવાના સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્ય સાથે દાખલારૂપ હોવી જોઈએ – સજા/સજાનું નિર્ધારણ.

પુરાવા: તબીબી પુરાવા – ડીએનએ – અપીલકર્તા-આરોપીની દલીલ કે ફરિયાદપક્ષે ડીએનએ પુરાવા પર આધાર રાખ્યો હતો તે હકીકત હોવા છતાં કે વિશ્લેષણની ઉપયોગમાં લેવાયેલી પદ્ધતિ એટલે કે વાય-ક્રોમોઝોમ શોર્ટ ટેન્ડમ રીપીટ પોલીમોર્ફિઝમ (વાય-એસટીઆર) ની અમુક અંતર્નિહિત મર્યાદાઓ છે જેના કારણે આરોપીની સચોટ ઓળખ વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત થઈ શકતી નથી અને સદર પદ્ધતિએ આરોપીને ગુનેગાર તરીકે સચોટ રીતે ઓળખ્યો ન હતો; અને ઓટોસોમલ-એસટીઆર વિશ્લેષણ જેવી અન્ય પદ્ધતિઓથી વિપરીત, તે સમાન વંશના પુરુષ સભ્યો વચ્ચે તફાવત કરી શકતી નથી – ઠેરવેલ: દલીલ નકારી કાઢવામાં આવે છે – વૈશ્વિક સ્તરે સ્વીકૃત તબીબી સાહિત્ય ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીના આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટરના નિવેદન સાથે મળીને કોઈ શંકા છોડતું નથી કે જાતીય હુમલાના કેસોમાં ભોગ બનનાર અને ગુનેગારનું ડીએનએ ઘણીવાર મિશ્રિત હોય છે – આવા કેસોમાં "ઓટોસોમલ-એસટીઆર" જેવી પરંપરાગત ડીએનએ વિશ્લેષણ તકનીકો શક્ય નથી – વાય-એસટીઆર પદ્ધતિ માત્ર પુરુષોમાં જ જોવા મળતા વાય-ક્રોમોઝોમની તુલના કરીને માત્ર પુરુષ ડીએનએને અલગ કરવાની એક અનન્ય રીત પૂરી પાડે છે – તે હવે વૈજ્ઞાનિક ચર્ચાની બાબત નથી કે જાતીય હુમલાના કેસોમાં સમર્થન માટે વાય-એસટીઆર સ્ક્રિનિંગ સ્પષ્ટપણે ઉપયોગી છે અને તેનો નિર્દોષતાના પુરાવા તરીકે સારી રીતે ઉપયોગ કરી શકાય છે અને સમગ્ર વિશ્વમાં વિવિધ અધિકારક્ષેત્રોમાં તેનો વ્યાપકપણે આધાર રાખવામાં આવે છે – વિજ્ઞાન અને સંશોધનોએ ભારપૂર્વક

સ્થાપિત કર્યું છે કે આ પદ્ધતિ દ્વારા નમૂનાઓમાં 'લોસાઈ' ના ક્ષતિગ્રસ્ત થવાની શક્યતાઓ ઓછી છે અને તે ડીએનએ વિશ્લેષણની અન્ય પરંપરાગત પદ્ધતિઓ કરતાં વધુ અસરકારક હોઈ શકે છે – જો કે વાય-એસટીઆર સમાન વંશના પુરુષો વચ્ચે તફાવત કરતું નથી, તેમ છતાં, ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપવા માટે તેનો મજબૂત સંજોગોવશાત પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય છે – ડીએનએ વિશ્લેષણની વાય-એસટીઆર તકનીકો બંને નિયમિતપણે વિવિધ અધિકારક્ષેત્રોમાં જાતીય હુમલાના કેસોમાં ગુનેગારની ઓળખ માટે અને વણઉકેલાયેલા કેસોમાં શંકાસ્પદોને ઓળખવાની પદ્ધતિ તરીકે ઉપયોગમાં લેવાય છે – મેડિકલ જ્યુરિસપ્રુડન્સ.

સજા/સજાનું નિર્ધારણ: મૃત્યુદંડ – હળવી કરવી – ગંભીર અને હળવા કરતી પરિસ્થિતિઓ – બે વર્ષની બાળકી પર બળાત્કાર અને હત્યા – ઠેરવેલ: (ન્યાયમૂર્તિ આર. સુભાષ રેડ્ડી દ્વારા – સજાના ભાગ પર અસંમત) – સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત દોષસિદ્ધિના કેસમાં, સામાન્ય રીતે મૃત્યુદંડની આત્યંતિક સજા લાદવી જોઈએ નહી – જો કોઈ આપેલા કેસમાં, સંજોગોની સાંકળ સ્થાપિત કરીને આરોપીનો ગુનો વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત થાય, પરિણામે દોષસિદ્ધિ થાય, તો યોગ્ય કેસોમાં ગંભીર અને હળવા કરતી પરિસ્થિતિઓના સંતુલન પાસાંઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી જ મૃત્યુદંડ લાદી

શકાય છે – પરંતુ, તે જ સમયે સામાન્ય રીતે, જો કોઈ ખાસ કારણો અસ્તિત્વમાં ન હોય, તો સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત દોષસિદ્ધિના કેસમાં, મૃત્યુદંડ લાદવો જોઈએ નહીં – પ્રસ્તુત કેસમાં, અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ મુખ્યત્વે સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત હતી – રેકોર્ડ પરના પુરાવા દર્શાવે છે કે બનાવના દિવસે, અપીલકર્તા દારૂના નશામાં હતો અને તેણે ગુનો આચર્યો હતો અને તેથી, ગંભીર અને હળવા સંજોગોનું સંતુલન કરવા માટે તેને પૂર્વ-આયોજિત કહી શકાય નહીં – ગરીબી રેખા નીચેની વ્યક્તિ તરીકે અપીલકર્તાની સામાજિક-આર્થિક સ્થિતિ પણ ગંભીર અને હળવા પરિબળોનું સંતુલન કરતી વખતે હળવા પરિબળોમાંના એક તરીકે ગણી શકાય – ફરિયાદપક્ષ તરફથી એવો કોઈ પુરાવો નહોતો કે અપીલકર્તાના સુધારા અને પુનર્વસનની કોઈ શક્યતા નથી – સંબંધિત સમયે અપીલકર્તાની ઉંમર ૨૫ વર્ષ હતી – તેનો કોઈ ગુનાહિત ઈતિહાસ પણ નહોતો – આમ, અપીલકર્તાની હળવી પરિસ્થિતિઓ ગંભીર પરિસ્થિતિઓ પર પ્રભુત્વ ધરાવે છે, જેથી મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવી શકાય – આ તમામ પાસાંઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવે છે – ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ – કલમ ૩૦૨.

બાબતોનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે

ઠેરવ્યું: ન્યાયમૂર્તિ સૂર્ય કાંત (આર. એફ. નરીમન, ન્યાયમૂર્તિ અને પોતાના વતી)

૧. પોલીસ તેમજ ગુમ થયેલી બાળકીના પરિવારના સભ્યો દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી શોધખોળ દરમિયાન એ બાબત પ્રકાશમાં આવી હતી કે અપીલકર્તા તે દિવસે અને તે સમયે જ્યારે બાળકી ગુમ થઈ ત્યારે મારોતી મંદિર નજીક બાળકોને લલચાવવા માટે ચોકલેટ વહેંચી રહ્યો હતો. પોલીસ ટીમ, ભોગ બનનાર બાળકીના પિતા અને તેમના ભાઈ, વાસ્તવિક રીતે આશંકિત થઈને અને કંઈક અજુગતું બન્યાની શંકા જતાં, અપીલકર્તાના ઘરે પહોંચ્યા અને અપીલકર્તાને પલંગ નીચે ભોગ બનનાર બાળકી સાથે નગ્ન અવસ્થામાં રંગેહાથ પકડી પાડ્યો. વધુમાં એ નિર્ણાયક રીતે સાબિત થયું કે મૃતક પર અત્યંત ક્રૂરતાપૂર્વક હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને યોનિમાર્ગ તથા અકુદરતી સંભોગનો ભોગ બનાવવામાં આવી હતી. ભોગ બનનારને ચહેરા, માથા, ગરદન, બાહ્ય જનનાંગો તેમજ ગર્ભાશય અને મૂત્રમાર્ગની અંદર બહુવિધ ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી. ભોગ બનનાર બાળકીને કયા સંજોગોમાં તે બહુવિધ ઈજાઓ થઈ તે અંગેનું વિશેષ જ્ઞાન અપીલકર્તા પાસે હતું. પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૬ ને ધ્યાને લેતાં તે ઈજાઓ તેના દ્વારા પહોંચાડવામાં આવી ન હતી તે

સાબિત કરવાનો બોજ માત્ર અપીલકર્તા પર જ હતો, જેને અપીલકર્તા સાબિત કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ રહ્યો છે, જો કે રેકોર્ડ પરના પુરાવા વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત કરે છે કે ભોગ બનનાર બાળકી સાંજે આશરે ૪.૦૦ વાગ્યાથી માંડીને તેના પર થયેલા પાશવી હુમલાને કારણે તેણે અંતિમ શ્વાસ લીધા ત્યાં સુધી અપીલકર્તાના ગેરકાયદેસર કબજામાં હતી. [પેરા ૩૦] [૭૩૮-સી-જી]

<u>અપીલકર્તાને ગુના સાથે જોડતા વૈજ્ઞાનિક પુરાવા:</u>

૨.૧ ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરી (એફએસએલ), મુંબઈના આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટર ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧ એ જુબાની આપી હતી કે તેઓએ ડિરેક્ટર ઓફ ફોરેન્સિક સાયન્સ, ગૃહ મંત્રાલય, નવી દિલ્હી દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકા મુજબ ડીએનએ પરીક્ષણ હાથ ધર્યું હતું. ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧ એ તે મુજબ ડીએનએ અહેવાલ તૈયાર કર્યો હતો જે આસિસ્ટન્ટ કેમિકલ એનાલાઈઝર દ્વારા પણ વિધિવત પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યો હતો. પોતાના અહેવાલની વિગતો જોઈને, ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧ એ સુસંગત રીતે જુબાની આપી છે કે આરોપી દ્વારા ભોગ બનનાર પર જાતીય સંભોગ અને અકુદરતી સંભોગ કરવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાને તમામ બાજુઓથી સજ્જડ રીતે ઘેરતા અચળ વૈજ્ઞાનિક પુરાવાને

એવા આધાર પર પડકારવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે પ્રસ્તુત કેસમાં અનુસરવામાં આવેલી ડીએનએ વિશ્લેષણ પદ્ધતિ "વાય-એસટીઆર" અવિશ્વસનીય હતી. એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે સદર પદ્ધતિ આરોપીને ગુનેગાર તરીકે ચોક્કસપણે ઓળખતી નથી; અને ઓટોસોમલ-એસટીઆર વિશ્લેષણ જેવી અન્ય પદ્ધતિઓથી વિપરીત, તે એક જ વંશાવળીના પુરૂષ સભ્યો વચ્ચે તફાવત કરી શકતી નથી. [પેરા ૩૨-૩૪] [૭૩૯-ડી; ૭૪૦-એચ; ૭૪૧-એ-બી]

૨.૨ ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧ – આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટર, એફએસએલના નિવેદન સાથે વૈશ્વિક સ્તરે સ્વીકૃત તબીબી સાહિત્ય એવી કોઈ શંકાને સ્થાન રાખતું નથી કે જાતીય હુમલાના કેસોમાં, ભોગ બનનાર અને ગુનેગારનું ડીએનએ ઘણીવાર મિશ્રિત થઈ જાય છે. આવા કેસોમાં "ઓટોસોમલ-એસટીઆર" જેવી પરંપરાગત ડીએનએ વિશ્લેષણ તકનીકો શક્ય નથી. વાય-એસટીઆર પદ્ધતિ માત્ર પુરૂષોમાં જ જોવા મળતા વાય-રંગસૂત્રની સરખામણી કરીને માત્ર પુરૂષ ડીએનએને અલગ પાડવાનો એક અનન્ય માર્ગ પૂરો પાડે છે. હવે એ વૈજ્ઞાનિક ચર્ચાનો વિષય રહ્યો નથી કે જાતીય હુમલાના કેસોમાં સમર્થન માટે વાય-એસટીઆર સ્ક્રીનીંગ સ્પષ્ટપણે ઉપયોગી છે અને તેનો નિર્દોષતા સાબિત કરતા પુરાવા તરીકે સારી રીતે ઉપયોગ કરી શકાય છે તથા વિશ્વભરના વિવિધ ન્યાયક્ષેત્રોમાં તેના પર

વ્યાપકપણે આધાર રાખવામાં આવે છે. વિજ્ઞાન અને સંશોધનોએ ભારપૂર્વક સ્થાપિત કર્યું છે કે આ પદ્ધતિ દ્વારા નમૂનાઓમાં `લોકાઈ' ના ક્ષય થવાની શક્યતાઓ ઓછી હોય છે અને તે ડીએનએ વિશ્લેષણની અન્ય પરંપરાગત પદ્ધતિઓ કરતાં વધુ અસરકારક હોઈ શકે છે. જો કે વાય-એસટીઆર એક જ વંશાવળીના પુરૂષો વચ્ચે તફાવત કરતું નથી, તેમ છતાં, ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપવા માટે મજબૂત સંજોગોવશાત પુરાવા તરીકે તેનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. જાતીય હુમલાના કેસોમાં ગુનેગારની ઓળખ માટે તેમજ વણઉકેલાયેલા કેસોમાં શંકાસ્પદોની ઓળખ કરવાની પદ્ધતિ તરીકે વિવિધ ન્યાયક્ષેત્રોમાં ડીએનએ વિશ્લેષણની વાય-એસટીઆર તકનીકો નિયમિતપણે ઉપયોગમાં લેવાય છે. નમૂનાઓના સંપૂર્ણ મેળને ધ્યાનમાં લેતાં અને ડીએનએ વિશ્લેષણ પ્રક્રિયાને અવિશ્વસનીય ઠેરવવા માટે કશું જ ન હોવાથી, ફોરેન્સિક અહેવાલ તેમજ ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧ ના નિવેદનનું પુરાવાકીય મૂલ્ય ઘણું ઊંચું છે. વળી, અપીલકર્તાનો એવો કોઈ કેસ નથી કે આ ગુનો તેના કોઈ અન્ય નજીકના સંબંધી દ્વારા આચરવામાં આવ્યો હતો. મહત્ત્વની વાત એ છે કે, અપીલકર્તા સિવાય ઘરમાં અન્ય કોઈ વ્યક્તિ હાજર મળી આવી નહોતી. આમ રેકોર્ડ પર પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની જુબાની, સંજોગોવશાત પુરાવા, તબીબી પુરાવા અને ડીએનએ વિશ્લેષણનો જબરજસ્ત પુરાવો હતો જેણે નિર્ણાયક રીતે સાબિત કર્યું કે તે અપીલકર્તા અને માત્ર તે પોતે જ છે, જે આ કેસમાં ભયાનક ગુનો કરવા માટે દોષિત છે. [પેરા ૩૫, ૩૬] [૭૪૧-સી-જી; ૭૪૨-એ-બી]

૩. જો કે હાઇકોર્ટે એવું અવલોકન કર્યું છે કે 'વાસના સંતોષવી' અને 'પુરાવાનો નાશ કરવો' એ અપીલકર્તાનો હેતુ હતો પરંતુ ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળ હેતુ એ કોઈ સ્પષ્ટ જરૂરિયાત નથી, જો કે સંજોગોવશાત પુરાવાના કેસમાં ફરિયાદપક્ષના કેસને સાબિત કરવામાં 'હેતુ' મદદરૂપ થઈ શકે છે. હાથ પરનો કેસ સંપૂર્ણપણે સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત નથી કારણ કે ત્યાં વિશ્વસનીય પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની જુબાનીઓ છે જેમણે અપીલકર્તાને ગુનો આચરતો જોયો હતો, ભલે અંશતઃ. ડીએનએ પરીક્ષણના ઘનિષ્ઠ સમર્થન સાથેના આવા અટલ પુરાવા માટે આ ભયંકર ગુના પાછળના અપીલકર્તાના હેતુના ચોક્કસ નિર્ધારણની જરૂર નથી. [પેરા ૩૭] [૭૪૨-સી-ઈ]

સજા નિર્ધારણ:

૪.૧ સજાની માત્રા નક્કી કરવાનો હેતુ અને ઉદ્દેશ ન્યાયાધીશના પોતાના અંગત વિચારોથી પ્રભાવિત થયા વિના 'સમાજ કેન્દ્રી' હોવો જોઈએ, કારણ કે ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીના વહીવટમાં સમાજ સૌથી મોટો હિસ્સેદાર છે. નાગરિક સમાજને અસામાજિક તત્વોના હાથે કોઈપણ પ્રકારના માનસિક ભય, ધમકી,

જોખમ કે અસુરક્ષા વિના જીવવાનો 'મૂળભૂત' અને 'માનવ' અધિકાર છે. સમાજ કાયદેસર રીતે અદાલતો પાસેથી અપેક્ષા રાખે છે કે તે પ્રમાણસરતાનો સિદ્ધાંત લાગુ કરે અને ગુનાની ગંભીરતાને અનુરૂપ યોગ્ય અને દાખલારૂપ સજા લાદે. 'ભોગ બનનાર' નો દ્રષ્ટિકોણ પણ એટલો જ મહત્ત્વપૂર્ણ છે જેમાં સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૨(ડબલ્યુએ) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ તેના વાલી અથવા કાનૂની વારસદારોનો સમાવેશ થાય છે. લાંબા સમયથી, ફોજદારી કાયદાને એવા પરિમાણ પર જોવામાં આવતો હતો જ્યાં અદાલતોએ આરોપી અને રાજ્ય વચ્ચે નિર્ણય કરવાનો રહેતો હતો. ગુનાનો વાસ્તવિક ભોગ બનેલ 'પીડિત' ને નિર્ણય પ્રક્રિયામાં કોઈ અવાજ નહોતો અને તેને મૂક પ્રેક્ષક તરીકે કોર્ટની બહાર બેસાડવામાં આવતો હતો. ગુનાને રોકવા અને સજા કરવા માટેની ફોજદારી ન્યાય વ્યવસ્થાની ભાવના ગુનાના 'ભોગ બનનાર' તરફ પીઠ ફેરવી લેતી હતી જેની ચીસો સદીઓ સુધી પરંપરાગત તંત્રના લાંબા કોરિડોરમાં અનસુણી રહી ગઈ હતી. હવે ૨૦૦૯ ના અધિનિયમ નં. ૫ દ્વારા ભારતમાં 'પીડિત' ને ટ્રાયલમાં ભાગ લેવા સહિતના કેટલાક મર્યાદિત અધિકારો આપવામાં આવ્યા છે જેના દ્વારા સી.આર.પી.સી. માં કેટલાક વ્યવહારુ ફેરફારો કરવામાં આવ્યા છે. તેથી સજા નીતિએ બંને બાજુઓ વચ્ચે સંતુલન સાધવાની જરૂર છે અને (૧) દાખલારૂપ અસર, અથવા (૨) નાગરિક સમાજમાં ગુનેગારના સંકલન માટે સંપૂર્ણ સુધારણાની બેવડી કસોટી પર આધાર રાખવો જોઈએ. જ્યાં અદાલતને ખાતરી થાય કે ગુનેગારને સુધારવાની કોઈ શક્યતા નથી, ત્યાં સજા સર્વ બાબતો પહેલાં,

ગુનાના સ્વરૂપને અનુરૂપ હોવી જોઈએ અને દુષ્કર્મ કરનારનો દાખલો બેસાડવાના અને હજુ પણ નિર્દોષ હોય તેવા લોકો માટે ચેતવણી આપવાના સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્ય સાથે દાખલારૂપ હોવી જોઈએ. એ કહેવાની જરૂર નથી કે સજા એ સામાજિક નૈતિકતાનું પ્રતિબિંબ છે. મૃત્યુદંડનું અસ્તિત્વ સાબિત કરે છે કે એવા ચોક્કસ કૃત્યો છે જેને સમાજ એટલી હદે ધિક્કારે છે કે તે સૌથી નિર્ણાયક અધિકાર – જીવનના અધિકારને છીનવી લેવાનું વાજબી ઠેરવે છે. [પેરા ૫૦-૫૨] [૭૪૮-ડી-એચ; ૭૪૯-એ-બી]

અશોક દેબબર્મા વિ. સ્ટેટ ઓફ ત્રિપુરા (૨૦૧૪) ૪ એસસીસી ૭૪૭ : [૨૦૧૪] ૪ એસસીઆર ૨૮૭; વસંત સંપત દુપારે વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૧૭) ૬ એસસીસી ૬૩૧ : [૨૦૧૭] ૩ એસસીઆર ૮૫૦ – અલગ પાડવામાં આવ્યા.

૪.૨ પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સિસ (એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ, ૨૦૧૯ દ્વારા સંસદ દ્વારા પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સિસ એક્ટ, ૨૦૧૨ માં કરવામાં આવેલા તાજેતરના સુધારાઓ જે ૬ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૯ ના રોજ અધિસૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા. સુધારા અગાઉના

કાયદામાં કલમ ૫ માં “ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલો” ની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી હતી, જેમાં “જે કોઈ ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળક પર ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલો કરે છે” નો સમાવેશ થતો હતો. મૂળરૂપે, ગંભીર જાતીય હુમલા માટેની સજા ૧૦ વર્ષથી ઓછી ન હોય પરંતુ દંડ સાથે આજીવન કેદ સુધી લંબાવી શકાય તેવી સખત કેદ હતી. ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલા માટેની લઘુત્તમ સજા ૧૦ વર્ષથી વધારીને ૨૦ વર્ષ કરવામાં આવી છે અને આજીવન કેદ હવે સ્પષ્ટપણે વ્યક્તિના કુદરતી જીવન માટેની કેદ તરીકે જણાવવામાં આવી છે. નોંધપાત્ર રીતે, ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળક પર ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલાના ગુના માટે દંડ તરીકે 'મૃત્યુદંડ' પણ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે. [પેરા ૫૭, ૫૯] [૭૫૨-બી-સી-એફ-જી]

> ખુશવિન્દર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, (૨૦૧૯) ૪ એસસીસી ૪૧૫ : [૨૦૧૯] ૩ એસસીઆર ૪૪૬; મનોહરન વિ. સ્ટેટ, ઇન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ, વેરાયટી હોલ પોલીસ સ્ટેશન, કોઇમ્બતુર, (૨૦૧૯) એસસીસી ઓનલાઇન ૯૫૧ – આધાર રાખ્યો.

૪.૩ સંસદે ગર્ભિત રીતે પોતાને “કોઈપણ સંજોગોમાં મૃત્યુદંડ નહીં” ના સિદ્ધાંતના સમર્થકોથી દૂર કરી લીધા છે અને લોકોની ઇચ્છાને પુનરાવર્તિત કરી છે કે ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના સગીર બાળકોના નિર્દય બળાત્કારના કિસ્સામાં ભોગ બનનારની હત્યા ન થઈ હોય તો પણ 'મૃત્યુદંડ' લાદી શકાય છે. સુધારાના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનમાં, સંસદે એ હકીકત અંગે પોતાની ચિંતા દર્શાવી છે કે “તાજેતરના ભૂતકાળમાં બાળ જાતીય શોષણના કેસોની ઘટનાઓ કે જે આરોપીઓની અમાનવીય માનસિકતા દર્શાવે છે, જેઓ યુવાન ભોગ બનનાર પ્રત્યે બર્બર રહ્યા છે, તે દેશમાં વધી રહી છે.” જો સંસદે યોગ્ય તથ્યો અને આંકડાઓ સાથે સજ્જ થઈને બાળકના જાતીય શોષણના ગુના માટે મૃત્યુદંડ દાખલ કરવાનો નિર્ણય લીધો હોય, તો અદાલત હવે પછી નવીનતમ કાયદાકીય નીતિને ધ્યાનમાં રાખશે ભલે તે ગુનો તે પહેલાં આચરવામાં આવ્યો હોય તેવા કેસમાં લાગુ પડતી ન હોય. તેથી તાજેતરના સુધારા અમલમાં આવ્યા તે પહેલાં આપવામાં આવેલા ન્યાયિક પૂર્વવર્તી ચુકાદાઓને ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ અભિગમ સાથે જોવા જોઈએ જેથી કાયદાકીય અને ન્યાયિક અભિગમો યોગ્ય રીતે સુમેળ સાધી શકે. [પેરા ૬૦] [૭૫૨-જી-એચ; ૭૫૩-એ-બી]

૪.૪ આ કેસમાં ભોગ બનનાર માત્ર બે વર્ષની બાળકી હતી જેને અપીલકર્તાએ અપહરણ કરી લીધું હતું અને દેખીતી રીતે ૪-૫ કલાક સુધી તેના

પર હુમલો કરવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું જ્યાં સુધી તેણે અંતિમ શ્વાસ ન લીધા. અપીલકર્તા જેને પોતાની વાસના પર કોઈ નિયંત્રણ નહોતું તેણે પોતાની લૈંગિક ભૂખ સંતોષવા માટે તમામ કુદરતી, સામાજિક અને કાનૂની મર્યાદાઓ ઓળંગી દીધી. તેણે નિર્દયતાથી એક એવા જીવનનો અંત લાવી દીધો જે હજુ ખીલવાનું બાકી હતું. અપીલકર્તાએ સમાજની બદીઓ સામે બાળક પ્રત્યે પિતૃસહજ પ્રેમ, સ્નેહ અને રક્ષણ દર્શાવવાને બદલે તેને વાસનાનો ભોગ બનાવી. આ એક એવો કેસ છે જ્યાં વિશ્વાસઘાત કરવામાં આવ્યો છે અને સામાજિક મૂલ્યોને ક્ષતિ પહોંચાડવામાં આવી છે. બે વર્ષની બાળકી સાથેનો અકુદરતી સંભોગ એક ગંદા અને વિકૃત મગજનું પ્રદર્શન કરે છે, જે બર્બરતાની ભયાનક વાર્તા દર્શાવે છે. અપીલકર્તાએ તેના ઘરનો એક દરવાજો બહારથી બંધ કરીને અને બીજો અંદરથી બંધ કરીને તેની દુષ્ટ યોજનાને કાળજીપૂર્વક અમલમાં મૂકી હતી જેથી લોકો એવું માને કે અંદર કોઈ નથી. અપીલકર્તા જ્યારે આ સંવેદનહીન કૃત્યમાં સામેલ થયો ત્યારે તે સંપૂર્ણ ભાનમાં હતો. અપીલકર્તાએ આ ઘોર અપરાધ માટે કોઈ પસ્તાવો કે અફસોસ દર્શાવ્યો નથી, બલ્કે તેણે સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૩૧૩ હેઠળના તેના નિવેદનમાં મૌન રહેવાનું પસંદ કર્યું. 'ખોટા' આરોપના પ્રમાણભૂત બચાવ સાથે તેનું ઇરાદાપૂર્વકનું, સુઆયોજિત મૌન તેની દયા અથવા કરુણાના અભાવને છતી કરે છે અને એ માનવા તરફ દોરી જાય છે કે તેને ક્યારેય સુધારી શકાય નહીં. એમ હોવાથી, જ્યાં સુધી કાયદાના પુસ્તકમાં મૃત્યુદંડ અંકિત છે ત્યાં સુધી આ કોર્ટ તેને રદ કરી શકે નહીં. [પેરા ૬૧] [૭૫૩-ડી-એચ]

મચ્છી સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૧૯૮૩) ૩ એસસીસી ૪૭૦ : [૧૯૮૩] ૩ એસસીઆર ૪૧૩; બચન સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૧૯૮૦) ૨ એસસીસી ૬૮૪ – અનુસરવામાં આવ્યા.

કાલુ ખાન વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન (૨૦૧૫) ૧૬ એસસીસી ૪૯૨; સુનિલ વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ (૨૦૧૭) ૪ એસસીસી ૩૯૩; રાજેન્દ્ર પ્રલ્હાદરાવ વાસનિક વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર રિવ્યુ પીટીશન (ક્રિમિનલ) નં. ૩૦૬-૩૦૭/૨૦૧૩; પરશુરામ વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ (૨૦૧૯) ૮ એસસીસી ૩૮૨; ધનંજય ચેટર્જી વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ (૧૯૯૪) ૨ એસસીસી ૨૨૦ : [૧૯૯૪] ૧ એસસીઆર ૩૭; શંકર કિશનરાવ ખાડે વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૧૩) ૫ એસસીસી ૫૪૬ : [૨૦૧૩] ૬ એસસીઆર ૯૪૯; શિવાજી વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૦૮) ૩ એસસીસી ૨૬; સંતોષ કુમાર સતીશભૂષણ બારિયાર વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૦૯) ૬ એસસીસી ૪૯૮ : [૨૦૦૯] ૯ એસસીઆર ૯૦; સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ @ મુરલી મનોહર મિશ્રા વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક

(૨૦૦૮) ૧૩ એસસીસી ૭૬૭ : [૨૦૦૮] ૧૧ એસસીઆર ૯૩; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. વી. શ્રીહરન @ મુરુગન અને અન્યો (૨૦૧૬) ૭ એસસીસી ૧ : [૨૦૧૫] ૧૪ એસસીઆર ૬૧૩ – સંદર્ભ લીધો.

કેલિફોર્નિયા વિ. રામોસ ૪૬૩ યુ.એસ. ૯૯૨ – સંદર્ભ લીધો.

ન્યાયમૂર્તિ આર. સુભાષ રેડ્ડી (અંશતઃ અસંમત)

૧. ફરિયાદી સાક્ષી-૯ (ભોગ બનનાર બાળકીના પિતા) ની જુબાની દર્શાવે છે કે તેઓ જાલનાના નૂતન વસાહત વિસ્તારમાં રહેતા ફળ વિક્રેતા હતા અને અપીલકર્તા પણ તે જ ગલીમાં રહેતો હતો. વધુમાં, તેમની જુબાની પરથી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે ગુનો બન્યો તે દિવસે આરોપી દારૂના નશામાં હતો. જ્યાં રેકોર્ડ પરના પુરાવા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તા દારૂના નશામાં હતો અને તેણે ગુનો આચર્યો હતો, તેને ગંભીર અને હળવા સંજોગોનું સંતુલન કરવા માટે પૂર્વ-આયોજિત કહી શકાય નહીં. વધુમાં, હાથ પરનો આ કેસ સંપૂર્ણપણે સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત હતો. સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત

દોષસિદ્ધિના કેસમાં, સામાન્ય રીતે મૃત્યુદંડની આત્યંતિક સજા લાદવી જોઈએ નહી . કોઈ આપેલા કેસમાં, સંજોગોની સાંકળ સ્થાપિત કરીને, જેના પરિણામે દોષસિદ્ધિ થાય છે, આરોપીનો ગુનો વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત થાય છે, આવા કેસોમાં ગંભીર અને હળવા સંજોગોના સંતુલન પાસાંઓને ધ્યાનમાં લઈને, યોગ્ય કેસોમાં, મૃત્યુદંડ લાદી શકાય છે. પરંતુ, તે જ સમયે સામાન્ય રીતે, જો કોઈ ખાસ કારણો અસ્તિત્વમાં ન હોય, તો સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત દોષસિદ્ધિના કેસમાં, મૃત્યુદંડ લાદવો જોઈએ નહીં. પ્રસ્તુત કેસમાં, અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ મુખ્યત્વે સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત છે. આ આધાર પર પણ, તેના પર લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજામાં ફેરફાર કરવાની જરૂર છે. રેકોર્ડ પરના આવા પુરાવા પરથી, અપીલકર્તાની સામાજિક-આર્થિક સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવું સરળ છે અને ચોક્કસપણે કહી શકાય કે તે ગરીબી રેખા નીચે જીવતી વ્યક્તિ છે અને ગંભીર અને હળવા પરિબળોનું સંતુલન કરતી વખતે આને પણ હળવા પરિબળોમાંના એક તરીકે ગણી શકાય. [પેરા ૧૮, ૧૯, ૨૪, ૨૮, ૨૯, ૩૧] [૭૬૩-ઈ; ૭૬૪-બી; ૭૬૬-બી; ૭૬૭-ઈ-જી; ૭૬૮-બી-જી]

લેહના વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા (૨૦૦૨) ૩ એસસીસી ૭૬ :

[૨૦૦૨] ૧ એસસીઆર ૩૭૭; સુનિલ વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય

પ્રદેશ (૨૦૧૭) ૪ એસસીસી ૩૯૩; રાજેન્દ્ર પ્રલ્હાદરાવ વાસનિક વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર રિવ્યુ પીટીશન (ક્રિમિનલ) નં. ૩૦૬-૩૦૭/૨૦૧૩; સંદેશ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૧૩) ૨ એસસીસી ૪૭૯ : [૨૦૧૨] ૧૩ એસસીઆર ૧૦૪૯; મોહિન્દર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૨૦૧૩) ૩ એસસીસી ૨૯૪ : [૨૦૧૩] ૩ એસસીઆર ૯૦; સુશીલ શર્મા વિ. સ્ટેટ (એનસીટી ઓફ દિલ્હી) (૨૦૧૪) ૪ એસસીસી ૩૧૭ : [૨૦૧૩] ૧૬ એસસીઆર ૬૧૬; અમિત વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૦૩) ૮ એસસીસી ૯૩ : [૨૦૦૩] ૨ સપ્લી. એસસીઆર ૨૮૫; સુરેન્દ્ર પાલ શિવબાલકપાલ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત (૨૦૦૫) ૩ એસસીસી ૧૨૭ : [૨૦૦૪] ૪ સપ્લી. એસસીઆર ૪૬૪; બિષ્ણુ પ્રસાદ સિન્હા વિ. સ્ટેટ ઓફ આસામ (૨૦૦૭) ૧૧ એસસીસી ૪૬૭ : [૨૦૦૭] ૧ એસસીઆર ૯૧૬; આલોક નાથ દત્તા વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ (૨૦૦૭) ૧૨ એસસીસી ૨૩૦; સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક (૨૦૦૭) ૧૨ એસસીસી ૨૮૭; સુનિલ દામોદર ગાયકવાડ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૧૪) ૧ એસસીસી ૧૨૯ : [૨૦૧૩] ૯ એસસીઆર ૨૯૫ – આધાર રાખ્યો.

૨. પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સિસ (એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ, ૨૦૧૯ દ્વારા પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સિસ એક્ટ, ૨૦૧૨ માં તાજેતરના સુધારાઓ કરવામાં આવ્યા છે. સદર સુધારાઓના આધારે, બાળકો સામેના ગુનાઓના વધતા વલણને ધ્યાનમાં રાખીને, વિવિધ ગુનાઓ માટે લઘુત્તમ સજામાં વધારો કરવામાં આવ્યો છે અને અધિનિયમની કલમ ૬ હેઠળના ગુના એટલે કે ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલા માટે, લઘુત્તમ કેદ, જે ૨૦ વર્ષથી ઓછી રહેશે નહીં, જે કુદરતી જીવન સુધી લંબાવી શકાશે અથવા મૃત્યુદંડની સજા છે. ૨૦૧૯ ના તાજેતરના સુધારા અધિનિયમ દ્વારા કરવામાં આવેલા સુધારા પહેલાં, પોક્સો હેઠળના ગુના માટે મૃત્યુદંડની જોગવાઈ નહોતી. યોગ્ય કેસોમાં કરવામાં આવેલા સુધારાઓને આધારે, માત્ર પોક્સો અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ આવતા ગુનાઓ માટે જ મૃત્યુદંડની સજા લાદી શકાય છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, આ ગુનો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં આચરવામાં આવ્યો હતો. તેમ છતાં, બાળકો સામેના ગુનાઓ સાથે કામ કરતી વખતે, પોક્સો માં સુધારા તરફ દોરી ગયેલા કાયદાકીય ઈરાદાને ભૂલવો જોઈએ નહીં. તે જ સમયે, પોક્સો અધિનિયમ, ૨૦૧૨ હેઠળની જોગવાઈઓમાંથી ઉદ્ભવતા કેસો માટે પણ મૃત્યુદંડની સજા લાદવા માટે, ગંભીર અને હળવા સંજોગોનું સંતુલન સાધવાની અદાલતોની ફરજ છે. આવા પાસાંઓનું સંતુલન સાધવા માટે, બચન

સિંહ, મચ્છી સિંહ અને સુશીલ મુર્મુ માં આપેલી માર્ગદર્શિકા લાગુ પડતી રહેશે. વધુમાં, દરેક કેસના તથ્યોના સંદર્ભમાં ગંભીર અને હળવા પરિબળો ધ્યાનમાં લેવાના હોય છે અને આવા પાસાંઓનું સંતુલન સાધવા માટે કોઈ બંધિયાર અને કઠોર નિયમ હોઈ શકે નહીં. [પેરા ૩૨, ૩૩] [૭૬૮-એચ; ૭૬૯-એ-ઈ]

> બચન સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૧૯૮૦) ૨ એસસીસી ૬૮૪; મચ્છી સિંહ અને અન્યો વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૧૯૮૩) ૩ એસસીસી ૪૭૦ : [૧૯૮૩] ૩ એસસીઆર ૪૧૩; સુશીલ મુર્મુ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઝારખંડ (૨૦૦૪) ૨ એસસીસી ૩૩૮ : [૨૦૦૩] ૬ સપ્લી. એસસીઆર ૭૦૨ – આધાર રાખ્યો.

૩. હાથ પરના આ કેસમાં, મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવા માટે, અપીલકર્તાના હળવા સંજોગો ગંભીર સંજોગો પર પ્રભુત્વ ધરાવે છે. ફરિયાદપક્ષના કેસ મુજબ પણ, ગુનો આચરતી વખતે અપીલકર્તા દારૂના નશામાં હતો, અને ફરિયાદપક્ષ તરફથી રેકોર્ડ પર એવો કોઈ પુરાવો નથી કે જે દર્શાવે કે અપીલકર્તાના સુધારા અને પુનર્વસનની કોઈ શક્યતા નથી. વધુમાં, સંબંધિત સમયે અપીલકર્તાની ઉંમર ૨૫ વર્ષ હતી અને દોષસિદ્ધિ માત્ર સંજોગોવશાત

પુરાવા પર આધારિત છે. આવા તમામ પાસાંઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવાની જરૂર છે. [પેરા ૩૪] [૭૬૯-એફ-જી]

> નંદ કિશોર વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ [૨૦૧૯] ૧ એસસીઆર ૨૬૦; રાજુ જગદીશ પાસવાન વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૮૮-૮૯/૨૦૧૯; વિજય રાયકવાર વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ (૨૦૧૯) ૪ એસસીસી ૨૧૦ – આધાર રાખ્યો.
>
> જગમોહન સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ (૧૯૭૩) ૧ એસસીસી ૨૦ : [૧૯૭૩] ૨ એસસીઆર ૫૪૧; કાલુ ખાન વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન (૨૦૧૫) ૧૬ એસસીસી ૪૯૨ – સંદર્ભ લીધો.

કેસ લો રેફરન્સ

<u>ન્યાયમૂર્તિ સૂર્ય કાંતના ચુકાદામાં</u>

(૨૦૧૫) ૧૬ એસસીસી ૪૯૨	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૩૮
(૨૦૧૭) ૪ એસસીસી ૩૯૩	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૩૮
(૨૦૧૯) ૮ એસસીસી ૩૮૨	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૩૯
[૧૯૯૪] ૧ એસસીઆર ૩૭	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૪૦

[૨૦૧૩] ૬ એસસીઆર ૯૪૯	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૪૦
(૨૦૦૮) ૩ એસસીસી ૨૬	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૪૦
[૨૦૦૯] ૯ એસસીઆર ૯૦	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૪૦
[૨૦૦૮] ૧૧ એસસીઆર ૯૩	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૪૩
[૨૦૧૫] ૧૪ એસસીઆર ૬૧૩	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૪૩
(૧૯૮૦) ૨ એસસીસી ૬૮૪	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૪૪
[૧૯૮૩] ૩ એસસીઆર ૪૧૩	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૪૫
[૨૦૧૪] ૪ એસસીઆર ૨૮૭	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૫૩
[૨૦૧૭] ૩ એસસીઆર ૮૫૦	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૫૪
[૨૦૧૯] ૩ એસસીઆર ૪૪૬	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૫૫
(૨૦૧૯) એસસીસી ઓનલાઇન ૯૫૧	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૫૬

<u>ન્યાયમૂર્તિ આર. સુભાષ રેડ્ડીના ચુકાદામાં</u>

[૧૯૭૩] ૨ એસસીઆર ૫૪૧	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૭
(૧૯૮૦) ૨ એસસીસી ૬૮૪	આધાર રાખ્યો	પેરા ૭
[૧૯૮૩] ૩ એસસીઆર ૪૧૩	આધાર રાખ્યો	પેરા ૮
(૨૦૧૫) ૧૬ એસસીસી ૪૯૨	સંદર્ભ લીધો	પેરા ૧૩
[૨૦૦૨] ૧ એસસીઆર ૩૭૭	આધાર રાખ્યો	પેરા ૧૪

(૨૦૧૭) ૪ એસસીસી ૩૯૩	આધાર રાખ્યો	પેરા ૧૫
[૨૦૧૨] ૧૩ એસસીઆર ૧૦૪૯	આધાર રાખ્યો	પેરા ૧૯
[૨૦૧૩] ૩ એસસીઆર ૯૦	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૦
[૨૦૧૩] ૧૬ એસસીઆર ૬૧૬	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૦
[૨૦૦૩] ૨ સપ્લી. એસસીઆર ૨૮૫	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૧
[૨૦૦૪] ૪ સપ્લી. એસસીઆર ૪૬૪	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૨
[૨૦૦૭] ૧ એસસીઆર ૯૧૬	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૩
(૨૦૦૭) ૧૨ એસસીસી ૨૩૦	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૪
(૨૦૦૭) ૧૨ એસસીસી ૨૮૮	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૫
[૨૦૧૩] ૯ એસસીઆર ૨૯૫	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૬
[૨૦૦૩] ૬ સપ્લી. એસસીઆર ૭૦૨	આધાર રાખ્યો	પેરા ૨૭
[૨૦૧૯] ૧ એસસીઆર ૨૬૦	આધાર રાખ્યો	પેરા ૩૬
(૨૦૧૯) ૪ એસસીસી ૨૧૦	આધાર રાખ્યો	પેરા ૩૭

ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૪૮૮-૧૪૮૯/૨૦૧૮.

કન્ફર્મેશન કેસ નં. ૧/૨૦૧૫ અને ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૭૮૩/૨૦૧૫ માં બોમ્બે હાઇકોર્ટ, ઔરંગાબાદ બેંચના ૨૦/૦૧/૨૦૧૬ ના રોજના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તા વતી સુશ્રી નિત્યા રામકૃષ્ણન, અશ્વથ સીતારામન, અર્ચિત કૃષ્ણા, સુશ્રી સ્નેહા સિંહ, શાદાન ફરાસત, વકીલો.

સામાવાળા વતી નિશાંત આર. કાતનેશ્વરકર, અનૂપ કંડારી, વકીલો.

કોર્ટના ચુકાદાઓ ન્યાયમૂર્તિ સૂર્ય કાંત દ્વારા આપવામાં આવેલ.*[1]

૧. આ અપીલ બોમ્બે હાઇકોર્ટ, ઔરંગાબાદ બેંચ દ્વારા કન્ફર્મેશન કેસ નં. ૧/૨૦૧૫ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૦ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૬ ના તે ચુકાદાને

1* *સંપાદકીય નોંધ: ન્યાયમૂર્તિ સૂર્ય કાંત દ્વારા (ન્યાયમૂર્તિ આર.એફ. નરીમન અને પોતાના વતી ચુકાદો આપવામાં આવેલ)*

પડકારે છે, જેમાં એડિશનલ સેશન્સ જજ, જાલના દ્વારા સેશન્સ કેસ નં. ૧૨૭/૨૦૧૨ માં મોકલવામાં આવેલ ડેથ રેફરન્સને બહાલ રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અપીલકર્તાને ભારતીય દંડ સંહિતા (ટૂંકમાં, "આઈપીસી") ની કલમો ૩૦૨, ૩૬૩, ૩૭૬ અને ૩૭૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવીને, આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળ મૃત્યુદંડની સજા તેમજ બાકીના ગુનાઓ માટે દંડ સાથે વિવિધ મુદતની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટે એકમત થઈને ઠેરવ્યું છે કે આ કેસ 'દુર્લભમાંથી દુર્લભતમ' કેસોની અસાધારણ શ્રેણીમાં આવે છે જ્યાં મૃત્યુદંડ સિવાયના અન્ય તમામ વૈકલ્પિક વિકલ્પો બંધ થઈ જાય છે.

૨. ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જતા તથ્યો નીચે મુજબની અસરમાં છે:-

૩. ફરિયાદી ઈલિયાસ મોહિનુદ્દીન (ફરિયાદી સાક્ષી-૯) જાલના ખાતે ફળ વેચનાર તરીકે ધંધો કરતો હતો. તારીખ ૦૬/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ સાંજે આશરે ૫.૦૦ વાગ્યે જ્યારે તે હંમેશ મુજબ ફળ વેચવામાં વ્યસ્ત હતો, ત્યારે તેની પત્નીએ તેને જાણ કરી કે તેમની ૨ વર્ષની પુત્રી (ટૂંકમાં, 'ભોગ બનનાર બાળકી') ગુમ થઈ ગઈ છે. તે તેના સંબંધીઓ સાથે મળીને બાળકીની શોધખોળ

કરવા લાગ્યો. તેમની શોધખોળ દરમિયાન, ફરિયાદીને અઝબર (ફરિયાદી સાક્ષી-૨) પાસેથી જાણવા મળ્યું કે અપીલકર્તા દારૂ પીધેલી હાલતમાં જોવા મળ્યો હતો અને મારોતી મંદિર નજીકની ગલીમાં નાના બાળકોને ચોકલેટ વહેંચી રહ્યો હતો. અપીલકર્તા પણ તે જ ગલીનો રહેવાસી હતો. ફરિયાદી અપીલકર્તાના ઘરે ગયો જે બંધ હાલતમાં મળી આવ્યું હતું. ગુમ થયેલી બાળકીનો કોઈ પત્તો ન મળતાં, ફરિયાદીએ પોલીસ સમક્ષ ઔપચારિક ગુમ થયા અંગેની ફરિયાદ નોંધાવી. તેણે અઝબર (ફરિયાદી સાક્ષી-૨) પાસેથી મળેલ અપીલકર્તા દ્વારા નાના બાળકોમાં ચોકલેટ વહેંચવાની માહિતી પણ પોલીસને આપી. તેથી, પોલીસ અપીલકર્તાના ઘરે આવી જ્યાં બે દરવાજા હતા. એક દરવાજો બહારથી બંધ હતો જ્યારે બીજો દરવાજો અંદરથી બંધ હતો. પોલીસે દરવાજો તોડી નાખ્યો અને ફરિયાદી, તેના ભાઈ અને અન્ય થોડા લોકો સાથે ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો. તેઓએ ઘરમાં અપીલકર્તાને જોયો; મૃતક-પીડિતા પલંગ નીચે નગ્ન અને બેભાન હાલતમાં પડેલી હતી. તેના ગુપ્તાંગમાંથી લોહી વહી રહ્યું હતું અને તેના શરીર પર બહુવિધ ઈજાઓ હતી. તેને ધાબળામાં લપેટીને હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવી જ્યાં ડોક્ટરે તેને લાવતાવેંત મૃત જાહેર કરી. ઇન્ક્વેસ્ટ પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું અને મૃતદેહને પોસ્ટમોર્ટમ માટે મોકલવામાં આવ્યો. ડૉ. બી.એલ. સુરવસે અને ડૉ. બેડરકર (અનુક્રમે ફરિયાદી સાક્ષી-૭ અને ફરિયાદી સાક્ષી-૮) સહિતના તબીબોની એક પેનલે પોસ્ટમોર્ટમ હાથ ધર્યું અને ભોગ બનનારના શરીર પર બહુવિધ ઈજાઓ નોંધી. તેઓએ અભિપ્રાય આપ્યો કે મૃત્યુ ગળું દબાવવાના કારણે થયું હતું. ભોગ

બનનાર બાળકીના પિતા – ફરિયાદીએ તારીખ ૦૭/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ રાત્રે ૧૨.૩૦ વાગ્યે ફરિયાદ નોંધાવી જેના આધારે ગુનો નં. ૫૬/૨૦૧૨ નોંધવામાં આવ્યો. અપીલકર્તાની તે જ દિવસે રાત્રે આશરે ૧.૦૦ વાગ્યે તપાસ અધિકારી રાજેન્દ્ર સિંહ ગૌર (ફરિયાદી સાક્ષી-૧૨) દ્વારા ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાએ પહેરેલા કપડાં જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને પંચનામાના સાક્ષીઓ – શેખ અરશદ અને શેખ નઈમની હાજરીમાં જપ્તી પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું.

૪. મૃતક-પીડિતાના પિતા ઈલિયાસ (ફરિયાદી સાક્ષી-૯) એ બાળકીએ પહેરેલા કપડાં પણ રજૂ કર્યા જે સૈયદ મુઝીબ (ફરિયાદી સાક્ષી-૧) અને મોહમ્મદ અકબર ખાનની હાજરીમાં યોગ્ય રીતે જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા. ગુના સ્થળનું પંચનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને સ્થળ પરથી મળી આવેલી ચીજવસ્તુઓ પણ જપ્ત કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાને તબીબી તપાસ માટે ઘાટી હોસ્પિટલ, ઔરંગાબાદ ખાતે મોકલવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાના લોહીના નમૂના ૧૧/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ લેવામાં આવ્યા હતા અને જપ્ત કરાયેલ મુદ્દામાલ સાથે ડીએનએ તપાસ માટે મુંબઈ મોકલવામાં આવ્યા હતા. અપીલકર્તાના લોહીના નમૂના ફરીથી ૧૩/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ લેવામાં આવ્યા હતા અને ડીએનએ પરીક્ષણ માટે મોકલવામાં આવ્યા હતા.

૫. ચાર્જશીટ ફાઇલ થતાં, આઈપીસીની કલમો ૩૬૩, ૩૭૬ અને ૩૦૨ હેઠળ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હતા જેમાં અપીલકર્તાએ ગુનો કબૂલ્યો નહોતો અને ટ્રાયલની માંગણી કરી હતી. ત્યારબાદ, ફરિયાદપક્ષે આઈપીસીની કલમ ૩૭૭ હેઠળ વધારાનો આરોપ ઘડવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી. સદર અરજી મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને કલમ ૩૭૭ હેઠળ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો જેમાં પણ અપીલકર્તાએ ગુનો કબૂલ્યો નહોતો. તેનો બચાવ સંપૂર્ણ ઇનકારનો હતો અને તેને ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યો હોવાનો હતો.

૬. ફરિયાદપક્ષે કુલ ૧૨ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી. આથી ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટે નીચેના મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત થયા હતા:-

> “૧. શું ફરિયાદપક્ષ એ સાબિત કરે છે કે આરોપીએ તારીખ ૬.૩.૨૦૧૨ ના રોજ આશરે ૧૬.૦૦ કલાકે ઈન્દિરા નગર, જૂના જાલના, તાલુકો અને જિલ્લો: જાલના વિસ્તારમાં ઈલિયાસ પઠાણની પુત્રી ૧૬ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની સગીર બાળકી ***.. નું તેના કાયદેસરના

વાલીપણામાંથી અને તેની સંમતિ વિના અપહરણ કર્યું હતું, અને તે દ્વારા આઈપીસીની કલમ ૩૬૩ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો હતો?

૨. શું ફરિયાદપક્ષ વધુમાં એ સાબિત કરે છે કે આરોપીએ ગુનાની ઉપરોક્ત તારીખ, સમય અને સ્થળે ***.. પર બળાત્કાર ગુજાર્યો હતો અને તે દ્વારા આઈપીસીની કલમ ૩૭૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો હતો?

૩. શું ફરિયાદપક્ષ વધુમાં એ સાબિત કરે છે કે આરોપીએ ગુનાની ઉપરોક્ત તારીખ, સમય અને સ્થળે સગીર બાળકી ***.. સાથે કુદરતના ક્રમ વિરુદ્ધ અકુદરતી સંભોગ કર્યો હતો અને તે દ્વારા આઈપીસીની કલમ ૩૭૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો હતો?

૪. શું ફરિયાદપક્ષ વધુમાં એ સાબિત કરે છે કે આરોપીએ ગુનાની ઉપરોક્ત તારીખ, સમય અને સ્થળે ***.. નું ઈરાદાપૂર્વક અથવા જાણીજોઈને મૃત્યુ નીપજાવીને તેની હત્યા કરી હતી, અને તે દ્વારા આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો હતો?”

૭. ટ્રાયલ કોર્ટે દરેક મુદ્દાના સંદર્ભમાં પુરાવાઓની વિગતવાર ચર્ચા કરી અને તે તમામના હકારાત્મક ઉત્તરો આપ્યા. તેણે અપીલકર્તાને ઉપરોક્ત ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યો. ટ્રાયલ કોર્ટે ત્યારબાદ 'હળવા સંજોગો' ની સામે 'ગંભીર સંજોગો' ની તુલના કરી અને એવું તારણ કાઢ્યું કે આ ગુનો અત્યંત ક્રૂર, શેતાની અને ઘૃણાસ્પદ રીતે કરવામાં આવ્યો હતો જેણે સમાજના સામૂહિક અંતરાત્માને હચમચાવી દીધો હતો, તેણે જોયું કે આર.આર. ટેસ્ટ (દુર્લભમાંથી દુર્લભતમ કેસો) સંપૂર્ણપણે આકર્ષાય છે, તેથી આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળ અપીલકર્તા પર મૃત્યુદંડની સજા લાદવામાં આવી હતી.

૮. હાઇકોર્ટે ડેથ રેફરન્સ તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા સામે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલ પર વિચારણા કરી અને ફરિયાદપક્ષના પુરાવાઓની ચકાસણી કર્યા પછી, નીચેના તથ્યપૂર્ણ મુદ્દાઓ પર પહોંચી:-

"એ. આરોપી ભોગ બનનાર બાળકી સાથે એક ઘરમાં મળી આવ્યો હતો જેનો એક દરવાજો બહારથી બંધ હતો અને બીજો દરવાજો અંદરથી બંધ હતો,

બી. ભોગ બનનારના શરીર પર બહુવિધ ઈજાઓ મળી આવી હતી,

સી. તબીબી પુરાવા દર્શાવે છે કે બાળકી પર બળજબરીપૂર્વક બળાત્કાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને મારી નાખવામાં આવી હતી,

ડી. આરોપી પાસેથી લોહીના ડાઘવાળી જીન્સ પેન્ટ અને આખી બુશ શર્ટ (ફાટેલી) ની રિકવરી,

ઈ. હેતુ,

એફ. આરોપી તેની સામેના ગુનાહિત સંજોગો અંગે વાજબી સમજૂતી આપવામાં નિષ્ફળ રહ્યો."

૯. હાઇકોર્ટે ઠેરવ્યું કે સંજોગો નિર્ણાયક રીતે સાબિત કરે છે કે કોયડાના તમામ ટુકડાઓ એટલી સંપૂર્ણ રીતે બંધબેસે છે કે તેઓ અપીલકર્તાની નિર્દોષતાની પૂર્વધારણા સાથે સુસંગત તારણ માટે કોઈ વાજબી કારણ છોડતા નથી, બલ્કે તે એવા અકાટ્ય નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે અપીલકર્તા જ ભોગ બનનાર બાળકીને પોતાના ઘરે લઈ ગયો હતો, તેના પર જાતીય હુમલો કર્યો હતો, અકુદરતી સંભોગ કર્યો હતો અને તેનું ગળું દબાવીને હત્યા કરી હતી. પરિણામે, આઈપીસીની કલમો ૩૦૨, ૩૭૬, ૩૭૭ અને ૩૬૩ હેઠળ અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ બહાલ રાખવામાં આવી હતી.

૧૦. હાઇકોર્ટે ત્યારબાદ સજાના પ્રમાણના પ્રશ્ન પર અને આ કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં આર.આર. ટેસ્ટ આકર્ષાય છે કે કેમ તે અંગે વિચારણા હાથ ધરી. હાઇકોર્ટે 'ગંભીર' અને 'હળવા' સંજોગોનું સરવૈયું તૈયાર કર્યું અને તેમના તુલનાત્મક વિશ્લેષણ પછી, તેણે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી આત્યંતિક સજા સાથે સહમતિ દર્શાવી અને મૃત્યુદંડની સજાની પુષ્ટિ કરી.

૧૧. અમે અપીલકર્તા વતી વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી નિત્યા રામકૃષ્ણન અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી નિશાંત આર. કાત્નેશ્વરકરને ગુણદોષના આધારે તેમજ સજાના પ્રમાણ અંગેના વિવાદિત મુદ્દા પર સાંભળ્યા છે અને સંબંધિત રેકોર્ડની ઝીણવટપૂર્વક તપાસ કરી છે.

૧૨. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે દોષિત ઠેરવવાની ગણતરીમાં તિરાડો છે જેની સજાના પ્રમાણ પર પણ સીધી અસર પડે છે. તેણીએ રજૂઆત કરી હતી કે અઝબર (ફરિયાદી સાક્ષી-૨) ના જણાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તા બપોરે ૩.૩૦ થી ૪.૦૦ વાગ્યાની આસપાસ મારોતી મંદિર પાસે બાળકોને ચોકલેટ વહેંચી રહ્યો હતો અને ભોગ બનનારની માતાએ તેના પતિ

ઈલિયાસ (ફરિયાદી સાક્ષી-૯) ને સાંજે આશરે ૫.૦૦ વાગ્યે ફોન કરીને જાણ કરી હતી કે મૃતક-પીડિતા બપોરે ૪.૦૦ વાગ્યાથી ગુમ હતી. એવો કોઈ પુરાવો નથી કે તે એ બાળકોમાંની એક હતી જેમને અપીલકર્તા ચોકલેટ વહેંચી રહ્યો હતો; ભોગ બનનાર સાંજે ૪.૦૦ વાગ્યા સુધી ક્યાં હતી અને તેણી છેલ્લે ક્યાં અને ક્યારે તથા કોની સાથે જોવા મળી હતી? દલીલ એવી છે કે ભોગ બનનાર છેલ્લે અપીલકર્તાની સોબતમાં જોવા મળી નહોતી. ત્યારબાદ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાનું ઘર પીડિતાના ઘરથી ચાર ઘર દૂર છે; અપીલકર્તાના ઘરની બાજુમાં અને સામે અન્ય ઘરો આવેલા છે, તેથી, એ અસંભવિત છે કે કોઈએ ભોગ બનનાર બાળકીને અપીલકર્તા દ્વારા લઈ જવામાં આવતી જોઈ ન હોય. તેણીએ ધ્યાન દોર્યું કે પાંચ પોલીસકર્મીઓ અપીલકર્તાના ઘરમાં પ્રવેશ્યા હતા અને ફરિયાદી (ફરિયાદી સાક્ષી-૯) પણ કથિત રીતે તેમની સાથે ગયો હતો પરંતુ પોલીસ અધિકારીઓએ તેમની જુબાનીમાં આવો કોઈ સંદર્ભ આપ્યો નથી.

૧૩. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, અઝબર (ફરિયાદી સાક્ષી-૨) પણ અપીલકર્તાના ઘરે માત્ર ત્યારે જ ગયો હતો જ્યારે તેને જાણવા મળ્યું કે ભોગ બનનાર અપીલકર્તાના ઘરમાં મળી આવી છે, છતાં તે એવો દાવો કરે છે કે તેણે અપીલકર્તાને પલંગ નીચે જોયો હતો જ્યારે ભોગ બનનાર ઘરની અંદર પલંગ પર હતી. એ વાત અવિશ્વસનીય હતી કે પોલીસ ૧૦ x ૧૦ ના રૂમમાં

પ્રવેશી ચૂકી હોય અને તેને શોધી કાઢ્યો હોય તે પછી પણ, ફરિયાદી સાક્ષી-૨ સ્થળ પર પહોંચ્યા ત્યાં સુધી અપીલકર્તા પલંગ નીચે જ રહ્યો હોય. એ જ રીતે, અસલમ (ફરિયાદી સાક્ષી-૫) જે ભોગ બનનારનો મામા છે, તે પણ પીડિતા ત્યાં મળી આવ્યા પછી જ અપીલકર્તાના ઘરે ગયો હતો. છતાં, તેને પણ અપીલકર્તા પલંગ નીચે જ મળ્યો હતો. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, આ તમામ સાક્ષીઓ, એટલે કે ફરિયાદી સાક્ષી-૨, ફરિયાદી સાક્ષી-૩, ફરિયાદી સાક્ષી-૪, ફરિયાદી સાક્ષી-૫ અને ફરિયાદી સાક્ષી-૯ ને બાળકી મળી આવી હોવાની જાણ થયા પછી ઘરમાં પ્રવેશતાની સાથે જ કથિત રીતે એક દ્રશ્યનું વર્ણન કરવા માટે ગોઠવવામાં આવ્યા છે, જે સ્વાભાવિક રીતે સાચું હોઈ શકે નહીં. ભારપૂર્વક એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આમાંના મોટાભાગના લોકોએ ગુનો અથવા ગુનાનું દ્રશ્ય જોયું ન હતું કારણ કે તેઓએ જુબાની આપી છે કે બાળકી અને અપીલકર્તા નગ્ન અવસ્થામાં મળી આવ્યા હતા, માત્ર દિલીપ પ્રલ્હાદરાવ તેજન (ફરિયાદી સાક્ષી-૩), જેઓ એક પોલીસ અધિકારી છે, કહે છે કે અપીલકર્તા બાળકીની છેડતી કરતો જોવા મળ્યો હતો. આમ તે સૂચવે છે કે આ તમામ સાક્ષીઓની જુબાની સચોટ નથી અને વધુમાં વધુ તે એવા અનુમાન તરફ દોરી જાય છે કે બાળકી તે જ ઘરમાં મળી આવી હતી જેમાં અપીલકર્તા હતો. એ બાબત તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે ઘરમાં પ્રવેશતાની સાથે જ તેઓએ શું જોયું તે મુદ્દે ફરિયાદી સાક્ષી-૩, ફરિયાદી સાક્ષી-૪ અને ફરિયાદી સાક્ષી-૯ ની જુબાનીમાં ભિન્નતા છે. જો કે, ફરિયાદી સાક્ષી-૩ નું નિવેદન કે અપીલકર્તા પલંગ નીચે

બાળકીની છેડતી કરતો જોવા મળ્યો હતો, તે અન્યોના સંસ્કરણ કરતાં અલગ છે જેમને પલંગની આસપાસ એક કપડું મળ્યું હતું અને જ્યારે કપડું હટાવવામાં આવ્યું ત્યારે જ તેઓ અપીલકર્તા અને ભોગ બનનારને જોઈ શક્યા હતા. ફરિયાદી સાક્ષી-૯ (ભોગ બનનાર બાળકીના પિતા) તે તથ્યો જણાવતા નથી જે ફરિયાદી સાક્ષી-૩ અથવા ફરિયાદી સાક્ષી-૪ દ્વારા વર્ણવવામાં આવ્યા છે અને આમ પ્રવેશ કરતી વખતે અપીલકર્તાના ઘરની અંદર શું જોવામાં આવ્યું હતું તે અંગે અસંગત સંસ્કરણ છે.

૧૪. ત્યારબાદ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તે વિસ્તારના ઘરો એકબીજાની ખૂબ નજીક આવેલા હતા અને કોઈના ધ્યાનમાં આવ્યા વિના અપીલકર્તા માટે બાળકીને લઈ જવું મુશ્કેલ બન્યું હોત. વધુમાં, ફરિયાદપક્ષ બે નિર્ણાયક તથ્યો સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે, એટલે કે, ભોગ બનનાર બાળકી છેલ્લે કયા સ્થળે જોવા મળી હતી અને તેના મૃત્યુનો અંદાજિત સમય શું હતો. ભોગ બનનાર બાળકી છેલ્લે ક્યારે જીવતી જોવા મળી હતી અને તેના મૃત્યુનો અંદાજિત સમય શું હતો તે અંગેના આ બે તથ્યોની ચોક્કસતાના અભાવે, અપીલકર્તાના ઘરમાં રાત્રે ૯.૩૦ થી ૧૦.૦૦ વાગ્યાની વચ્ચે તેના મૃતદેહની રિકવરી આપમેળે વ્યાજબી શંકાથી પર આરોપ સ્થાપિત કરવા માટે અપૂરતી છે.

૧૫. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ફરિયાદી સાક્ષી-૯ (ફરિયાદી) ના જણાવ્યા મુજબ પણ અપીલકર્તા પોતાના પરિવાર સાથે છેલ્લા ૭-૧૦ વર્ષથી તે જ ઘરમાં રહેતો હતો, પરંતુ ફરિયાદપક્ષ એ સમજાવવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છે કે તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે બપોરે ૪.૦૦ થી રાત્રે ૧૦.૦૦ વાગ્યા દરમિયાનના તે છ કલાક દરમિયાન પરિવારના અન્ય સભ્યો ક્યાં હતા. ડીએનએ રિપોર્ટના સંદર્ભમાં આ બાબત મહત્ત્વપૂર્ણ બને છે જે માત્ર એવો નિર્દેશ કરે છે કે તેઓ સમાન પિતૃ વંશના છે.

૧૬. વિદ્વાન વકીલે છેલ્લે એવી રજૂઆત કરી હતી કે ડીએનએ રિપોર્ટમાં મેળ ખાવાનો આધાર અપીલકર્તાના લોહીના નમૂના સાથેની તુલના હોવાથી, ફરિયાદપક્ષ માટે એ સ્થાપિત કરવું અનિવાર્ય હતું કે તે નમૂનો ખરેખર અપીલકર્તાનો જ હતો. જે વ્યક્તિએ લોહીનો નમૂનો લીધો હતો તેની સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી નથી તેમજ લોહીનો નમૂનો લેવાની પ્રક્રિયાના સમકાલીન રેકોર્ડની કોઈ સમજૂતી આપવામાં આવી નથી. તપાસ અધિકારીનું માત્ર એક સામાન્ય નિવેદન છે કે અપીલકર્તાને ઘાટી હોસ્પિટલ, ઔરંગાબાદ ખાતે મોકલવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાના લોહીનો નમૂનો કોણે લીધો, નમૂનો ક્યારે એકત્રિત કરવામાં આવ્યો અને તેને ક્યાં અને કેવી રીતે સાચવવામાં આવ્યો

તે દર્શાવવા માટે કોઈ મેમો કે સામગ્રી નથી. તેની સામે, અપીલકર્તાના તબીબી તપાસ અહેવાલો અને નમૂના સંગ્રહ અહેવાલો (આંક ૨૧, ૨૧એ અને ૨૨) દર્શાવે છે કે કોઈ લોહીનો નમૂનો લેવામાં આવ્યો ન હતો જે તપાસ અધિકારીની જુબાનીની ખોટાઈ દર્શાવે છે. મુંબઈ ખાતેની કેમિકલ લેબ પણ અપીલકર્તાના લોહીના નમૂનાની કોઈ પહોંચનો ઉલ્લેખ કરતી નથી. તેણીએ દલીલ કરી હતી કે ફરિયાદપક્ષે ડી.એન.એ. પુરાવા પર ભારે આધાર રાખ્યો છે તે હકીકત છતાં કે વિશ્લેષણની વપરાયેલી પદ્ધતિ, એટલે કે વાય-ક્રોમોઝોમ શોર્ટ ટેન્ડમ રીપીટ પોલીમોર્ફિઝમ (વાય-એસટીઆર) ની કેટલીક અંતર્ગત મર્યાદાઓ છે જેના કારણે આરોપીની સચોટ ઓળખ વાજબી શંકાથી પર સ્થાપિત થઈ શકતી નથી. ઓટોસોમલ એસટીઆર વિશ્લેષણ જેવી અન્ય પ્રક્રિયાઓથી વિપરીત, વાય-એસટીઆર વિશ્લેષણ સમાન પુરુષ વંશાવળીમાં વ્યક્તિગત ઓળખ માટે પરવાનગી આપતું નથી. આમ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ફરિયાદપક્ષ આરોપી પર દોષ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે, તેથી અપીલકર્તા શંકાના લાભ માટે હકદાર છે.

૧૭. રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે, જો કે, અપીલકર્તાની તમામ દલીલોનું ખંડન કર્યું અને અપીલકર્તાનો દોષ સ્થાપિત કરવામાં ફરિયાદપક્ષ દ્વારા કોઈ પણ ભૂલ કે ક્ષતિ કરવામાં આવી નથી તે રજૂ કરવા માટે મૌખિક અને તબીબી પુરાવાઓ,

ખાસ કરીને પ્રત્યક્ષદર્શીઓના અહેવાલ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું. તેમણે મૃત્યુદંડ આપતા પહેલા અથવા તેની પુષ્ટિ કરતા પહેલા 'ગંભીર' અને 'હળવા' સંજોગો કેવી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા અને તેનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું તે સમજાવવા માટે વિવાદાસ્પદ ચુકાદાઓના સંબંધિત ભાગોનો વ્યાપક સંદર્ભ આપ્યો હતો.

૧૮. સજાની ગૂંચવણભરી ક્ષિતિજમાં પ્રવેશતા પહેલાં, ફરિયાદપક્ષ અપીલકર્તા સામેના આરોપોને કોઈ પણ વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં સક્ષમ રહ્યો છે કે કેમ તે શોધવા માટે રેકોર્ડ પરના તથ્યો અને પુરાવાઓનું પુનરાવર્તન કરવું યોગ્ય છે.

૧૯. ભોગ બનનાર જ્યારે અકુદરતી મૃત્યુ પામી ત્યારે તે ૨ વર્ષની પણ નહોતી. તારીખ ૦૭/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ ડૉક્ટરોની પેનલ દ્વારા પોસ્ટમોર્ટમ કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં ડૉ. બી.એલ. સુરવસે (ફરિયાદી સાક્ષી-૭) અને ડૉ. બેડરકર (ફરિયાદી સાક્ષી-૮) નો સમાવેશ થતો હતો. ડૉ. બી.એલ. સુરવસેના જણાવ્યા મુજબ, બાહ્ય ઈજાઓ આંતરિક ઈજાઓ સાથે મેળ ખાતી હતી અને સામાન્ય કુદરતી ક્રમમાં મૃત્યુ નીપજાવવા માટે પૂરતી હતી. તમામ ઈજાઓ મૃત્યુ

પહેલાંની (એન્ટી-મોર્ટમ) હતી અને મૃત્યુનું કારણ ગળું દબાવવું હતું. મેડિકલ બોર્ડને મૃતક-પીડિતાના શરીર પર બાહ્ય તપાસ દરમિયાન નીચેની ઈજાઓ મળી આવી હતી:-

૧. છાતીની જમણી બાજુએ રેખીય છોલાણ ૨ સે.મી., ત્રાંસી, લાલ રંગની.

૨. ડાબા ઝાયગોમેટિક વિસ્તાર પર છોલાણ, ૫ x ૨ સે.મી.

૩. ગળાની ડાબી બાજુએ, હસલીના હાડકા ઉપર રેખીય છોલાણ લાલ રંગનું, લંબાઈમાં આશરે ૧ સે.મી. અને સંખ્યામાં ૨.

૪. ડાબા ખભાના ફલક વિસ્તારમાં રેખીય છોલાણ, સંખ્યામાં બે, એકની નીચે બીજું ૨ ½ સે.મી. લાલ રંગનું.

૫. પીઠના નીચેના ભાગમાં મધ્યમાં છોલાણ, સંખ્યામાં ૫, દરેકનું કદ ½ x ૧ સે.મી.

૬. ખોપરીના ઘુમ્મટ પર કચડાણ ½ x ½ સે.મી.

૭. જમણા સબ-મેન્ડિબ્યુલર વિસ્તાર પર છોલાણ, ૧ સે.મી. લાલ રંગનું.

૮. જમણા સુપ્રા-ક્લેવિક્યુલર વિસ્તાર પર છોલાણ, સંખ્યામાં ૨, દરેક ½ સે.મી., એકની ઉપર બીજું.

૨૦. ડૉક્ટરોની પેનલને મૃતદેહની આંતરિક તપાસ દરમિયાન વધુમાં નીચે મુજબની ઈજાઓ મળી આવી હતી:-

૧. ચામડી નીચે ગળાનું ડિસેક્શન, સ્નાયુઓ અને સબક્યુટેનીયસ પેશીઓમાં કચડાણ જે ચામડી પરના છોલાણને અનુરૂપ છે.

૨. જમણા અને ડાબા ફેફસાં લોહીથી ભરેલા (કન્જેસ્ટેડ).

૩. હૃદય કન્જેસ્ટેડ હોવાનું જણાયું હતું.

૪. હૃદયની જમણી બાજુ લોહીથી ભરેલી હતી અને ડાબી બાજુ ખાલી હતી.

૫. જીભ મોંની અંદર દાંત વચ્ચે હતી.

૬. પેટ કન્જેસ્ટેડ હતું અને તેમાં અર્ધ-પાચિત ખોરાક હતો.

૨૧. ભોગ બનનારની યોનિમાર્ગની તપાસ પર, પશ્ચાદવર્તી યોનિની દિવાલ પર ફાટના પુરાવા અને ૨ x ૧ x½ સે.મી. કદનો ત્રિકોણાકાર ફાટ જોવા મળ્યો હતો અને યોનિપટલ (હાઈમેન) ફાટેલું જણાયું હતું. ડૉ. સુરવસે (ફરિયાદી સાક્ષી-૭) એ જુબાની આપી છે કે "ડીએનએ રિપોર્ટમાં ગુદા સ્વેબની તપાસ અંગેના અહેવાલનું અવલોકન કરતાં, અને પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટની કલમ ૧૫ માં આપેલા અવલોકનને ધ્યાનમાં લેતાં, મારો અભિપ્રાય છે કે અકુદરતી સંભોગ થયો હતો." તેવી જ રીતે, ડૉ. બેડરકર (ફરિયાદી સાક્ષી-૮) એ તે જ ડીએનએ રિપોર્ટ અને પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટનું અવલોકન કર્યા પછી જણાવ્યું છે કે, "મારો અભિપ્રાય છે કે યોનિમાર્ગ અને ગુદા સંભોગ કરવામાં આવ્યો હતો."

૨૨. આથી, કોઈપણ શંકા વિના એ સ્થાપિત થાય છે કે ભોગ બનનાર બાળકી સાથે બળજબરીપૂર્વક યોનિમાર્ગ અને ગુદા/અકુદરતી સંભોગ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેનું ગળું દબાવવાને કારણે થયેલા શ્વાસરોધથી મૃત્યુ થયું હતું.

<u>અપીલકર્તા અને ગુના વચ્ચેનો સંબંધ</u>

૨૩. અઝબર (ફરિયાદી સાક્ષી-૨) અપીલકર્તાને તેમના બાળપણથી ઓળખતો હતો કારણ કે તેઓ બંને એક જ ગલીમાં રહેતા હતા. તારીખ ૦૬/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ બપોરે આશરે ૩.૩૦ થી ૪.૦૦ વાગ્યે પોતાના ઘર તરફ જતી વખતે તે અપીલકર્તાને મળ્યો હતો જે દારૂ પીધેલી હાલતમાં હતો અને મારોતી મંદિર પાસે બાળકોને ચોકલેટ વહેંચી રહ્યો હતો. તેના મિત્ર ગયાસે તેને [અઝબર (ફરિયાદી સાક્ષી-૨)] સાંજે ૫.૦૦ વાગ્યે ફોન કરીને જાણ કરી કે ઈલિયાસની પુત્રી ગુમ થઈ ગઈ છે. તેઓએ ભાગ્ય નગર રેલ્વે સ્ટેશન, મ્હાડા કોલોની, ઔરંગાબાદ ચૌકુલી, સંજય નગર વગેરે પાસે બાળકીની શોધખોળ શરૂ કરી. ત્યારબાદ તેને જાણવા મળ્યું કે ભોગ બનનાર અપીલકર્તાના ઘરમાં મળી આવી છે. ફરિયાદી સાક્ષી-૨ પછી ઈન્દિરા નગર ખાતે અપીલકર્તાના ઘરે ગયો. ત્યાં લોકોનું ટોળું હતું અને જ્યારે તે ઘરમાં પ્રવેશ્યો ત્યારે પોલીસ પહેલેથી જ હાજર હતી અને તેણે જોયું કે બાળકી પલંગ પર સૂતી હતી અને તેના શરીર પર ધાબળો ઓઢાડવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તા સદર પલંગ નીચે હતો. પોલીસે અપીલકર્તાને કસ્ટડીમાં લીધો તે પહેલાં આ સાક્ષીએ પણ તેને ૨-૩ થપ્પડ મારી હતી. ફરિયાદી સાક્ષી-૨ ને બીજા દિવસે ૦૭/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ સ્પોટ પંચનામા માટે બોલાવવામાં આવ્યો હતો. એક સફેદ કાગળ, એક પેન્સિલ, વાદળી તૂટેલી બંગડી, રીના અને લક્ષ્મીબાઈ ઘુમરેના નામ ધરાવતી એક પાસબુક અને સાડીનો એક ટુકડો પોલીસ દ્વારા મળી આવ્યો હતો અને જપ્ત કરીને પરબિડીયામાં રાખવામાં આવ્યો હતો. પંચનામા પર તેની સહીઓ છે. તેની ઊલટતપાસમાં,

ફરિયાદી સાક્ષી-૨ એ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે અપીલકર્તાના માતા-પિતા જીવિત હોવા છતાં તેઓ બનાવ સમયે તેના ઘરે હાજર નહોતા. તેણે વિગતવાર સમજાવ્યું છે કે પંચનામું કેવી રીતે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું.

૨૪. દિલીપ પ્રલ્હાદરાવ તેજન (ફરિયાદી સાક્ષી-૩), જેઓ પોલીસ અધિકારી છે, તેઓ ૦૬/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ કદીમ જાલના પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરજ બજાવતા હતા. ઈલિયાસ (ફરિયાદી સાક્ષી-૯) દ્વારા પોતાની ૨ વર્ષની પુત્રી ગુમ થયા અંગે નોંધાવવામાં આવેલી ફરિયાદ ફરિયાદી સાક્ષી-૩ ને તપાસ માટે સોંપવામાં આવી હતી. ફરિયાદી સાક્ષી-૩ પોલીસકર્મીઓ કાટકે, જાવળે, રાઠોડ અને ચવ્હાણ સાથે જાલનાના ઈન્દિરા નગર વિસ્તારમાં હતા જ્યાં તેમને જાણવા મળ્યું કે અપીલકર્તા સગીર બાળકોને ચોકલેટ અને આઈસ્ક્રીમ/ફળો વહેંચતો જોવા મળ્યો હતો. તેથી ફરિયાદી સાક્ષી-૩ અન્ય પોલીસ અધિકારીઓ સાથે રાત્રે ૯.૩૦ થી ૯.૪૫ વાગ્યાની વચ્ચે અપીલકર્તાના ઘરે ગયા અને જોયું કે ત્યાં બે દરવાજા હતા, એક બહારથી બંધ હતો અને બીજો અંદરથી બંધ હતો. ફરિયાદી સાક્ષી-૩ એ દરવાજાના તિરાડમાંથી ડોકિયું કર્યું અને પલંગની આસપાસ થોડું કપડું જોયું. તેણે અપીલકર્તાને નામથી બોલાવ્યો પરંતુ કોઈએ જવાબ આપ્યો નહીં. આ સાક્ષીએ પછી દરવાજો તોડી નાખ્યો અને ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો અને અપીલકર્તાને પલંગ નીચે ભોગ બનનાર બાળકીની છેડતી કરતો જોયો. પોલીસ

પાર્ટીએ બાળકીને ગોદડીથી ઢાંકી દીધી અને તેને પલંગ પર મૂકી. તે દરમિયાન ગુમ થયેલી બાળકીના મામા અસલમ સહિત આશરે ૨૦ લોકો તેમની પાછળ ઘરમાં પ્રવેશ્યા. ભોગ બનનાર બાળકીને તબીબી સારવાર માટે અસલમ સાથે મોકલવામાં આવી હતી. ઘટનાસ્થળે વધુ ઉત્તેજિત લોકો એકઠા થઈ જતાં, પોલીસે અપીલકર્તાને બચાવીને પોલીસ સ્ટેશન લઈ ગઈ. લોકો એવી માંગણી કરી રહ્યા હતા કે અપીલકર્તાને તેમને સોંપી દેવામાં આવે. કોર્ટના એક ચોક્કસ પ્રશ્ન પર કે ફરિયાદી સાક્ષી-૩ એ આરોપી અને મૃતકને કઈ રીતે અને કયા સંજોગોમાં જોયા હતા, તેમણે કોઈપણ અસ્પષ્ટતા વિના જવાબ આપ્યો હતો કે "મૃતક બાળકી નગ્ન હાલતમાં મળી આવી હતી અને તેના મોં અને ગુપ્તાંગમાંથી લોહી વહી રહ્યું હતું. આરોપીના શરીર પર કોઈ શર્ટ નહોતું, તેનું જીન્સ અને ટ્રાઉઝર તેના ઘૂંટણ પર હતું. આરોપી પણ નગ્ન હાલતમાં મળી આવ્યો હતો."

૨૫. કોન્સ્ટેબલ સંજય કાટકે (ફરિયાદી સાક્ષી-૪) પણ એપીઆઈ દિલીપ પ્રલ્હાદરાવ તેજનની આગેવાની હેઠળની પોલીસ ટીમનો સભ્ય હતો જે જાલનાના ઇન્દિરા નગર વિસ્તારમાં ગુમ થયેલી બાળકીની શોધ કરી રહી હતી. ફરિયાદી સાક્ષી-૪ એ પણ સ્પષ્ટપણે જુબાની આપી છે કે તેમને આસપાસના લોકો દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તા બાળકોને આઈસ્ક્રીમ અને ચોકલેટ વહેંચવાની 'ટેવ' ધરાવતો હતો અને તે દિવસે પણ તે તેમ કરતો જોવા મળ્યો

હતો. તેથી પોલીસ ટીમ અપીલકર્તાના ઘરે ગઈ જેમાં બે દરવાજા હતા. એક દરવાજો બહારથી બંધ હતો જ્યારે બીજો અંદરથી બંધ હતો. પોલીસ પાર્ટીએ અપીલકર્તાને નામથી બોલાવ્યો, પરંતુ તેણે કોઈ જવાબ આપ્યો નહીં. ત્યારબાદ, તેઓએ દરવાજાના તિરાડમાંથી ડોકિયું કર્યું અને એક પલંગ અને તેની આસપાસ કપડાનો ટુકડો જોયો અને શંકા ગઈ કે પલંગ નીચે કોઈ છે. તેઓએ દરવાજો તોડી નાખ્યો અને ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો. એ.એસ.આઈ. તેજનકરે પલંગની આસપાસનું કપડું હટાવ્યું અને પોલીસ ટીમને અપીલકર્તા અને ભોગ બનનાર બાળકી પલંગ નીચે નગ્ન હાલતમાં મળી આવ્યા. તેજનકરે બાળકીને પલંગ પર મૂકી. “તે બાળકીના મોં અને ગુપ્તાંગમાંથી લોહી વહેતું જોવા મળ્યું હતું”. ભોગ બનનારને ધાબળામાં લપેટીને તેના મામા મારફતે તાત્કાલિક હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવી. પોલીસ ટીમ સાથે ઘરમાં પ્રવેશેલા ૪-૫ વ્યક્તિઓએ અપીલકર્તાનો કબજો મેળવવાનો આગ્રહ રાખ્યો. દરમિયાન, સ્થળ પર વધુ ૧૫૦-૨૦૦ લોકો એકઠા થઈ ગયા. અપીલકર્તાને ટોળામાંથી બચાવીને પોલીસ સ્ટેશન લઈ જવામાં આવ્યો. ટોળું આક્રમક બન્યું અને પોલીસ વાહનો અને પોલીસકર્મીઓ પર પથ્થરમારો શરૂ કર્યો. અપીલકર્તાના ઘરને પણ થોડું નુકસાન થયું હતું. ફરિયાદી સાક્ષી-૪ એ જ પોલીસ અધિકારી છે જેમણે કદીમ જાલના પોલીસ સ્ટેશનમાં રિપોર્ટ (આંક ૪૫) નોંધાવ્યો હતો. તેની ઊલટતપાસમાં, ફરિયાદી સાક્ષી-૪ ને એવું સૂચન કરવામાં આવ્યું હતું કે આસપાસમાં લગભગ ૫૦૦૦ ની વસ્તી છે

અને તે ક્યારેય એએસઆઈ શ્રી તેજનકર સાથે ગયો ન હતો અને તેને આ ઘટના વિશે કશી ખબર નહોતી.

૨૬. અસલમ (ફરિયાદી સાક્ષી-૫) એ જુબાની આપી છે કે મૃતક તેની બહેનની પુત્રી હતી. તેની બહેનના પતિ ઈલિયાસે તેને ૦૬/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ ટેલિફોન પર જાણ કરી હતી કે બાળકી ગુમ થઈ ગઈ છે અને તેણે તેને પોલીસ સ્ટેશને ભોગ બનનારનો ફોટોગ્રાફ લાવવા કહ્યું હતું. અસલમ બાળકીનો એક ફોટોગ્રાફ કદીમ જાલના પોલીસ સ્ટેશને લાવ્યો અને ગુમ થયાનો રિપોર્ટ નોંધાવ્યો. આ સાક્ષી ત્યારબાદ આંબડ ચૌકુલી રેલ્વે સ્ટેશન અને મોતી બાગ વિસ્તારમાં ગુમ થયેલી બાળકીની શોધ કરવા ગયો. જ્યારે તે હજુ પણ તેની શોધ કરી રહ્યો હતો, ત્યારે એક હુસૈન પઠાણે તેને ફોન પર જાણ કરી કે બાળકી મળી ગઈ છે તેથી તે તરત જ જાલનાના ઈન્દિરા નગર વિસ્તારમાં અપીલકર્તાના ઘરે ગયો. તેણે જોયું કે અપીલકર્તા પલંગ નીચે હતો જ્યારે ભોગ બનનાર પલંગ પર સૂતી હતી. બાળકીના શરીર પર કોઈ કપડાં નહોતા; તેણીને ધાબળામાં લપેટી લેવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ તે ભોગ બનનારને દીપક હોસ્પિટલ, જાલના લઈ ગયો, પછી સિવિલ હોસ્પિટલ, જાલના લઈ ગયો જ્યાં ડોક્ટરોએ તેને લાવતાવેંત મૃત જાહેર કરી. સાક્ષીએ ઊલટતપાસમાં ઈનકાર કર્યો હતો કે ભોગ બનનારના

પિતા ઇલિયાસ (ફરિયાદી સાક્ષી-૯) અને અપીલકર્તા વચ્ચે કોઈ ઝઘડો થયો હતો.

૨૭. નંદ કુમાર વિનાયકરાવ તોપે (ફરિયાદી સાક્ષી-૬) એક પોલીસ હેડ કોન્સ્ટેબલ છે, જેઓ ૧૨/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ કદીમ જાલના પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરજ પર હતા. તેમણે જુબાની આપી છે કે ૧૧/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ તેમને એક કવરિંગ લેટર સાથે મુદ્દામાલ લઈ જવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું જે તેમણે ૧૨/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ સી.એ. ઓફિસ, મુંબઈ ખાતે જમા કરાવ્યો હતો. કવરિંગ લેટર આંક પી-૫૧ છે. તેઓ અપીલકર્તાના લોહીનો નમૂનો પણ સી.એ. ઓફિસ, મુંબઈ લઈ ગયા હતા અને ૧૪/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ તેને જમા કરાવ્યો હતો. તેમણે તેમની ઊલટતપાસમાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે અપીલકર્તાના લોહીના નમૂના પર ડોક્ટરો અને પંચોની સહીઓ હતી.

૨૮. હવે અમે ભોગ બનનાર બાળકીના પિતા – ઇલિયાસ (ફરિયાદી સાક્ષી-૯) ના નિવેદનનો ટૂંકમાં સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ. તેમણે જુબાની આપી છે કે બાળકી આશરે બે વર્ષની હતી; તે પોતાની પત્ની આયેશા સહિતના પરિવાર સાથે ઇન્દિરા નગર, જાલના ખાતે રહે છે; અપીલકર્તા પણ તે જ ગલીમાં રહેતો

હતો. ઘટનાની તારીખે, એટલે કે ૦૬/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ તે જાલનાના નૂતન વસાહત વિસ્તારમાં ફળ વેચી રહ્યો હતો ત્યારે તેની પત્નીએ તેને સાંજે આશરે ૫.૦૦ વાગ્યે ફોન પર જાણ કરી હતી કે તેમની પુત્રી સાંજે ૪.૦૦ વાગ્યાથી ગુમ હતી. તે તરત જ ઘરે ગયો જ્યાં તેના પિતા અને ભાઈ પહેલેથી જ પહોંચી ગયા હતા. તેઓએ આસપાસના વિસ્તારોમાં બાળકીની શોધખોળ શરૂ કરી. સાક્ષીએ પોલીસને પોતાની ગુમ થયેલી પુત્રી વિશે જાણ કરી જેઓ પણ તેની શોધ કરવા લાગ્યા. દરમિયાન અઝહર ઉસ્માને તેને જાણ કરી કે અપીલકર્તા 'દારૂના નશામાં' બાળકોને ચોકલેટ વહેંચી રહ્યો હતો. ફરિયાદી સાક્ષી-૯ પછી અપીલકર્તાના ઘરે ગયો જે બહારથી બંધ મળી આવ્યો હતો. બાળકીના ગુમ થયાનો રિપોર્ટ રાત્રે ૮.૦૦-૮.૩૦ વાગ્યાની આસપાસ નોંધાવવામાં આવ્યો હતો. આ સાક્ષીએ અઝહર પાસેથી મેળવેલી માહિતી પણ પોલીસને આપી. તેથી, પોલીસ પાર્ટી પણ અપીલકર્તાના ઘરે પહોંચી અને તેઓએ એક દરવાજો તોડી નાખ્યો. સાક્ષી અને તેનો ભાઈ પોલીસ સાથે ઘરમાં પ્રવેશ્યા અને જોયું કે તેની પુત્રી પલંગ નીચે પડેલી હતી અને અપીલકર્તા પણ પલંગ નીચે પડેલો હતો. તેની પુત્રી નગ્ન હતી અને તેના શરીર તેમજ ગુપ્તાંગ પર ઈજાઓ હતી. પોલીસે બાળકીને પલંગ પર સુવડાવી અને તેના પર કપડું ઢાંકીને તેને દીપક હોસ્પિટલ, જાલના લઈ જવામાં આવી જ્યાં ડોક્ટરોએ જાણ કરી કે ભોગ બનનારનું મૃત્યુ થઈ ચૂક્યું હતું. અપીલકર્તાએ તેનું ગળું દબાવીને તેની હત્યા કરી હતી. સાક્ષીએ તેના દ્વારા નોંધાવવામાં આવેલ રિપોર્ટ આંક પી-૬૭ પર તેની સહીઓ પણ ઓળખી

બતાવી. સાક્ષીએ તેની ઊલટતપાસમાં મકાનની ખરીદીના સંબંધમાં અપીલકર્તાના પિતા સાથેના કોઈપણ વિવાદનો ઇનકાર કર્યો હતો.

૨૯. અન્ય સાક્ષી કે જેમના નિવેદનનો અપીલકર્તાને ગુના સાથે જોડવા પર સીધો સંબંધ છે તે એપીઆઈ રાજેન્દ્રસિંહ પ્રભુસિંહ ગૌર (ફરિયાદી સાક્ષી-૧૨) છે, જેઓ ૦૬/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ કદીમ જાલના પોલીસ સ્ટેશનમાં નિયુક્ત હતા. તેમણે ૦૭/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ રાત્રે ૧.૦૦ વાગ્યે અપીલકર્તાની ધરપકડ કરી હતી. અપીલકર્તાને એએસઆઈ તેજનકર દ્વારા પોલીસ સ્ટેશને લાવવામાં આવ્યો હતો. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે "આરોપીના શરીર પરની બ્લુ જીન્સ અને લીલો શર્ટ જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા. તેના પર લોહીના ડાઘા અને વીર્યના ડાઘા હતા. જપ્તી પંચનામા આંક પી-૧૯ પર મારી અને આરોપીની સહી છે." તેમણે વધુમાં જુબાની આપી છે કે ભોગ બનનારના પિતાએ મૃતક બાળકીએ પહેરેલી ચડ્ડી અને ફ્રોક તેમજ જે ધાબળામાં તેને લપેટવામાં આવી હતી તે રજૂ કર્યા હતા. વાદળી બંગડી, ઝાંઝર પણ પંચનામા આંક પી-૩૨ હેઠળ જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા, જેના પર પંચોની સહીઓ સાથે તેમની પોતાની સહી પણ છે. ચાર્જશીટમાં સીરીયલ નં. ૧૨૫ પર દર્શાવેલ મુદ્દામાલની વસ્તુઓ તે જ હતી. ચાર્જશીટમાં મુદ્દામાલ વસ્તુ નં. ૬ અને ૭ અપીલકર્તાના કપડાં હતા. પોલીસ અધિકારી (ફરિયાદી સાક્ષી-૧૨) ઘટનાસ્થળે ગયા અને લોહીના ડાઘવાળો એક કાગળ,

વાદળી બંગડીનો ટુકડો, પોસ્ટ ઓફિસની પાસબુક અને લોહીના ડાઘવાળો પીળો સાડીનો ટુકડો પણ એકત્રિત કર્યો. આ તમામ વસ્તુઓ તેમની સહીઓ અને પંચોની સહીઓ હેઠળ જપ્ત કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદી સાક્ષી-૧૨ એ વધુમાં જણાવ્યું છે કે અપીલકર્તાને તેની તબીબી તપાસ માટે ઘાટી હોસ્પિટલ, ઔરંગાબાદ ખાતે મોકલવામાં આવ્યો હતો અને રિપોર્ટ નં. ૨૧ અને ૨૧એ મેળવવામાં આવ્યા હતા. અપીલકર્તાના લોહીનો નમૂનો ૧૧/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ એસ.ડી.એચ. આંબડ ખાતેથી લેવામાં આવ્યો હતો અને તમામ લોહીના નમૂના ફોરવર્ડિંગ લેટર આંક પી-૫૧ સાથે ડીએનએ તપાસ માટે મુંબઈ મોકલવામાં આવ્યા હતા. સદર લોહીનો નમૂનો નિર્ધારિત ફોર્મેટ મુજબ મોકલવામાં ન આવ્યો હોવાથી, એસ.ડી.એચ. આંબડ ખાતે મેડિકલ ઓફિસર દ્વારા ૧૩/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ અપીલકર્તાના લોહીનો બીજો નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો અને તેને કવરિંગ લેટર આંક પી-૫૨ સાથે મોકલવામાં આવ્યો હતો. ફરિયાદી સાક્ષી-૧૨ એ ૧૨/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ પોતાની સહીઓવાળા પત્રો સાથે ભોગ બનનારનું વિસેરા પણ મોકલ્યું હતું. વિસેરાનો રિપોર્ટ આંક પી-૮૧ પણ મેળવવામાં આવ્યો હતો. ફરિયાદી સાક્ષી-૧૨ એ ભોગ બનનાર અને અપીલકર્તાના શરીર પરના કપડાં અંગેના અહેવાલો આંક પી-૮૨ ની પણ ઓળખ કરી હતી. ફરિયાદી સાક્ષી-૧૨ ની લાંબી ઊલટતપાસ કરવામાં આવી હતી પરંતુ કેસના ગુણદોષ પર અસર કરતી કોઈ વિસંગતતા બહાર આવી શકી નથી.

૩૦. સાક્ષીઓ પૈકીના દરેક દ્વારા જોવામાં આવેલા તથ્યોના સંદર્ભમાં સાક્ષીઓની જુબાનીઓના સઘન વિશ્લેષણ પછી, એ શંકાને કોઈ સ્થાન રહેતું નથી કે ૦૬/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ અપીલકર્તા દારૂ પીધા પછી બપોરે ૩.૩૦/૪.૦૦ વાગ્યાની આસપાસ બાળકોને ચોકલેટ વહેંચતો જોવા મળ્યો હતો. ભોગ બનનાર બાળકી આશરે ૪.૦૦ વાગ્યે ગુમ થઈ ગઈ હતી જે અંગે ઈલિયાસ (ફરિયાદી સાક્ષી-૯) ને તેની પત્ની દ્વારા સાંજે આશરે ૫.૦૦ વાગ્યે જાણ કરવામાં આવી હતી. તેના ગુમ થયાની માહિતી તરત જ પરિવારના સભ્યો/સંબંધીઓમાં ફેલાઈ ગઈ અને તે બધા ઉત્સુકતાપૂર્વક તેની શોધ કરવા લાગ્યા. દરમિયાન, પોલીસ સમક્ષ પણ ગુમ થયાનો રિપોર્ટ નોંધાવવામાં આવ્યો હતો. પોલીસ તેમજ ગુમ થયેલી બાળકીના પરિવારના સભ્યો દ્વારા કરવામાં આવેલી આવી શોધખોળ દરમિયાન, એ બાબત સામે આવી કે અપીલકર્તા તે દિવસે બાળકોને લલચાવવા માટે મારોતી મંદિર પાસે ચોકલેટ વહેંચી રહ્યો હતો અને તે જ સમયે બાળકી ગુમ થઈ ગઈ હતી. પોલીસ ટીમ, ભોગ બનનારના પિતા ઈલિયાસ અને તેનો ભાઈ, સાચી આશંકા અને કંઈક અજુગતું બનવાની ગંધ પારખીને અપીલકર્તાના ઘરે પહોંચ્યા અને તેને ભોગ બનનાર સાથે પલંગ નીચે નગ્ન હાલતમાં રંગેહાથ ઝડપી લીધો. વધુમાં એ નિર્ણાયક રીતે સ્થાપિત થાય છે કે મૃતક પર નિર્દયતાથી હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને તેની સાથે યોનિમાર્ગ અને અકુદરતી સંભોગ કરવામાં આવ્યો હતો. ભોગ બનનારને ચહેરા, માથા, ગરદન, બાહ્ય જનનાંગો તેમજ

ગર્ભાશય અને મૂત્રમાર્ગની અંદર બહુવિધ ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી. અમે આ સંબંધમાં, ખાસ કરીને દિલીપ પ્રલ્હાદરાવ તેજન (ફરિયાદી સાક્ષી-૩) ની જુબાનીનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જેમણે અપીલકર્તાના ઘરમાં બળજબરીપૂર્વક પ્રવેશ કર્યા પછી, તેને બાળકીની છેડતી કરતો જોયો હતો. ભોગ બનનાર બાળકીને કયા સંજોગોમાં તે બહુવિધ ઈજાઓ થઈ તે અંગે અપીલકર્તા પાસે વિશેષ જ્ઞાન હતું. પીડિત બાળકીને થયેલી ઈજાઓ તેના દ્વારા કરવામાં આવી ન હતી તે સાબિત કરવાનો ભાર ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૦૬ ને ધ્યાનમાં રાખીને માત્ર અપીલકર્તા પર હતો, જે તે બજાવવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયો હતો, જ્યારે રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓએ શંકાની કોઈ પણ જગ્યા વગર સાબિત કર્યું કે પીડિત બાળકી અપીલકર્તાના ગેરકાયદેસર કબજામાં બપોરે અંદાજે ૪:૦૦ વાગ્યાથી લઈને તેણીના પર થયેલા પાશવી હુમલાને કારણે તેણીના પ્રાણપંખેરૂ ઉડી ગયા ત્યાં સુધી હતી.

<u>અપીલકર્તાને ગુના સાથે જોડતા વૈજ્ઞાનિક પુરાવાઓ:</u>

૩૧. ડૉ. ભાનુ દાસ સુરવસે (પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી-૭) એ તબીબોની પેનલના સભ્ય હતા, જેમણે પીડિતાના શબનું પોસ્ટમોર્ટમ કર્યું હતું. તેમણે એવી

સાક્ષી આપી છે કે તેમના દ્વારા પીડિતાના સ્વેબના નમૂના, લોહીનો નમૂના અને નખના નમૂના લેવામાં આવ્યા હતા. ડૉ. બેડરકર (પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી-૮) નું નિવેદન પણ એવું જ છે જેમણે જણાવ્યું છે કે "વિવિધ પ્રકારના સ્વેબ, નાસલ સ્વેબ, સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્વેબ, સ્લાઇડ પર ડીપ વેજાઇનલ સ્મિયર, સ્લાઇડ પર સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્મિયર, એનસ સ્વેબ, જાંઘ અને પેટ પર લોહીના સ્કિન સ્ક્રેપિંગ્સ, નખ અને xxx.. ના લોહીના નમૂના લેવામાં આવ્યા હતા." તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે તમામ નમૂનાઓ જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને પોલીસને સોંપવામાં આવ્યા હતા. પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર રાજેન્દ્રસિંહ પ્રભુસિંઘ ગૌર (પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી-૧૨) એ સોગંદ પર જણાવ્યું કે અપીલકર્તાની ધરપકડ કર્યા પછી, તેણે પહેરેલા વાદળી જીન્સ અને લીલા રંગના શર્ટને જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને તેના પર લોહીના ડાઘ અને વીર્યના ડાઘ હતા. પીડિતાની નિકર અને ફ્રોક તેમજ જે બ્લેન્કેટમાં તેને લપેટવામાં આવી હતી તે તથા લોહીના ડાઘવાળા સાડીના ટુકડા સહિત ગુનાના સ્થળેથી એકત્રિત કરવામાં આવેલી વિવિધ ચીજવસ્તુઓ જપ્ત કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાનો લોહીનો નમૂના પણ લેવામાં આવ્યો હતો અને તમામ જપ્ત કરાયેલી ચીજવસ્તુઓ/નમૂનાઓને તપાસ માટે મુંબઈ મોકલવામાં આવ્યા હતા.

૩૨. શ્રીકાંત હનમંત લાડે (પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી-૧૧) ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરી, મુંબઈમાં સહાયક નિયામક, જેમણે સી.ડી.એફ.ડી. (CDFD) સંસ્થા, હૈદરાબાદ ખાતે પણ તાલીમ મેળવી છે, તેમણે 'ફોરેન્સિક બાયોલોજી' નામના જાણીતા પુસ્તક ઉપરાંત ડી.એન.એ. પર લગભગ ૩૦ લેખો લખ્યા છે. તેમણે એવી સાક્ષી આપી છે કે તેઓએ નવી દિલ્હી સ્થિત ગૃહ મંત્રાલયના ફોરેન્સિક સાયન્સના નિંયામક દ્વારા બહાર પાડવામા આવેલી માર્ગદર્શિકાઓ મુજબ ડી.એન.એ. ટેસ્ટ કર્યો હતો. તેમની ઓફિસને તારીખ ૧૧/૦૩/૨૦૧૨ ના પત્ર દ્વારા મોકલવામાં આવેલ કદીમ, જાલના પોલીસ સ્ટેશનના સીલબંધ મુદ્દામાલ તેમજ તારીખ ૧૩/૦૩/૨૦૧૨ ના પત્ર (પ્રદર્શન પી-૫૨) દ્વારા મોકલવામાં આવેલ અપીલકર્તાનો લોહીનો નમૂનો પ્રાપ્ત થયો હતો. પીડિતાનો લોહીનો નમૂનો મૌખિક સ્વેબ (ઓરલ સ્વેબ) અને અન્ય ચીજવસ્તુઓના નમૂનાઓ સાથે તારીખ ૧૨/૦૩/૨૦૧૨ ના રોજ પ્રાપ્ત થયો હતો. પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી-૧૧ એ પીડિતાના મૌખિક સ્વેબ અને અન્ય ચીજવસ્તુઓ, નાસલ સ્વેબ, સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્વેબ, સ્લાઇડ પર ડીપ વેજાઇનલ સ્મિયર, સ્લાઇડ પર સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્મિયર, ગુદાના સ્વેબ (એનસ સ્વેબ), જાંઘ અને પેટ પર લોહીના સ્કિન સ્ક્રેપિંગ્સ, નખ તેમજ અન્ય લોહીના નમૂનાઓનું વિશ્લેષણ કર્યું હતું. પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી-૧૧ એ વધુમાં જણાવ્યું કે,

“મેં આરોપી રવિ ઘુમારેના લોહીના નમૂનામાંથી, આંક નં. ૩ ના સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક નં. ૪ ના ડીપ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક નં. ૫ ના સ્લાઇડ પરના ડીપ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક નં. ૬ ના સ્લાઇડ પરના સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક નં. ૭ ના એનલ સ્વેબ (ગુદાના સ્વેબ), આંક નં. ૮ ના જાંઘ અને પેટ પરના લોહીના સ્કિન સ્ક્રેપિંગ્સમાંથી અને આંક નં. ૩ જીન્સ પેન્ટ પર મળી આવેલા લોહી અને વીર્યમાંથી ડી.એન.એ. એક્સટ્રેક્ટ કર્યું છે. આ ડી.એન.એ. ને વાય-ક્રોમોઝોમ સ્પેસિફિક માર્કર, વાય-ક્રોમોઝોમ શોર્ટ ટેન્ડમ રિપીટ પોલીમોર્ફિઝમ [વાય-એસટીઆર] નો ઉપયોગ કરીને અને પોલિમરેઝ ચેઈન રીએક્શન [ટૂંકમાં પી.સી.આર.] એમ્પ્લીફિકેશન ટેકનિકનો ઉપયોગ કરીને એમ્પ્લીફાય કરવામાં આવ્યું હતું. ડી.એન.એ. પ્રોફાઈલ જનરેટ કરવામાં આવી હતી. મેં આ તમામ ડી.એન.એ. પ્રોફાઈલ્સનું વિશ્લેષણ કર્યું. મારું અર્થઘટન એ છે કે પ્રદર્શન નં. ૩ સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક નં. ૪ ડીપ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક નં. ૩ સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્વેબ, પ્રદર્શન નં. ૪ ડીપ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક નં. ૫ સ્લાઇડ પર ડીપ વેજાઇનલ સ્મિયર, આંક નં. ૬ સ્લાઇડ પર સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્મિયર, આંક નં. ૭ એનલ સ્વેબ, આંક નં. ૮ જાંઘ અને પેટ પર લોહીના સ્કિન સ્ક્રેપિંગ્સ અને એફ.એસ.એલ. એમ.એલ. કેસ નં. ડી.એન.એ. ૯૫૧/૧૨ ના આંક નં. ૩ જીન્સ પેન્ટ પર મળી આવેલ લોહી

અને વીર્યમાં મળી આવેલા વીર્યના પુરૂષ હેપ્લોટાઇપ્સ, એફ.એસ.એલ. એમ.એલ. કેસ નં. ડી.એન.એ.-૨૦૯/૧૨ ના આંક નં. ૧ ના રવિ અશોક ઘુમારેના લોહીના નમૂનાના પુરૂષ હેપ્લોટાઇપ્સ સાથે મેળ ખાય છે.

મારો અભિપ્રાય છે કે આંક નં. ૩ સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક ૪ ડીપ વેજાઇનલ સ્વેબ, આંક નં. ૫ સ્લાઇડ પર ડીપ વેજાઇનલ સ્મીયર, આંક નં. ૬ સ્લાઇડ પર સુપરફિશિયલ વેજાઇનલ સ્મીયર, આંક નં. ૭ ગુદા સ્વેબ, આંક નં. ૮ જાંઘ અને પેટ પરના લોહીના ચામડીના છોલાણ, એફ.એસ.એલ. એમએલ કેસ નં. ડીએનએ-૯૫૧/૧૨ ની આંક નં. ૩ જીન્સ પેન્ટ પર મળેલ વીર્યની ડીએનએ પ્રોફાઇલ અને એફ.એસ.એલ. એમએલ કેસ નં. ડીએનએ-૨૦૯/૧૨ ના આંક નં. ૧ રવિ અશોક ઘુમરેના લોહીનો નમૂનો સમાન પિતૃ વંશાવળીમાંથી છે.

તદનુસાર, મેં આંક નં. ૭૧ સાથે દાખલ કરેલ પરીક્ષણ અહેવાલ તૈયાર કર્યો છે જેના પર મારી સહી છે, વિગતો સાચી છે. તે આંક નં. ૭૫ પર છે. ઉપરોક્ત તમામ ડીએનએ પ્રોફાઇલ્સનું વિશ્લેષણ તે જ રિપોર્ટમાં કોષ્ટકમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. આરોપીની બ્લુ જીન્સ પેન્ટ અને શર્ટ

આંક નં. ૩ અને ૪ અમારી ઓફિસના બાયોલોજિકલ વિભાગ દ્વારા મોકલવામાં આવ્યા હતા. મેં આંક નં. ૩ આખી જીન્સ પેન્ટ પર મળેલા લોહી અને વીર્યમાંથી, આંક નં. ૪ આખી બુશ શર્ટ પર મળેલા લોહીમાંથી અને રવિ ઘુમરેના નમૂનામાંથી ડીએનએ અલગ તારવ્યું. ત્યારબાદ આ ડીએનએ પીસીઆર એમ્પ્લીફિકેશન તકનીકનો ઉપયોગ કરીને ૧૫ એસટીઆર લોસાઈ દ્વારા એમ્પ્લીફાય કરવામાં આવ્યું હતું. મારું અર્થઘટન એ છે કે એફ.એસ.એલ. એમએલ કેસ નં. ડીએનએ-૯૫૧/૧૨ ની આંક નં. ૩ આખી જીન્સ પેન્ટ પર મળેલ લોહી અને વીર્ય, આંક નં. ૪ આખી બુશ શર્ટ [ફાટેલી] પર મળેલ લોહી અને રવિ અશોક ઘુમરેના લોહીના નમૂનાની ડીએનએ પ્રોફાઇલ એકસમાન છે અને પુરુષ મૂળના એક અને સમાન સ્ત્રોતમાંથી છે. ડીએનએ પ્રોફાઇલ્સ લોહીના સ્ત્રોતમાં માતૃત્વ અને પિતૃત્વના એલીલ્સ સાથે મેળ ખાય છે.”

૩૩. શ્રીકાંત લાડે (ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧) એ તે મુજબ ડીએનએ રિપોર્ટ તૈયાર કર્યો હતો જે આસિસ્ટન્ટ કેમિકલ એનાલાઇઝર દ્વારા પણ યોગ્ય રીતે

પ્રમાણિત થયેલ છે. તેમના અહેવાલની સામગ્રી જોતાં, ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧ એ યોગ્ય રીતે જુબાની આપી છે કે "હું આંક ૭૫-૭૬ ના અહેવાલોનું અવલોકન કરીને અભિપ્રાય આપી શકું છું કે આરોપી રવિ દ્વારા ભોગ બનનાર પર જાતીય સંભોગ અને અકુદરતી સંભોગ કરવામાં આવ્યો હતો." [ભારપૂર્વક જણાવેલ].

૩૪. અપીલકર્તાને તમામ બાજુઓથી ઘેરી લેતા અડગ વૈજ્ઞાનિક પુરાવાને એ આધાર પર પડકારવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે કે પ્રસ્તુત કેસમાં અનુસરવામાં આવેલી ડીએનએ વિશ્લેષણની પદ્ધતિ "વાય-એસટીઆર" અવિશ્વસનીય છે. એવું સૂચવવામાં આવ્યું છે કે સદર પદ્ધતિ આરોપીને ગુનેગાર તરીકે સચોટ રીતે ઓળખતી નથી; અને ઓટોસોમલ-એસટીઆર વિશ્લેષણ જેવી અન્ય પદ્ધતિઓથી વિપરીત, તે સમાન વંશાવળીના પુરુષ સભ્યો વચ્ચે તફાવત કરી શકતી નથી.

૩૫. અમે, જો કે, આ રજૂઆતથી સહમત નથી. વૈશ્વિક સ્તરે સ્વીકૃત તબીબી સાહિત્ય ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧ – આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટર, ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીના નિવેદન સાથે મળીને કોઈ શંકા છોડતું નથી કે જાતીય હુમલાના કેસોમાં ભોગ બનનાર અને ગુનેગારનું ડીએનએ ઘણીવાર મિશ્રિત હોય છે. આવા કેસોમાં "ઓટોસોમલ-એસટીઆર" જેવી પરંપરાગત ડીએનએ વિશ્લેષણ તકનીકો શક્ય નથી. વાય-એસટીઆર પદ્ધતિ માત્ર પુરુષોમાં જ જોવા મળતા

વાય-ક્રોમોઝોમની તુલના કરીને માત્ર પુરુષ ડીએનએને અલગ કરવાની એક અનન્ય રીત પૂરી પાડે છે. તે હવે વૈજ્ઞાનિક ચર્ચાની બાબત નથી કે જાતીય હુમલાના કેસોમાં સમર્થન માટે વાય-એસટીઆર સ્ક્રિનિંગ સ્પષ્ટપણે ઉપયોગી છે અને તેનો નિર્દોષતાના પુરાવા તરીકે સારી રીતે ઉપયોગ કરી શકાય છે અને સમગ્ર વિશ્વમાં વિવિધ અધિકારક્ષેત્રોમાં તેનો વ્યાપકપણે આધાર રાખવામાં આવે છે.[23] વિજ્ઞાન અને સંશોધનોએ ભારપૂર્વક સ્થાપિત કર્યું છે કે આ પદ્ધતિ દ્વારા નમૂનાઓમાં 'લોસાઈ' ના ક્ષતિગ્રસ્ત થવાની શક્યતાઓ ઓછી છે અને તે ડીએનએ વિશ્લેષણની અન્ય પરંપરાગત પદ્ધતિઓ કરતાં વધુ અસરકારક હોઈ શકે છે. જો કે વાય-એસટીઆર સમાન વંશના પુરુષો વચ્ચે તફાવત કરતું નથી, તેમ છતાં, ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપવા માટે તેનો મજબૂત સંજોગોવશાત પુરાવા તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય છે. ડીએનએ વિશ્લેષણની વાય-એસટીઆર તકનીકો બંને નિયમિતપણે વિવિધ અધિકારક્ષેત્રોમાં જાતીય હુમલાના કેસોમાં ગુનેગારની ઓળખ માટે અને વણઉકેલાયેલા કેસોમાં શંકાસ્પદોને ઓળખવાની પદ્ધતિ તરીકે ઉપયોગમાં લેવાય છે. નમૂનાઓના સંપૂર્ણ મેળને ધ્યાનમાં રાખીને અને ડીએનએ વિશ્લેષણ પ્રક્રિયાને અવિશ્વસનીય ઠેરવવા જેવું કંઈ ન હોવાથી, ફોરેન્સિક અહેવાલ તેમજ ફરિયાદી સાક્ષી-૧૧ ના

---

2 “બાળ જાતીય શોષણની શોધ અને ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ પુષ્ટિ માટે વાય-એસટીઆર વિશ્લેષણ”, લેખક: ફ્રેડરિક સી. ડેલ્ફિન – બનડિટ જે. મેડ્રિડ – મર્લે પી. ટાન – મારિયા કોરાઝોન એ. ડી ઉંગ્રિયા.

3 “ફોરેન્સિક ડીએનએ પુરાવા: વિજ્ઞાન અને કાયદો”, લેખક: જસ્ટિસ મિંગ ડબલ્યુ. ચિન, માઈકલ ચેમ્બરલેન, એમી રોઝા, લાન્સ ગિમા.

નિવેદનનું પુરાવાકીય મૂલ્ય ઘણું વધારે છે. વધુમાં, અપીલકર્તાનો એવો કોઈ બચાવ નથી કે આ ગુનો તેના કોઈ અન્ય નજીકના સંબંધી દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો. મહત્ત્વની વાત એ છે કે, અપીલકર્તા સિવાય ઘરમાં અન્ય કોઈ વ્યક્તિ હાજર મળી આવી નહોતી.

૩૬. આમ રેકોર્ડ પર જબરજસ્ત પ્રત્યક્ષદર્શી અહેવાલ, સંજોગોવશાત પુરાવા, તબીબી પુરાવા અને ડીએનએ વિશ્લેષણ છે જે નિર્ણાયક રીતે સાબિત કરે છે કે અપીલકર્તા અને માત્ર તે જ આ કેસમાં ભયાનક ગુનો આચરવા માટે દોષિત છે. તેથી, અમે કોઈપણ ખચકાટ વિના અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિને સમર્થન આપીએ છીએ.

હેતુ

૩૭. જો કે હાઇકોર્ટે એવું અવલોકન કર્યું છે કે 'વાસના સંતોષવી' અને 'પુરાવાનો નાશ કરવો' એ અપીલકર્તાનો હેતુ હતો પરંતુ હેતુ એ ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળ સ્પષ્ટ આવશ્યકતા નથી, જો કે સંજોગોવશાત પુરાવાના કેસમાં 'હેતુ' ફરિયાદપક્ષના કેસને સાબિત કરવામાં મદદરૂપ થઈ શકે છે. આ કોર્ટે

શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયોમાં ઠેરવ્યું છે કે હેતુનો અભાવ ફરિયાદપક્ષના કેસ માટે ઘાતક સાબિત થશે નહીં કારણ કે ક્યારેક માનવીઓ અતાર્કિક રીતે અને ક્ષણિક આવેગમાં વર્તે છે. પ્રસ્તુત કેસ સંપૂર્ણપણે સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત નથી કારણ કે ત્યાં વિશ્વસનીય પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની જુબાનીઓ છે જેમણે અપીલકર્તાને આંશિક રીતે ગુનો આચરતો જોયો છે. ડીએનએ પરીક્ષણના ગાઢ સમર્થન સાથેનો આવો અડગ પુરાવો આ ઘોર ગુના પાછળના અપીલકર્તાના હેતુના ચોક્કસ નિર્ધારણની માંગ કરતો નથી.

<u>સજા નિર્ધારણ:</u>

૩૮. સજાના પ્રશ્ન પર, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે મૃત્યુદંડની આત્યંતિક સજા આપતી વખતે નીચેની અદાલતો મોટે ભાગે ગુનાના 'સ્વરૂપ' અને 'ક્રૂરતા' થી પ્રભાવિત થઈ છે. તેણીએ બાળ-પીડિતા પર બળાત્કાર અને હત્યાના કેસોમાં આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ૩૫ જેટલા નિર્ણયોની યાદીનો સંદર્ભ આપ્યો જેમાં મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે માત્ર ગુનાની ક્રૂરતા મૃત્યુદંડ લાદવા માટે પૂરતી નથી; રાજ્ય માટે એ સ્થાપિત કરવું અનિવાર્ય છે કે

દોષિત સુધારાથી પર છે અને આ હેતુ માટે એ જોવું સુસંગત છે કે આ પ્રથમ દોષસિદ્ધિ છે કે અગાઉ કોઈ ગુનાઓ થયેલા છે. આવી સજા આપતા પહેલા અદાલતે દોષિતની સામાજિક-આર્થિક પરિસ્થિતિઓ અને માનસિક સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ; સંજોગોવશાત પુરાવાના કેસમાં મૃત્યુદંડ ન આપવો જોઈએ કારણ કે દોષિત ઠેરવવાની ગણતરીમાં કોઈપણ તિરાડ આત્યંતિક સજાને અટકાવશે. વિદ્વાન વકીલે ભારે આધાર રાખ્યો હતો: (૧) કાલુ ખાન વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન (૨૦૧૫) ૧૬ એસસીસી ૪૯૨ જેમાં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચે હત્યા, અપહરણ અને બળાત્કારના કેસમાં મૃત્યુદંડની સજા હળવી કરી હતી અને ઠેરવ્યું હતું કે આજીવન કેદ સુધારણા, બદલો અને નિવારણના હેતુને પૂર્ણ કરશે અને જીવન આપવું અને લેવું દૈવી છે, જે જ્યાં સુધી અન્ય વિકલ્પો બંધ ન થઈ જાય ત્યાં સુધી અદાલતો દ્વારા કરી શકાય નહીં. આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચનો અન્ય એક નિર્ણય સુનિલ વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ (૨૦૧૭) ૪ એસસીસી ૩૯૩ જ્યાં ૨૫ વર્ષના યુવાનને ૪ વર્ષની બાળકીની હત્યા અને બળાત્કાર માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ તે પરિમાણો પર તેને ફાંસીએ લટકાવવામાં આવ્યો ન હતો કે તેને સુધારી શકાય છે અને તેનું પુનર્વસન થઈ શકે છે, તેનો પણ સહારો લેવામાં આવ્યો હતો. તેણીએ, ખાસ કરીને, ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના કેટલાક ચુકાદાઓ ટાંક્યા જ્યાં આરોપીની નાની ઉંમરને હળવા સંજોગો તરીકે લેવામાં આવી હતી અને અગાઉના ગુનાહિત ઇતિહાસની ગેરહાજરીમાં, કસ્ટડી દરમિયાન આરોપીના વર્તનને ધ્યાનમાં રાખીને

અને તે જે સામાજિક-આર્થિક સ્તરનો હતો તેને ધ્યાનમાં રાખીને, સુધારાની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં અને મૃત્યુદંડની સજા હળવી કરવામાં આવી હતી.

૩૯. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રિવ્યુ પીટીશન (ક્રિમિનલ) નં. ૩૦૬-૩૦૭/૨૦૧૩ માં રાજેન્દ્ર પ્રલ્હાદરાવ વાસનિક વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર માં તા. ૧૨ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના રોજ આપવામાં આવેલા આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના નિર્ણય પર ખૂબ આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં અપીલકર્તા ૩ વર્ષની બાળકી પર બળાત્કાર અને હત્યા માટે દોષિત ઠર્યો હતો અને મૃત્યુદંડની સજાને આ શરત સાથે આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવી હતી કે, "દોષિતને તેના બાકીના કુદરતી જીવન દરમિયાન કસ્ટડીમાંથી મુક્ત કરવામાં આવશે નહીં". આ કોર્ટે તે કેસમાં એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે (ક) આ કેસ સંપૂર્ણપણે સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત હતો, (ખ) સુધારણા અને પુનર્વસનની શક્યતાને નકારી શકાય નહીં, (ગ) આરોપીનો ડીએનએ નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો, અને (ઘ) આરોપીના ખરાબ ચરિત્રને પ્રતિબિંબિત કરતા તેની સામેના બે સમાન કેસોની પેન્ડન્સીની હકીકત ગ્રાહ્ય નહોતી. તારીખ ૧૯ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૯ ના રોજ નક્કી કરાયેલા પરશુરામ વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ (ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૩૧૪-૩૧૫/૨૦૧૩) માં આ કોર્ટની અન્ય એક ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના નિર્ણય પર પણ આધાર

રાખવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં સગીર બાળકી પર બળાત્કાર અને હત્યા માટે દોષિત ઠરેલા ૨૨ વર્ષના યુવાનને આપવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાને ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો પર હળવી કરવામાં આવી હતી.

૪૦. અપીલકર્તાના વકીલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે હાઇકોર્ટે (૧) ધનંજય ચેટર્જી વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ (૧૯૯૪) ૨ એસસીસી ૨૨૦, જેને પાછળથી આ કોર્ટ દ્વારા શંકર કિશનરાવ ખાડે વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૧૩) ૫ એસસીસી ૫૪૬ માં શંકાસ્પદ માનવામાં આવ્યું હતું અને (૨) શિવાજી વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૦૮) ૩ એસસીસી ૨૬૯ જેને પણ સંતોષ કુમાર સતીશભૂષણ બારિયાર વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૦૯) ૬ એસસીસી ૪૯૮ માં પર ઇન્ક્યુરિયમ ઠેરવવામાં આવ્યું હતું, તેનું અનુસરણ ન કરવું જોઈતું હતું. તેણીએ અત્યંત જુસ્સાપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે ન તો હાઇકોર્ટે કે ન તો ટ્રાયલ કોર્ટે મૃત્યુદંડ લાદવા માટેના કારણો આપ્યા છે કારણ કે બંને અદાલતો ગુનાના સ્વરૂપથી પ્રભાવિત થઈ છે. અપીલકર્તાના હળવા સંજોગોનું અપૂરતું પ્રતિનિધિત્વ કરવામાં આવ્યું હતું. ગુનાની ક્રૂરતા એ મૃત્યુદંડ લાદવા માટેનો મુખ્ય આધાર છે જો કે આ કોર્ટે શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયોમાં તેનાથી વિરુદ્ધ ચેતવણી આપી છે. બંને અદાલતો એવું તારણ નોંધવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે અપીલકર્તા સુધારાથી પર

હતો અને જ્યાં સુધી આવું ન જણાય ત્યાં સુધી આ કેસ ‘દુર્લભમાંથી દુર્લભતમ’ શ્રેણીમાં આવી શકે નહીં.

૪૧. (૧) ગુનાહિત ભૂતકાળનો અભાવ; (૨) ગુના પહેલાં અસામાજિક વર્તનનો કોઈ રેકોર્ડ ન હોવો; (૩) અપીલકર્તા ૨૫-૩૦ વર્ષની વયનો હોવો; (૪) ગુનાની ક્રૂરતા એ મૃત્યુદંડ આપવાનો આધાર હોઈ શકે નહીં; અને (૫) અપીલકર્તા સમાજના ગરીબ વર્ગનો છે, તેવા તથ્યો પર આધાર રાખીને, તેના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે મૃત્યુદંડ લાદવા માટે આ યોગ્ય કેસ નથી.

૪૨. બીજી તરફ, રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે પ્રસ્તુત કેસ ‘દુર્લભમાંથી દુર્લભતમ કેસો’ ના સિદ્ધાંતને સંતોષે છે અને અપીલકર્તા કે જેણે અત્યંત અધમ રીતે માંડ ૨ વર્ષની નિર્દોષ બાળકી પર બળાત્કાર અને હત્યાનો ગુનો કર્યો છે, તે કોઈ પણ સહાનુભૂતિને પાત્ર નથી. તેમના મતે, અપીલકર્તા સમાજ માટે એક ખતરો છે અને માનવજાત સામેના આવા ગુનાઓને ડામવા માટે આ કોર્ટે કોઈ અયોગ્ય સહાનુભૂતિ દર્શાવવી જોઈએ નહીં.

૪૩. આખરે જે પ્રશ્ન વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થાય છે તે એ છે કે શું પ્રસ્તુત કેસ 'દુર્લભમાંથી દુર્લભતમ કેસો' ની કસોટીને સંતોષે છે અને એવી અસાધારણ શ્રેણીમાં આવે છે જ્યાં મૃત્યુદંડ સિવાયના અન્ય તમામ વિકલ્પો બંધ થઈ જાય છે અને શું આ કોર્ટે સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ ઉર્ફે મુરલી મનોહર મિશ્રા વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક (૨૦૦૮) ૧૩ એસસીસી ૭૬૭ માં આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કર્યા મુજબ વાસ્તવિક આજીવન કેદ આપવાની શક્યતા તપાસવી જોઈએ, જેને યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. વી. શ્રીહરન ઉર્ફે મુરુગન અને અન્યો (૨૦૧૬) ૭ એસસીસી ૧ માં બંધારણીય બેંચની મંજૂરીની મહોર મળી છે.

૪૪. આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે બચન સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૧૯૮૦) ૨ એસસીસી ૬૮૪ માં, આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળ મૃત્યુદંડની બંધારણીયતા અને ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૩૫૪(૩) માં સમાવિષ્ટ સજા નિર્ધારણ પ્રક્રિયાને માન્ય રાખતાં, એક તરફ નિવારક સજાના સમર્થકો અને બીજી તરફ મૃત્યુદંડ સામે આક્રંદ કરતી માનવતા વચ્ચે સંતુલન સાધ્યું હતું અને મૃત્યુદંડ આપવા માટે અદાલતો દ્વારા પાલન કરવા યોગ્ય કડક પરિમાણો સ્પષ્ટ કર્યા હતા. હત્યા માટે દોષિત ઠરેલી વ્યક્તિઓ માટે આજીવન કેદ 'નિયમ' છે અને મૃત્યુદંડ 'અપવાદ' છે તેના પર ભાર મૂકતા, આ કોર્ટે માન્યું કે માનવ જીવનની ગરિમા માટે કાયદાનું પાલન કરતી ચિંતા કાયદાના સાધન દ્વારા જીવન

લેવાનો પ્રતિકાર કરવાની માંગ કરે છે અને જ્યાં સુધી વૈકલ્પિક વિકલ્પ બંધ ન થઈ જાય ત્યાં સુધી "દુર્લભમાંથી દુર્લભતમ કેસો સિવાય" મૃત્યુદંડ આપવો જોઈએ નહીં.

૪૫. મચ્છી સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૧૯૮૩) ૩ એસસીસી ૪૭૦ માં, આ કોર્ટે દુર્લભમાંથી દુર્લભતમ કેસો નક્કી કરવા માટેની કસોટી તરીકે ધ્યાનમાં લેવા માટે નીચેના બે પ્રશ્નો ઘડ્યા હતા જેમાં મૃત્યુદંડ લાદી શકાય છે:

"(એ) શું કંઈક એવું અસામાન્ય છે, જે આજીવન કેદની સજાને અપૂરતી બનાવે છે અને મૃત્યુદંડની માંગ કરે છે?

(બી) બલ્કે ગુનાના સંજોગો એવા છે કે ગુનેગારની તરફેણમાં બોલતા હળવા સંજોગોને મહત્તમ વજન આપ્યા પછી પણ મૃત્યુદંડ લાદવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ બચતો નથી?"

૪૬. મચ્છી સિંહે ત્યારબાદ એવા સંજોગો નક્કી કરવાનું આગળ વધાર્યું જેમાં હત્યાના ગુના માટે મૃત્યુદંડ લાદી શકાય અને નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:-

"૩૨. સમગ્ર સમુદાય "કોઈપણ સંજોગોમાં મૃત્યુદંડ નહીં" ના સિદ્ધાંતમાં પ્રતિબિંબિત માનવતાવાદી અભિગમને કેમ સમર્થન આપતો નથી તેના કારણો શોધવા દૂર જવાની જરૂર નથી. પ્રથમ સ્થાને, સમગ્ર માનવતાવાદી ઇમારત "જીવન પ્રત્યે આદર" ના સિદ્ધાંતના પાયા પર બાંધવામાં આવી છે. જ્યારે સમુદાયનો કોઈ સભ્ય બીજા સભ્યની હત્યા કરીને આ સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન કરે છે, ત્યારે સમાજ આ સિદ્ધાંતની બેડીઓથી પોતાને બંધાયેલો અનુભવી શકતો નથી. બીજું, એ સમજવું પડશે કે સમુદાયનો દરેક સભ્ય સમુદાયના રક્ષણાત્મક હાથને કારણે અને તેના દ્વારા લાગુ કરાયેલા કાયદાના શાસનને કારણે પોતાના જીવને જોખમમાં મૂક્યા વિના સુરક્ષા સાથે જીવવા માટે સક્ષમ છે. કાયદાના શાસનનું અસ્તિત્વ અને કાયદાના સકંજામાં આવવાનો ડર એવા લોકો માટે અવરોધક તરીકે કામ કરે છે જેમને જો તેમના હેતુઓ સંતોષાતા હોય તો અન્ય લોકોની હત્યા કરવામાં કોઈ સંકોચ હોતો નથી. સમુદાયના દરેક સભ્ય આ રક્ષણ માટે સમુદાયના ઋણી છે. જ્યારે હત્યારાને પોતે માર્યા જવાથી બચાવતા સમુદાયના સભ્યની "હત્યા" કરીને કૃતજ્ઞતાને બદલે કૃતઘ્નતા દર્શાવવામાં આવે છે,

અથવા જ્યારે સમુદાય એવું અનુભવે છે કે આત્મરક્ષણ ખાતર હત્યારાને મારી નાખવો પડશે, ત્યારે સમુદાય મૃત્યુદંડને મંજૂરી આપીને રક્ષણ પાછું ખેંચી શકે છે. પરંતુ સમુદાય દરેક કેસમાં આવું કરશે નહીં. તે "દુર્લભમાંથી દુર્લભતમ કેસોમાં" આવું કરી શકે છે જ્યારે તેનો સામૂહિક અંતરાત્મા એટલો હચમચી જાય કે તે ન્યાયિક સત્તા ધરાવતા કેન્દ્રો પાસેથી મૃત્યુદંડ જાળવી રાખવાની યોગ્યતા કે અન્યથા અંગેના તેમના અંગત અભિપ્રાયને ધ્યાનમાં લીધા વિના મૃત્યુદંડ લાદવાની અપેક્ષા રાખશે. સમુદાય આવી લાગણી અનુભવી શકે છે જ્યારે ગુનાને ગુનાના હેતુ, અથવા ગુનો કરવાની રીત, અથવા ગુનાના અસામાજિક કે ઘૃણાસ્પદ સ્વરૂપના દ્રષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે, જેમ કે ઉદાહરણ તરીકે:

૧. હત્યા કરવાની રીત

૩૩. જ્યારે હત્યા અત્યંત ક્રૂર, વિકૃત, શેતાની, ઘૃણાસ્પદ અથવા કાયરતાપૂર્ણ રીતે કરવામાં આવે જેથી સમુદાયમાં તીવ્ર અને આત્યંતિક રોષ જાગે.

ઉદાહરણ તરીકે,

(૧) જ્યારે ભોગ બનનારના ઘરને તેને જીવતો ભૂંજવાના હેતુથી આગ ચાંપી દેવામાં આવે.

(૨) જ્યારે ભોગ બનનારનું મૃત્યુ નીપજાવવા માટે તેના પર અમાનવીય ત્રાસ અથવા ક્રૂરતા આચરવામાં આવે.

(૩) જ્યારે ભોગ બનનારના શરીરના ટુકડા કરી દેવામાં આવે અથવા તેના શરીરના અંગો શેતાની રીતે કાપી નાખવામાં આવે.

૨. હત્યા કરવાનો હેતુ

૩૪. જ્યારે હત્યા એવા હેતુ માટે કરવામાં આવે જે સંપૂર્ણ અધમતા અને હલકાઈ દર્શાવે છે. ઉદાહરણ તરીકે જ્યારે (ક) કોઈ સોપારી હત્યારો પૈસા કે ઈનામ ખાતર હત્યા કરે છે (ખ) મિલકત વારસામાં મેળવવા અથવા કોઈ આશ્રિત કે હત્યારાના નિયંત્રણ હેઠળની વ્યક્તિ અથવા જેની સામે હત્યારો પ્રભુત્વ ધરાવતી સ્થિતિમાં હોય અથવા વિશ્વાસની સ્થિતિમાં હોય તેની મિલકત પર નિયંત્રણ મેળવવા માટે ઈરાદાપૂર્વકની યોજના સાથે ઠંડા કલેજે હત્યા કરવામાં આવે છે, અથવા (ગ) માતૃભૂમિ સાથે વિશ્વાસઘાત દરમિયાન હત્યા કરવામાં આવે છે.

૩. ગુનાનું અસામાજિક અથવા સામાજિક રીતે ઘૃણાસ્પદ સ્વરૂપ

૩૫. (ક) જ્યારે અનુસૂચિત જાતિ અથવા લઘુમતી સમુદાયના સભ્યની હત્યા અંગત કારણોસર નહીં પરંતુ સામાજિક રોષ જગાડે તેવા સંજોગોમાં કરવામાં આવે છે. ઉદાહરણ તરીકે જ્યારે આવો ગુનો આવી વ્યક્તિઓને આતંકિત કરવા અને તેમને કોઈ સ્થળેથી ભાગી જવા માટે ડરાવવા અથવા તેમને ભૂતકાળના અન્યાયને ઉલટાવવા અને સામાજિક સંતુલન પુનઃસ્થાપિત કરવાના હેતુથી આપવામાં આવેલી જમીનો અથવા લાભોથી વંચિત કરવા અથવા તેમને આત્મસમર્પણ કરાવવા માટે કરવામાં આવે છે.

(ખ) "દુલ્હનને સળગાવવાના" કેસોમાં અને જેને "દહેજ મૃત્યુ" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અથવા જ્યારે ફરીથી દહેજ પડાવવા ખાતર પુનઃલગ્ન કરવા માટે અથવા મોહને કારણે અન્ય સ્ત્રી સાથે લગ્ન કરવા માટે હત્યા કરવામાં આવે છે.

૪. ગુનાનું પ્રમાણ

૩૬. જ્યારે ગુનો વિશાળ પ્રમાણમાં હોય. ઉદાહરણ તરીકે જ્યારે કોઈ પરિવારના તમામ અથવા લગભગ તમામ સભ્યોની અથવા કોઈ ચોક્કસ

જાતિ, સમુદાય કે વિસ્તારની મોટી સંખ્યામાં વ્યક્તિઓની બહુવિધ હત્યાઓ કરવામાં આવે છે.

૫. હત્યાના ભોગ બનનારનું વ્યક્તિત્વ

૩૭. જ્યારે હત્યાનો ભોગ બનનાર (ક) એક નિર્દોષ બાળક હોય જેણે હત્યા માટે કોઈ બહાનું, ઉશ્કેરણી તો દૂરની વાત છે, પૂરું પાડ્યું ન હોઈ શકે અથવા પૂરું પાડ્યું નથી (ખ) એક લાચાર સ્ત્રી અથવા વૃદ્ધાવસ્થા કે અશક્તતા દ્વારા લાચાર બનેલી વ્યક્તિ હોય (ગ) જ્યારે ભોગ બનનાર એવી વ્યક્તિ હોય જેની સામે હત્યારો પ્રભુત્વ અથવા વિશ્વાસની સ્થિતિમાં હોય (ઘ) જ્યારે ભોગ બનનાર સમુદાય દ્વારા તેના દ્વારા કરવામાં આવેલી સેવાઓ માટે સામાન્ય રીતે પ્રિય અને આદરણીય જાહેર વ્યક્તિ હોય અને હત્યા અંગત કારણો સિવાય રાજકીય કે સમાન કારણોસર કરવામાં આવે....."

૪૭. આમ મચ્છી સિંહ (ઉપરોક્ત) પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અત્યંત દોષિતતાના સૌથી ગંભીર કેસો સિવાય મૃત્યુદંડની આત્યંતિક સજા લાદવાની જરૂર નથી અને જ્યાં હત્યાનો ભોગ બનનાર ... (ક) એક નિર્દોષ બાળક હોય જેણે

હત્યા માટે કોઈ બહાનું, ઉશ્કેરણી તો દૂરની વાત છે, પૂરું પાડ્યું ન હોય...", ગુનાનું આવું ઘૃણાસ્પદ સ્વરૂપ ચોક્કસપણે અત્યંત દોષિતતાના સૌથી ગંભીર કેસોની અસાધારણ શ્રેણીમાં આવશે.

૪૮. આ કોર્ટે મચ્છી સિંહના કેસમાં કાશ્મીર સિંહ – અપીલકર્તાઓ પૈકીના એકને આપવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાની પુષ્ટિ કરી હતી કારણ કે તે ૬ વર્ષના એક ગરીબ રક્ષણવિહીન બાળક (બલબીર સિંહ) નું મૃત્યુ નીપજાવવા માટે દોષિત જણાયો હતો. અપીલકર્તા કાશ્મીર સિંહને હત્યા કરવાની ગંભીર વૃત્તિ ધરાવતા વિકૃત મગજના વ્યક્તિ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યો હતો.

૪૯. બચન સિંહ અને મચ્છી સિંહ, અનુક્રમે બંધારણીય બેંચ અને ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના નિર્ણયો, સમકાલીન સજા ન્યાયશાસ્ત્રના પાયાના પથ્થર તરીકે સેવા આપવાનું ચાલુ રાખે છે જો કે તેમને મૃત્યુદંડની સજા હળવી કરવાના હેતુથી સમજાવવામાં આવ્યા છે અથવા અલગ પાડવામાં આવ્યા છે, મોટે ભાગે (૧) માત્ર સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત દોષસિદ્ધિ; (૨) સુધારણા અંગેનો બોજ નિભાવવામાં ફરિયાદપક્ષની નિષ્ફળતા; (૩) શેષ શંકાઓનો કેસ; અને (૪)

જ્યાં અન્ય વિશિષ્ટ 'હળવા' સંજોગો 'ગંભીર' સંજોગો કરતાં ભારે પડ્યા હોય તેવા કેસોમાં.

૫૦. એ નોંધનીય છે કે સજાનું પ્રમાણ નક્કી કરવાનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ 'ન્યાયાધીશ' ના પોતાના વિચારોથી પ્રભાવિત થયા વિના 'સમાજ કેન્દ્રી' હોવો જોઈએ, કારણ કે ફોજદારી ન્યાય વ્યવસ્થાના સંચાલનમાં સમાજ સૌથી મોટો હિસ્સેદાર છે. નાગરિક સમાજને અસામાજિક તત્વોના હાથે કોઈપણ પ્રકારના માનસિક ડર, ધમકી, ભય કે અસલામતીથી મુક્ત રહેવાનો 'મૂળભૂત' અને 'માનવ' અધિકાર છે. સમાજ વાજબી રીતે એવી અપેક્ષા રાખે છે કે અદાલતો પ્રમાણસરતાના સિદ્ધાંતને લાગુ કરે અને ગુનાની ગંભીરતાને અનુરૂપ યોગ્ય અને નિવારક સજા લાદે.

૫૧. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(વા) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ 'ભોગ બનનાર' નો દ્રષ્ટિકોણ પણ એટલો જ મહત્ત્વપૂર્ણ છે જેમાં તેના/તેણીના વાલી અથવા કાનૂની વારસદારોનો સમાવેશ થાય છે. લાંબા સમયથી, ફોજદારી કાયદાને એવા પરિમાણીય વિમાન પર જોવામાં આવતો હતો જ્યાં અદાલતોએ આરોપી અને રાજ્ય વચ્ચે નિર્ણય કરવાનો રહેતો હતો. ગુનાનો વાસ્તવિક ભોગ

બનનાર – 'પીડિત' ન્યાયિક પ્રક્રિયામાં કોઈ અભિપ્રાય ધરાવતો નહોતો અને તેને મૂક પ્રેક્ષક તરીકે કોર્ટની બહાર બેસવાની ફરજ પાડવામાં આવતી હતી. 'ગુના' ને રોકવા અને સજા આપવાની ફોજદારી ન્યાય વિતરણની ભાવના ગુપ્ત રીતે આવા ગુનાના 'ભોગ બનનાર' તરફ પીઠ ફેરવી લેતી હતી જેની ચીસો પરંપરાગત ઉપકરણના લાંબા કોરિડોરમાં સદીઓ સુધી વણસાંભળી રહી ગઈ હતી. ટ્રાયલમાં ભાગ લેવા સહિતના કેટલાક મર્યાદિત અધિકારો હવે ભારતમાં ૨૦૦૯ ના અધિનિયમ નં. ૫ દ્વારા 'ભોગ બનનાર' ને આપવામાં આવ્યા છે જેના દ્વારા સી.આર.પી.સી. માં કેટલાક વ્યવહારુ ફેરફારો કરવામાં આવ્યા છે.

૫૨. તેથી, સજા નીતિએ બંને પક્ષો વચ્ચે સંતુલન સાધવાની જરૂર છે અને (૧) નિવારક અસર, અથવા (૨) નાગરિક સમાજમાં ગુનેગારના પુનઃ એકીકરણ માટે સંપૂર્ણ સુધારણાની જોડિયા કસોટી પર આધાર રાખવો પડશે. જ્યાં અદાલતને ખાતરી થાય કે ગુનેગારને સુધારવાની કોઈ શક્યતા નથી, ત્યાં સજા સૌથી પહેલાં ગુનાના સ્વરૂપને અનુરૂપ હોવી જોઈએ અને દુષ્કર્મ કરનારનો દાખલો બેસાડવાના અને જેઓ હજુ પણ નિર્દોષ છે તેમને ચેતવણી આપવાના સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્ય સાથે નિવારક હોવી જોઈએ. એ કહેવાની જરૂર નથી કે સજા એ સામાજિક નૈતિકતાનું પ્રતિબિંબ છે. મૃત્યુદંડનું અસ્તિત્વ સાબિત કરે છે કે એવા કેટલાક કૃત્યો છે જેને સમાજ એટલી હદે મૂળભૂત રીતે ધિક્કારે છે કે તેઓ સૌથી

નિર્ણાયક અધિકાર – જીવન જીવવાનો અધિકાર – છીનવી લેવાનું વાજબી ઠેરવે છે.

૫૩. જો અપીલકર્તા વતી ટાંકવામાં આવેલા કેસ-લો કે જ્યાં આ કોર્ટે મૃત્યુદંડની સજાને 'બાકીના જીવન માટે' અથવા તે રીતે આજીવન કેદમાં ફેરવી હતી તેની આ પરિસીમામાં પ્રશંસા કરવામાં આવે, તો તે વિસ્તૃત ચર્ચાની જરૂર પડશે નહીં કે દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગોની વિશિષ્ટતાએ આ કોર્ટને નમ્રતા દાખવવા અને મૃત્યુદંડને ઓછી સજા સાથે બદલવા માટે પ્રેરિત કરી હતી. રાજેન્દ્ર પ્રલ્હાદરાવ વાસનિક (ઉપરોક્ત) માં ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચનો નિર્ણય આ જ આધાર પર સ્પષ્ટપણે અલગ પડે છે કારણ કે તે કેસ માત્ર સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત ન હતો પરંતુ જ્યાં આરોપીનો ડીએનએ નમૂનો લેવામાં આવ્યો હોવા છતાં ટ્રાયલ કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો. આમ તે અશોક દેબબર્મા વિ. સ્ટેટ ઓફ ત્રિપુરા (૨૦૧૪) ૪ એસસીસી ૭૪૭ માં આ કોર્ટ દ્વારા સમજાવ્યા મુજબ "શેષ શંકાઓ" નો કેસ હતો. તે જ સામ્યતા પરશુરામ (ઉપરોક્ત) માં પ્રેરક બળ છીનવી લે છે, કારણ કે તે પણ એવો કેસ હતો જ્યાં માત્ર સંજોગોવશાત પુરાવાના આધારે જ દોષ સાબિત થયો હતો.

૫૪. તેનાથી વિપરીત, વસંત સંપત દુપારે વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૧૭) ૬ એસસીસી ૬૩૧ માં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચે, જે આ કેસના તથ્યોની ખૂબ નજીક છે, ચોકલેટ આપીને લલચાવ્યા પછી ૪ વર્ષની નાની બાળકી પર બળાત્કાર કરવા અને તેને પથ્થર મારીને મારી નાખવા બદલ દોષિત ઠેરવ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષે 'છેલ્લે જોયેલા સિદ્ધાંત' પર આધાર રાખીને પોતાનો કેસ સ્થાપિત કર્યો હતો કારણ કે અપીલકર્તા તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે ભોગ બનનારને સાયકલ પર લઈ જતો જોવા મળ્યો હતો. પ્રત્યક્ષદર્શીઓના અહેવાલ, આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલા ડિસ્ક્લોઝર સ્ટેટમેન્ટ સાથે અન્ય સંજોગોવશાત પુરાવાઓએ તેને સકંજામાં લીધો હતો. આ કોર્ટ દ્વારા ૨૬ નવેમ્બર, ૨૦૧૪ ના રોજ મૃત્યુદંડની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી. તેણે ત્યારબાદ લગભગ ત્રણ વર્ષ પછી રિવ્યુ પીટીશન દાખલ કરી, જેમાં દાવો કર્યો કે તેની મૃત્યુદંડની પુષ્ટિ થયા પછી, તેણે તેની શૈક્ષણિક લાયકાતમાં સુધારો કર્યો હતો, ગાંધી વિચાર પરીક્ષા પાસ કરી હતી અને જાન્યુઆરી, ૨૦૧૬ માં આયોજિત ચિત્ર સ્પર્ધામાં પણ ભાગ લીધો હતો. એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે તેનો જેલ રેકોર્ડ કોઈ પણ ડાઘ વિનાનો હતો અને આરોપીના સુધારા અને પુનર્વસનની શક્યતા હતી. આ કોર્ટે એક સ્પષ્ટ ચુકાદા દ્વારા રિવ્યુ પીટીશન ફગાવી દીધી અને ઠેરવ્યું કે ગંભીર સંજોગો, એટલે કે આત્યંતિક અધમતા અને બર્બર રીત કે જેમાં ગુનો આચરવામાં આવ્યો હતો અને એ હકીકત કે ભોગ બનનાર ચાર વર્ષનું લાચાર બાળક હતું, તે હવે રેકોર્ડ પર લાવવામાં આવેલા હળવા સંજોગો કરતાં સ્પષ્ટપણે ભારે પડે છે.

૫૫. ખુશવિંદર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, (૨૦૧૯) ૪ એસસીસી ૪૧૫ માં, આ કોર્ટે એક એવા આરોપીની મૃત્યુદંડની સજાને સમર્થન આપ્યું હતું જેણે ત્રણ વ્યક્તિઓનું અપહરણ કરીને, તેમને ઊંઘની ગોળીઓ આપીને અને પછી તેમને નહેરમાં ધકેલી દઈને છ નિર્દોષ વ્યક્તિઓની હત્યા કરી હતી, જેમાંથી બે સગીર હતા. ત્યારબાદ તે જ પરિવારના અન્ય ત્રણ સભ્યોનો પણ ખાતમો બોલાવી દેવામાં આવ્યો હતો. આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કરીને મૃત્યુદંડની સજાને બહાલ રાખી હતી:-

> ૧૪. હવે, જ્યાં સુધી લર્ન્ડ સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલી અને હાઈકોર્ટ દ્વારા સમર્થિત મૃત્યુદંડ નો સંબંધ છે, શરૂઆતમાં જ એ નોંધવું જરૂરી છે કે, આરોપી વતી હાજર રહેલા લર્ન્ડ કાઉન્સિલ (વકીલ) મૃત્યુદંડને આજીવન કેદમાં ફેરવવાની ખાતરી આપતી કોઈ પણ હળવાશની પરિસ્થિતિ (મિટિગેટિંગ સર્કમસ્ટેન્સ) ચીંધી શકવાની સ્થિતિમાં નથી. પ્રસ્તુત કેસમાં, આરોપીએ છ નિદોષ વ્યક્તિઓની હત્યા કરી છે, તેમાંથી બે સગીર હતા — જેમની ઉંમર ૧૦ વર્ષથી ઓછી હતી. ફરિયાદી સાક્ષી- ૫ ના લગભગ તમામ પરિવારજનોને એક ઘાતકી અને કાયરતાપૂર્ણ રીતે મોતને ઘાટ ઉતારવામાં આવ્યા હતા. નસીબજોગે કે દુર્ભાગ્યવશ, ફરિયાદી

સાક્ષી- ૫ ના પરિવારમાંથી માત્ર એક જ વ્યક્તિ જીવિત રહી શકી હતી. પ્રસ્તુત કેસમાં, આરોપીએ પૂર્વઆયોજિત રીતે છ નિદોષ વ્યક્તિઓની હત્યા કરી છે. દોષિતે સમયનું ઝીણવટપૂર્વક આયોજન કર્યું હતું. તેણે પહેલાં છેતરપિંડી કરીને ત્રણ વ્યક્તિઓનું અપહરણ કર્યું અને તેમને નહેર પર લઈ ગયો અને તેમને ઊંઘની ગોળીઓ આપીને બેભાન કર્યા પછી, ગુનો પકડાય નહીં તેની ખાતરી કરવા માટે મધ્યરાત્રીએ તેમને નહેરમાં ધકેલી દીધા. ત્યારબાદ તેણે બીજા તબ્કામાં/હપ્તામાં અન્ય ત્રણ વ્યક્તિઓની હત્યા કરી. તેથી, આ અદાલતે મુકેશ વિરુદ્ધ સ્ટેટ (એન.સી.ટી. ઓફ દિલ્હી), [(૨૦૧૭) ૬ એસ.સી.સી. ૧ : (૨૦૧૭) ૨ એસ.સી.સી. (ક્રિમીનલ) ૬૭૩] માં પ્રસ્થાપિત કરેલા કાયદાને ધ્યાનમાં લેતાં, આ કેસ "અતિ દુર્લભમાં દુર્લભ કેસ" (રેરેસ્ટ ઓફ રેર કેસ) ની શ્રેણીમાં આવશે જે મૃત્યુદંડ/ફાંસીની સજાને યોગ્ય ઠેરવે છે. નુકસાનકારક અને આક્રમક પરિસ્થિતિઓ (એગ્રેવેટિંગ સર્કમસ્ટેન્સ) પ્રોસિક્યુશનની તરફેણમાં અને આરોપીની વિરુદ્ધમાં છે.

આક્રમક અને હળવાશની પરિસ્થિતિઓ વચ્ચે સંતુલન જાળવીને, અમારું એવું મંતવ્ય છે કે આક્રમક પરિસ્થિતિ પલ્લું મૃત્યુદંડની તરફેણમાં નમાવશે. કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારું એવું માનવું છે કે

મૃત્યુદંડ સિવાય અન્ય કોઈ યોગ્ય વૈકલ્પિક સજા ઉપલબ્ધ નથી. આ ગુનો અત્યંત ક્રૂરતા સાથે આચરવામાં આવ્યો છે અને સમાજના સામૂહિક અંતરાત્માને હચમચાવી દેનાર છે. તેથી, અમારું એવું મંતવ્ય છે કે લર્ન્ડ સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલી અને હાઈકોર્ટ દ્વારા સમર્થિત મૃત્યુદંડ/ફાંસીની સજામાં આ અદાલત દ્વારા કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી. તેથી, આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ પંજીબદ્ધ ગુના માટે અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવતી વખતે, લર્ન્ડ સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલી અને હાઈકોર્ટ દ્વારા સમર્થિત આરોપીની ફાંસીની સજાને અમે બહાલ (સમર્થન) રાખીએ છીએ."

૫૬. મનોહરન વિ. સ્ટેટ, ઈન્સ્પેક્ટર ઓફ પોલીસ, વેરાયટી હોલ પોલીસ સ્ટેશન, કોઈમ્બતુર, (૨૦૧૯) એસસીસી ઓનલાઈન ૯૫૧ માં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના તાજેતરના નિર્ણયમાં, અપીલકર્તાની મૃત્યુદંડની સજા હાઈકોર્ટ દ્વારા એવા કેસમાં પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી જેમાં તે તેના સહ-આરોપી સાથે ૧૦ વર્ષની બાળકી અને તેના ૭ વર્ષના ભાઈનું અપહરણ કરવા બદલ દોષિત ઠર્યો હતો. સગીર બાળકી પર સામૂહિક બળાત્કાર ગુજાર્યા પછી, બંને પીડિતોને નહેરમાં ફેંકી દઈને મારી નાખવામાં આવ્યા હતા જેના કારણે ડૂબી

જવાથી તેમનું મૃત્યુ થયું હતું. આ કોર્ટે (બહુમતી દ્વારા) નીચે મુજબ નિષ્કર્ષ કાઢીને મૃત્યુદંડની સજાને માન્ય રાખી હતી:-

> "૪૧. આ સંજોગોમાં, અમને કોઈ શંકા નથી કે ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટે ગંભીર સંજોગોને હળવા સંજોગો સાથે યોગ્ય રીતે લાગુ કર્યા છે અને સંતુલિત કર્યા છે અને એવું તારણ કાઢ્યું છે કે આચરેલો ગુનો ઠંડા કલેજે કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમાં શક્ય તેટલી અત્યંત ઘૃણાસ્પદ રીતે સગીર બાળકી પર બળાત્કાર અને બે બાળકોની હત્યા સામેલ છે. અપીલકર્તા દ્વારા જરાય પસ્તાવો દર્શાવવામાં આવ્યો નથી અને હાઇકોર્ટના ચુકાદાના ફકરા ૮૪ માં જણાવ્યા મુજબ ગુનાના સ્વરૂપને જોતાં એ અસંભવિત છે કે જો અપીલકર્તાને મુક્ત કરવામાં આવે તો તે ફરીથી આવો ગુનો કરવા સક્ષમ ન બને. અપીલકર્તાએ કબૂલાતનું નિવેદન આપ્યું હતું તે હકીકત, આ કેસના તથ્યો પર, એવો અર્થ નથી કરતી કે તેણે આટલો ઘોર ગુનો કરવા બદલ પસ્તાવો દર્શાવ્યો હતો. તે આ કબૂલાતના નિવેદન પર કાયમ રહ્યો ન હતો, પરંતુ નિવેદનના માત્ર તે ભાગોને ખોટી રીતે પાછા ખેંચી લીધા હતા જે તેને યુવાન છોકરી પર બળાત્કાર અને તેણી તેમજ તેના નાના ભાઈ બંનેની હત્યા બંનેમાં સંડોવતા હતા.

પરિણામે, અમે મૃત્યુદંડની પુષ્ટિ કરીએ છીએ અને અપીલો ફગાવી દઈએ છીએ."

૫૭. આ તબક્કે સંસદ દ્વારા પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સિસ (એમેન્ડમેન્ટ) એક્ટ, ૨૦૧૯ દ્વારા પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સિસ એક્ટ, ૨૦૧૨ માં કરવામાં આવેલા તાજેતરના સુધારાઓનો સંદર્ભ લેવો એટલો જ યોગ્ય છે જે ૬ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૯ ના રોજ અધિસૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા. અસંશોધિત અધિનિયમ કલમ ૫ માં "ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલો" વ્યાખ્યાયિત કરે છે, જેમાં સમાવેશ થતો હતો, "જે કોઈ ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળક પર ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલો કરે છે." મૂળરૂપે, ગંભીર જાતીય હુમલા માટેની સજા ૧૦ વર્ષથી ઓછી નહીં પરંતુ જે દંડ સાથે આજીવન કેદ સુધી લંબાવી શકાય તેવી સખત કેદ હતી.

૫૮. ૨૦૧૨ ના અધિનિયમની કલમ ૬ માં તાજેતરના સુધારા દ્વારા સજા નીચે મુજબ બદલવામાં આવી છે:-

"સુધારા પછી, કલમ ૬ નીચે મુજબ બદલવામાં આવી છે:-

‘૬. (૧) જે કોઈ ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલો કરે છે તેને સખત કેદની સજા કરવામાં આવશે જેની મુદત વીસ વર્ષથી ઓછી રહેશે નહીં, પરંતુ જે આજીવન કેદ સુધી લંબાવી શકાશે, જેનો અર્થ તે વ્યક્તિના બાકીના કુદરતી જીવન માટેની કેદ થશે, અને તે દંડને પણ પાત્ર રહેશે, અથવા મૃત્યુદંડની સજાને પાત્ર રહેશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) હેઠળ લાદવામાં આવેલ દંડ વાજબી અને યોગ્ય રહેશે અને આવા ભોગ બનનારના તબીબી ખર્ચ અને પુનર્વસનને પહોંચી વળવા માટે ભોગ બનનારને ચૂકવવામાં આવશે.’ [ભારપૂર્વક જણાવેલ]

૫૯. આમ ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલા માટેની લઘુત્તમ સજા ૧૦ વર્ષથી વધારીને ૨૦ વર્ષ કરવામાં આવી છે અને આજીવન કેદ હવે સ્પષ્ટપણે વ્યક્તિના કુદરતી જીવન માટેની કેદ તરીકે જણાવવામાં આવી છે. નોંધપાત્ર રીતે, ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળક પર ગંભીર પ્રવેશક જાતીય હુમલાના ગુના માટે ‘મૃત્યુદંડ’ પણ સજા તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યો છે.

૬૦. સંસદે ગર્ભિત રીતે પોતાને “કોઈપણ સંજોગોમાં મૃત્યુદંડ નહીં” ના સિદ્ધાંતના સમર્થકોથી દૂર કરી લીધા છે અને લોકોની ઇચ્છાને પુનરાવર્તિત કરી છે કે ૧૨ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના સગીર બાળકોના નિર્દય બળાત્કારના કિસ્સામાં ભોગ બનનારની હત્યા ન થઈ હોય તો પણ ‘મૃત્યુદંડ’ લાદી શકાય છે. સુધારાના ઉદ્દેશ્યો અને કારણોના નિવેદનમાં, સંસદે એ હકીકત અંગે પોતાની ચિંતા દર્શાવી છે કે “તાજેતરના ભૂતકાળમાં બાળ જાતીય શોષણના કેસોની ઘટનાઓ કે જેમાં આરોપીઓની અમાનવીય માનસિકતા છતી થાય છે, જેઓ યુવાન પીડિતા પ્રત્યે તેમના અભિગમમાં બર્બર રહ્યા છે, તે દેશમાં વધી રહી છે.” જો સંસદે, પર્યાપ્ત તથ્યો અને આંકડાઓથી સજ્જ થઈને, બાળકના જાતીય શોષણના ગુના માટે મૃત્યુદંડ દાખલ કરવાનો નિર્ણય લીધો હોય, તો અદાલત હવે પછી નવીનતમ કાયદાકીય નીતિને ધ્યાનમાં રાખશે ભલે તે એવા કેસમાં લાગુ ન પડતી હોય જ્યાં ગુનો તે પહેલાં આચરવામાં આવ્યો હતો. તેથી તાજેતરનો સુધારો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં આપવામાં આવેલા ન્યાયિક દાખલાઓને હેતુલક્ષી અભિગમ સાથે જોવા જોઈએ જેથી કાયદાકીય અને ન્યાયિક અભિગમો સુમેળભર્યા બને.

૬૧. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે આ કેસમાં સજાનું નિર્ધારણ બચન સિંહ અને મચ્છી સિંહ કેસોમાંથી ઉદ્ભવતા પરિમાણોને

ધ્યાનમાં રાખીને નક્કી કરવાનું છે અને જેને ત્યારપછીના શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયોમાં મજબૂત બનાવવામાં આવ્યા છે, સમજાવવામાં આવ્યા છે, અલગ પાડવામાં આવ્યા છે અથવા અનુસરવામાં આવ્યા છે, જેમાંથી કેટલાક ઉપર ટાંકવામાં આવ્યા છે. એમ કહીને, એ જોઈ શકાય છે કે ભોગ બનનાર માત્ર બે વર્ષની બાળકી હતી જેને અપીલકર્તાએ અપહરણ કરી લીધું હતું અને દેખીતી રીતે ૪-૫ કલાક સુધી તેના પર હુમલો કરવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું જ્યાં સુધી તેણે અંતિમ શ્વાસ ન લીધા. અપીલકર્તા જેને પોતાની વાસના પર કોઈ નિયંત્રણ નહોતું તેણે પોતાની લૈંગિક ભૂખ સંતોષવા માટે તમામ કુદરતી, સામાજિક અને કાનૂની મર્યાદાઓ ઓળંગી દીધી. તેણે નિર્દયતાથી એક એવા જીવનનો અંત લાવી દીધો જે હજુ ખીલવાનું બાકી હતું. અપીલકર્તાએ સમાજની બદીઓ સામે બાળક પ્રત્યે પિતૃસહજ પ્રેમ, સ્નેહ અને રક્ષણ દર્શાવવાને બદલે તેને વાસનાનો ભોગ બનાવી. આ એક એવો કેસ છે જ્યાં વિશ્વાસઘાત કરવામાં આવ્યો છે અને સામાજિક મૂલ્યોને ક્ષતિ પહોંચાડવામાં આવી છે. બે વર્ષની બાળકી સાથેનો અકુદરતી સંભોગ એક ગંદા અને વિકૃત મગજનું પ્રદર્શન કરે છે, જે બર્બરતાની ભયાનક વાર્તા દર્શાવે છે. અપીલકર્તાએ તેના ઘરનો એક દરવાજો બહારથી બંધ કરીને અને બીજો અંદરથી બંધ કરીને તેની દુષ્ટ યોજનાને કાળજીપૂર્વક અમલમાં મૂકી હતી જેથી લોકો એવું માને કે અંદર કોઈ નથી. અપીલકર્તા જ્યારે આ સંવેદનહીન કૃત્યમાં સામેલ થયો ત્યારે તે સંપૂર્ણ ભાનમાં હતો. અપીલકર્તાએ આ ઘોર અપરાધ માટે કોઈ પસ્તાવો કે અફસોસ દર્શાવ્યો નથી, બલ્કે તેણે

સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૩૧૩ હેઠળના તેના નિવેદનમાં મૌન રહેવાનું પસંદ કર્યું. 'ખોટા' આરોપના પ્રમાણભૂત બચાવ સાથે તેનું ઈરાદાપૂર્વકનું, સુઆયોજિત મૌન તેની દયા અથવા કરુણાના અભાવને છતી કરે છે અને એ માનવા તરફ દોરી જાય છે કે તેને ક્યારેય સુધારી શકાય નહીં. એમ હોવાથી, જ્યાં સુધી કાયદાના પુસ્તકમાં મૃત્યુદંડ અંકિત છે ત્યાં સુધી આ કોર્ટ તેને રદ કરી શકે નહીં.

૬૨. અમારે જે અનુસરવાની જરૂર છે તે માત્ર એ છે જે ન્યાયમૂર્તિ ઓ'કોનરે કેલિફોર્નિયા વિ. રામોસ, ૪૬૩ યુ.એસ. ૯૯૨ માં અત્યંત યોગ્ય રીતે અવલોકન કર્યું હતું કે "અન્ય તમામ સજાઓ કરતાં મૃત્યુનો ગુણાત્મક તફાવત મૃત્યુદંડના નિર્ધારણની અનુરૂપ વધુ માત્રામાં ચકાસણીની માંગ કરે છે" અને મૃત્યુદંડ મનસ્વી રીતે અથવા લહેરી રીતે લાદવામાં ન આવે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે, અદાલતની મુખ્ય ચિંતા તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવેલા મૂળભૂત પરિબળો કરતાં જે પ્રક્રિયા દ્વારા મૃત્યુદંડની સજા લાદવામાં આવે છે તેની સાથે હોવી જોઈએ.

૬૩. ઉપરોક્ત દર્શાવેલ કારણોસર, અમે અપીલો ફગાવી દઈએ છીએ અને મૃત્યુદંડની સજાને બહાલ રાખીએ છીએ.

ન્યાયમૂર્તિ આર. સુભાષ રેડ્ડી

૧. મેં મારા વિદ્વાન બંધુ સૂર્ય કાંત, જે. (જજ) ના અભિપ્રાયનું અધ્યયન કર્યું છે. ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ (ટૂંકમાં 'આઈ.પી.સી.') ની કલમ ૩૬૩, ૩૭૬, ૩૭૭ અને ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તા સામે નોંધવામાં આવેલી દોષિત ઠેરવણીને સમર્થન આપવાની હદ સુધી, હું તેમના દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાય સાથે સહમત છું. જો કે, હું એ મતનો છું કે, આ એવો યોગ્ય કેસ નથી કે જ્યાં અપીલકર્તાને કેપિટલ પનિશમેન્ટ, એટલે કે મૃત્યુદંડ (ફાંસીની સજા) આપવામાં આવે, તેથી, હું આ ચુકાદામાં અલગથી મારા વિચારો રજૂ કરવા ઈચ્છું છું.

૨. અપીલકર્તા પર સગીર બાળકી "ઝોયાબાનો" પર બળાત્કાર અને હત્યા કરવાનો કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. એડિશનલ સેશન્સ જજ, જાલના દ્વારા સેશન્સ કેસ નં. ૧૨૭/૨૦૧૨ માં તારીખ ૧૬/૦૯/૨૦૧૫ ના રોજના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨, ૩૬૩, ૩૭૬ અને ૩૭૭ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા આરોપો માટે દોષિત છે.

૩. તારીખ ૧૮/૦૯/૨૦૧૫ ના આદેશ દ્વારા, ટ્રાયલ કોર્ટે એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો કે અપીલકર્તા દ્વારા આચરવામાં આવેલો ગુનો ઘાતકી, ક્રૂર અને અમાનવીય છે, અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળ અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવીને મૃત્યુદંડની સજા ફટકારી અને આદેશ કર્યો કે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૬૬ મુજબ હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરવામાં આવે તે આધીન, જ્યાં સુધી તેનું મૃત્યુ ન થાય ત્યાં સુધી તેને ગળે ફાંસી આપવામાં આવે અને રૂ. ૫૦૦/- (પચાસ રૂપિયા પૂરા) નો દંડ પણ ફટકારવામાં આવ્યો. એ જ રીતે, લર્ન્ડ એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૭૬ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે અને આજીવન કેદની સજા તથા રૂ. ૫૦૦/- (પચાસ રૂપિયા પૂરા) નો દંડ, અને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૭૭ હેઠળના ગુના માટે ૧૦ વર્ષની સખત કેદની સજા તથા રૂ. ૫૦૦/- (પચાસ રૂપિયા પૂરા) નો દંડ, અને કલમ ૩૬૩ હેઠળના ગુના માટે એક વર્ષની સખત કેદની સજા તથા રૂ. ૫૦૦/- (પચાસ રૂપિયા પૂરા) ના દંડની સજાનો આદેશ કરવામાં આવ્યો છે. વધુમાં, એવું આદેશ કરવામાં આવ્યું હતું કે કેદની તમામ સજાઓ એકસાથે (સાથે-સાથે) ભોગવવાની રહેશે.

૪. કલમ ૩૬૬ હેઠળ હાઈકોર્ટને કરવામાં આવેલ સંદર્ભ કન્ફર્મેશન કેસ નં. ૧/૨૦૧૫ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો અને અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં

આવેલી અપીલ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૭૮૩/૨૦૧૫ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી. હાઇકોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા કન્ફર્મેશન કેસ મંજૂર કર્યો છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાને સમર્થન આપ્યું છે અને તે મુજબ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૭૮૩/૨૦૧૫ ફગાવી દીધી છે.

૫. દોષિત ઠેરવણીને બહાલ રાખવાની હદ સુધી મારા વિદ્વાન બંધુ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાય સાથે હું સહમત છું, તેથી રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓની વિગતવાર ચકાસણી કરવાની કોઈ જરૂર નથી. તેમ છતાં, અપીલકર્તાની સજામાં ફેરફાર કરવા પૂરતી જ રેકોર્ડ પરના આવા પુરાવાઓની ચકાસણીને હું મર્યાદિત રાખું છું.

૬. તેની સામે નોંધવામાં આવેલા ગુનાઓ માટેની દોષિત ઠેરવણી સંદર્ભે, આક્રમક અને હળવાશની પરિસ્થિતિઓ વચ્ચે સંતુલન જાળવીને, હું એ મતનો છું કે અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાને નીચેના કારણોસર, કોઈપણ માફી (રેમિશન) વગરની આજીવન કેદમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર છે.

૭. આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે હત્યા કરવા બદલ નિર્ધારિત સજા મૃત્યુ અથવા આજીવન કેદ છે. પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ સામેના પડકારને આ કોર્ટ દ્વારા જગમોહન સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ[4] ના કેસમાં નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, બંધારણીય બેંચમાં, આ કોર્ટે બચન સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ[5] ના કેસમાં તારણ કાઢ્યું હતું કે હત્યાના ગુના માટે મૃત્યુદંડની જોગવાઈ કરતી કલમ ૩૦૨ બંધારણીય છે. ઉપરોક્ત ચુકાદામાં, આ કોર્ટે મૃત્યુદંડ લાદવા માટેના ક્ષેત્રને મર્યાદિત કરતા ધોરણો અને પરિમાણો દર્શાવ્યા છે. વધુમાં, મૃત્યુદંડની સજા લાદવા અંગે વિચારણા કરવા માટે, ગંભીર અને હળવા સંજોગો પણ વ્યાપકપણે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત ચુકાદામાં, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૩૫૪(૩) સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૨૩૫(૨) ના કાર્યક્ષેત્રને ધ્યાનમાં લેતા, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે, સજાની માત્રા નક્કી કરવામાં અથવા આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના સહિત વિવિધ ગુનાઓ માટે સજાની પસંદગી કરવામાં, અદાલતે તેની વિચારણા "મુખ્યત્વે અથવા માત્ર" ઓક્સ્સ ગુના સાથે જોડાયેલા સંજોગો પૂરતી મર્યાદિત રાખવી જોઈએ નહીં, પરંતુ ગુનેગારના સંજોગોને પણ યોગ્ય વિચારણા આપવી જોઈએ. જો કે, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે, ગંભીર અને હળવા પરિબળોને આપવાનું સાપેક્ષ વજન દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગો પર આધારિત છે. ડૉ. ચિતળે દ્વારા

---

4 ૧૯૭૩(૧) એસસીસી ૨૦

5 ૧૯૮૦(૨) એસસીસી ૬૮૪

સૂચવવામાં આવેલા ગંભીર અને હળવા સંજોગોનો ચુકાદામાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. ચુકાદાના ફકરા ૨૦૨ થી ૨૦૭ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૨૦૨. સામાન્ય રીતે, ફર્મન વિ. જ્યોર્જિયા [૩૩ એલ એડ ૨ડી ૩૪૬ : ૪૦૮ યુએસ ૨૩૮ (૧૯૭૨)] પછી ઘડવામાં આવેલા યુ.એસ.એ. ના રાજ્યોના દંડ સંહિતાના કાયદાઓ પરથી અને ખાસ કરીને ૧૯૭૮ માં રાજ્યસભા દ્વારા પસાર કરાયેલા ભારતીય દંડ સંહિતા (સુધારા) વિધેયકના ખંડ ૨ (એ), (બી), (સી) અને (ડી) પરથી, ડૉ. ચિતળેએ આ "ગંભીર સંજોગો" સૂચવ્યા છે:

"ગંભીર સંજોગો: અદાલત, જો કે, નીચેના કેસોમાં પોતાના વિવેકબુદ્ધિથી મૃત્યુની સજા લાદી શકે છે:

(એ) જો હત્યા અગાઉના આયોજન પછી કરવામાં આવી હોય અને તેમાં અતિશય ક્રૂરતા શામેલ હોય; અથવા

(બી) જો હત્યામાં અસાધારણ દુષ્ટતા શામેલ હોય; અથવા

(સી) જો હત્યા સંઘના કોઈપણ સશસ્ત્ર દળોના સભ્યની અથવા કોઈપણ પોલીસ દળના સભ્યની અથવા કોઈપણ જાહેર સેવકની હોય અને તે કરવામાં આવી હોય—

(૧) જ્યારે આવો સભ્ય અથવા જાહેર સેવક ફરજ પર હોય; અથવા

(૨) સદર સભ્ય અથવા જાહેર સેવક તરીકે તેની કાયદેસર ફરજના પાલનમાં તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા અથવા કરવાનો પ્રયાસ કરાયેલા કોઈપણ કૃત્યના પરિણામે, ભલે હત્યા સમયે તે આવો સભ્ય અથવા જાહેર સેવક હોય, અથવા આવો સભ્ય કે જાહેર સેવક ન રહ્યો હોય; અથવા

(ડી) જો હત્યા એવી વ્યક્તિની હોય કે જેણે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૪૩ હેઠળ તેની કાયદેસર ફરજ બજાવવામાં કાર્ય કર્યું હોય, અથવા જેણે સદર સંહિતાની કલમ ૩૭ અને કલમ ૧૨૯ હેઠળ તેની સહાય માંગતા મેજિસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ અધિકારીને સહાય પૂરી પાડી હોય.”

૨૦૩. વ્યાપકપણે કહીએ તો, આ સૂચકાંકોની સ્વીકૃતિ સામે કોઈ વાંધો હોઈ શકે નહીં પરંતુ જેમ અમે અગાઉ દર્શાવ્યું છે તેમ, અમે એક યા બીજી

રીતે સંપૂર્ણ ગણતરી કરવાનો પ્રયાસ કરીને ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિને મર્યાદિત ન કરવાનું પસંદ કરીશું.

૨૦૪. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ [(૧૯૭૯) ૩ એસસીસી ૬૪૬ : ૧૯૭૯ એસસીસી (ક્રિ) ૭૪૯] માં, બહુમતીએ કહ્યું હતું: “ગુનેગારને શારીરિક અસ્તિત્વમાંથી મુક્ત કરવું બંધારણીય રીતે ત્યારે જ સ્વીકાર્ય છે જો રાજ્ય અને સમાજની સુરક્ષા, જાહેર વ્યવસ્થા અને સામાન્ય જનતાના હિતો અનુચ્છેદ ૧૯(૨) થી (૬) માં પૂરા પાડ્યા મુજબ તે માર્ગ અપનાવવા માટે મજબૂર કરે”. અમારો વાંધો માત્ર “ત્યારે જ” શબ્દ સામે છે. જ્યારે એ સ્વીકારી શકાય છે કે હત્યા જે રાજ્ય અને સમાજની સુરક્ષા, જાહેર વ્યવસ્થા અને સામાન્ય જનતાના હિતોને સીધી રીતે જોખમમાં મૂકે છે, અથવા નુકસાન પહોંચાડવાની કે જોખમમાં મૂકવાની ભારે સંભાવના ધરાવે છે, તે આવા જઘન્ય હત્યા માટે દોષિત ઠરેલી વ્યક્તિ પર આત્યંતિક સજા લાદવાનું વાજબી ઠેરવવા માટે “વિશેષ કારણો” પૂરા પાડી શકે છે, પરંતુ આ સાંકડી શ્રેણીમાં ન આવતા હત્યારાઓ પર મૃત્યુદંડ લાદવો બંધારણીય રીતે અસ્વીકાર્ય છે તે વાત સાથે સંમત થવું શક્ય નથી. અમે ઉપર ચર્ચા કરી છે અને ઠેરવ્યું છે કે દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ માં વાદગ્રસ્ત જોગવાઈઓ, વાજબી હોવાથી અને સામાન્ય જાહેર હિતમાં હોવાથી, અનુચ્છેદ ૧૯

અથવા તેની "ભાવના" નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી તેમજ તે કોઈપણ રીતે અનુચ્છેદ ૨૧ અને ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી. દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ ની માન્યતાને સમર્થન આપવા માટે અમારા દ્વારા આપવામાં આવેલા તમામ કારણો, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૩૫૪(૩) ના કેસને પણ સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે. આ જ ટીકા બિષ્ણુ દેવ શો વિ. સ્ટેટ ઓફ ડબલ્યુ.બી. [(૧૯૭૯) ૩ એસસીસી ૭૧૪ : ૧૯૭૯ એસસીસી (ક્રિ) ૮૧૭] માં અપનાવવામાં આવેલા દ્રષ્ટિકોણને લાગુ પડે છે જે રાજેન્દ્ર પ્રસાદ [(૧૯૭૯) ૩ એસસીસી ૬૪૬ : ૧૯૭૯ એસસીસી (ક્રિ) ૭૪૯] ના ચુકાદાને અનુસરે છે.

૨૦૫. મૃત્યુદંડ જાળવી રાખનારા ઘણા દેશોમાં, નાણાકીય લાભ માટે અગાઉથી આયોજિત હત્યા, અથવા નાણાકીય પુરસ્કાર માટે ભાડે રાખેલા હત્યારા દ્વારા કરવામાં આવતી હત્યાને પણ પ્રથમ-શ્રેણીનો ગંભીર ગુનો ગણવામાં આવે છે, જે કોઈપણ હળવા સંજોગોની ગેરહાજરીમાં, મૃત્યુદંડથી શિક્ષાપાત્ર છે. આવા કઠોર વર્ગીકરણથી કાયદાકીય નીતિના ક્ષેત્રમાં ખતરનાક રીતે ઓવરલેપ થશે. તે કદાચ 'હત્યા' ની પુનઃવ્યાખ્યા અથવા તેના વધુ વર્ગીકરણની જરૂરિયાત ઊભી કરી શકે છે. વળી, કેટલાક નિર્ણયોમાં, અગ્નિશસ્ત્ર, અથવા સ્વચાલિત પ્રક્ષેપ્ય અથવા બોમ્બ, અથવા

તેવા જ હથિયાર દ્વારા હત્યા, જેના ઉપયોગથી એક કરતાં વધુ વ્યક્તિઓના મૃત્યુ અથવા ઈજાનું એક સાથે ઊંચું જોખમ ઊભું થાય છે, તેને પણ ગંભીર ગુનો ગણવામાં આવ્યો છે.

૨૦૬. ડૉ. ચિતળેએ આ હળવા પરિબળો સૂચવ્યા છે:

“હળવા સંજોગો— ઉપરોક્ત કેસોમાં પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અદાલત નીચેના સંજોગોને ધ્યાનમાં લેશે:

(૧) ગુનો અત્યંત માનસિક અથવા ભાવનાત્મક વિક્ષેપના પ્રભાવ હેઠળ કરવામાં આવ્યો હતો.

(૨) આરોપીની ઉંમર. જો આરોપી નાની ઉંમરનો અથવા વૃદ્ધ હોય, તો તેને મૃત્યુદંડની સજા કરવામાં આવશે નહીં.

(૩) એવી સંભાવના કે આરોપી હિંસાના ગુનાહિત કૃત્યો કરશે નહીં જે સમાજ માટે સતત ખતરો બને.

(૪) એવી સંભાવના કે આરોપી સુધરી શકે છે અને તેનું પુનર્વસન થઈ શકે છે. રાજ્ય પુરાવા દ્વારા સાબિત કરશે કે આરોપી ઉપરોક્ત શરતો (૩) અને (૪) ને સંતોષતો નથી.

(૫) કે કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં આરોપી માનતો હતો કે તે ગુનો કરવામાં નૈતિક રીતે વાજબી હતો.

(૬) કે આરોપી અન્ય વ્યક્તિના દબાણ અથવા પ્રભુત્વ હેઠળ કાર્ય કરતો હતો.

(૭) કે આરોપીની સ્થિતિ દર્શાવતી હતી કે તે માનસિક રીતે ખામીયુક્ત હતો અને સદર ખામીએ તેના વર્તનની ગુનાહિતતાને સમજવાની તેની ક્ષમતાને ક્ષતિગ્રસ્ત કરી હતી."

૨૦૭. અમે આટલું જ કહીશું કે આ નિઃશંકપણે સુસંગત સંજોગો છે અને સજા નક્કી કરવામાં તેમને ઘણું વજન આપવું જોઈએ. અત્યંત નાની વય જેવા આમાંના કેટલાક પરિબળો તેના બદલે અનિવાર્ય મહત્ત્વના હોઈ શકે છે. ભારતના ઘણા રાજ્યોમાં, વિશેષ કાયદાઓ અમલમાં છે, જે મુજબ "બાળક", એટલે કે "હત્યાની તારીખે ૧૬ વર્ષથી ઓછી વયની વ્યક્તિ", પર હત્યા માટે કેસ ચલાવી શકાતો નથી, દોષિત ઠેરવી

શકાતો નથી અને મૃત્યુ અથવા આજીવન કેદની સજા કરી શકાતી નથી, તેમજ પુખ્ત વયના વ્યક્તિની જેમ સમાન ફોજદારી પ્રક્રિયા અનુસાર વ્યવહાર કરી શકાતો નથી. વિશેષ અધિનિયમો આવા કિશોર ગુનેગારો અથવા બાળકો માટે સુધારાત્મક પ્રક્રિયા પૂરી પાડે છે."

૮. વધુમાં આ કોર્ટના ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના મચ્છી સિંહ અને અન્યો વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ[6] ના ચુકાદામાં, આ કોર્ટે આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ હેઠળ મૃત્યુદંડની સજા લાદવા માટે "વિરલથી અતિ વિરલ" (રેરેસ્ટ ઓફ રેર) કેસ નક્કી કરવા માટેની કસોટીઓ પર વિચાર કર્યો છે.

૯. ઉપરોક્ત ચુકાદામાં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે જ્યાં મૃત્યુદંડની સજા લાદવાનો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે ત્યાં બચન સિંહ કેસ[7] માં દર્શાવેલ માર્ગદર્શિકા લાગુ કરવા માટે નીચેના પ્રશ્નો પૂછી શકાય છે અને તેના જવાબો મેળવી શકાય છે:

---

6 ૧૯૮૩(૩) એસસીસી ૪૭૦

7 ૧૯૮૦(૨) એસસીસી ૬૮૪

(એ) શું ગુના વિશે કંઈક એવું અસામાન્ય છે જે આજીવન કેદની સજાને અપૂરતી બનાવે છે અને મૃત્યુદંડની સજાની માંગ કરે છે?

(બી) શું ગુનાના સંજોગો એવા છે કે ગુનાના હળવા સંજોગોને પૂરતું વજન આપ્યા પછી પણ મૃત્યુદંડ લાદવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ નથી?

૧૦. આ ચુકાદામાં, આ કોર્ટ દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે બચન સિંહ કેસ[8] માં દર્શાવેલ માર્ગદર્શિકા તારવવી પડશે અને દરેક વ્યક્તિગત કેસના તથ્યોને લાગુ કરવી પડશે, જ્યાં મૃત્યુદંડની સજા લાદવાનો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે. સદર ચુકાદાનો પેરા ૩૮ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૩૮. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં બચન સિંહ કેસ[9] માં દર્શાવેલ માર્ગદર્શિકા તારવવી પડશે અને દરેક વ્યક્તિગત કેસના તથ્યોને લાગુ કરવી પડશે જ્યાં મૃત્યુદંડની સજા લાદવાનો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે. બચન સિંહ કેસ[10] માંથી નીચેની બાબતો ફલિત થાય છે:

8 ૧૯૮૦(૨) એસસીસી ૬૮૪

9 ૧૯૮૦(૨) એસસીસી ૬૮૪

10 ૧૯૮૦(૨) એસસીસી ૬૮૪

(૧) અત્યંત દોષિતતાના અત્યંત ગંભીર કેસો સિવાય મૃત્યુની આત્યંતિક સજા લાદવાની જરૂર નથી.

(૨) મૃત્યુદંડની પસંદગી કરતા પહેલા 'ગુના' ના સંજોગોની સાથે 'ગુનેગાર' ના સંજોગો પણ ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી છે.

(૩) આજીવન કેદ એ નિયમ છે અને મૃત્યુદંડ એ અપવાદ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો મૃત્યુદંડ માત્ર ત્યારે જ લાદવો જોઈએ જ્યારે ગુનાના સંબંધિત સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને આજીવન કેદ સંપૂર્ણપણે અપૂરતી સજા જણાય, અને શરત એ છે કે, અને માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે ગુનાના સ્વરૂપ અને સંજોગો અને તમામ સંબંધિત સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને આજીવન કેદની સજા લાદવાના વિકલ્પનો અંતઃકરણપૂર્વક ઉપયોગ કરી શકાતો નથી.

(૪) ગંભીર અને હળવા સંજોગોનું સંતુલન પત્રક (બેલેન્સ શીટ) તૈયાર કરવું પડશે અને તેમ કરતી વખતે હળવા સંજોગોને સંપૂર્ણ વજન આપવું પડશે અને વિકલ્પનો ઉપયોગ કરતા પહેલા ગંભીર અને હળવા સંજોગો વચ્ચે યોગ્ય સંતુલન સાધવું પડશે."

૧૧. આ ચુકાદામાં, તથ્યોના આધારે, એવું ઠરાવીને કે તે પારિવારિક ઝઘડામાં બદલો લેવા માટે ઠંડા કલેજે, પૂર્વયોજિત અને ભયાનક બહુવિધ હત્યાઓ હતી અને ૧૭ લાચાર, અસહાય, નિર્દોષ પુરુષો, સ્ત્રીઓ અને બાળકોને વિવિધ પડોશી ગામોમાં એક જ રાત્રે ઊંઘમાં ઉપરાઉપરી ગોળી મારીને મારી નાખવામાં આવ્યા હતા, મચ્છી સિંહ અને અન્ય બે પર લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાને સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.

૧૨. આ કેસમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઇકોર્ટે, મૃત્યુદંડની સજા ફટકારવા માટે માત્ર ગુનાના સ્વરૂપ અને ક્રૂરતા સુધી મર્યાદિત રહીને ભૂલ કરી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જ્યાં સુધી રાજ્ય નક્કર પુરાવા રજૂ કરીને સાબિત ન કરે કે ગુનેગાર સુધારણા અને પુનર્વસનથી પર છે, ત્યાં સુધી માત્ર ગુનાનું સ્વરૂપ જ મૃત્યુદંડની સજા લાદવા માટે પૂરતું નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ગુનેગારની સામાજિક-આર્થિક પરિસ્થિતિઓ અને જે સંજોગોમાં ગુનો કરવામાં આવ્યો છે તે સંજોગો મૃત્યુદંડ લાદવો કે નહીં તે વિચારણાના હેતુ માટે સમાન રીતે સુસંગત છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે હાથ પરનો આ કેસ સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત હોવાથી, તે પણ મૃત્યુદંડની આત્યંતિક સજા ન લાદવાનો આધાર છે.

૧૩. તેમની દલીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના કાલુ ખાન વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન[11] ના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે, જેમાં આરોપી પર ૪ વર્ષની બાળકીના અપહરણ, બળાત્કાર અને હત્યાના ગુનાનો આરોપ હતો, ત્યાં મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવી હતી. સદર ચુકાદાના ફકરા ૩૨ અને ૩૩ નીચે મુજબ વંચાય છે:

> "૩૨. અમારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમમાં, હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે નોંધ્યું છે કે જીવન અને મૃત્યુ એ દૈવી કાર્યો છે અને દૈવી સત્તા માનવ કાયદાની અદાલતોને અત્યંત સાવધાની સાથે અપવાદરૂપ સંજોગોમાં જ ઉપયોગ કરવા માટે સોંપવામાં આવી છે. વધુમાં, અદાલતનો સૌપ્રથમ અને અગ્રણી પ્રયાસ જીવનને તેના કુદરતી અંત સુધી ચાલુ રાખવાનો હોવો જોઈએ અને સોંપાયેલી દૈવી સત્તાનો ઉપયોગ માત્ર એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા પછી જ કરવો જોઈએ કે મૃત્યુ સિવાય અન્ય કોઈ સજા ન્યાયના ઉદ્દેશ્યો પૂરા કરશે નહીં. અમે સમગ્ર પુરાવાની તેની ઝીણામાં ઝીણી વિગતો સાથે વિવેચનાત્મક રીતે કદર કરી છે અને અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે પ્રસ્તુત કેસ અપીલકર્તા-આરોપીને મૃત્યુની આત્યંતિક સજા આપવાની ખાતરી આપતો નથી અને આજીવન કેદની

11 (૨૦૧૫) ૧૬ એસસીસી ૪૯૨

સજા પર્યાપ્ત થશે અને ન્યાયના ઉદ્દેશ્યો પૂરા કરશે. અમારો અભિપ્રાય છે કે રાજ્ય જે ચાર મુખ્ય ઉદ્દેશ્યો પ્રાપ્ત કરવા માંગે છે, એટલે કે અવરોધકતા, નિવારણ, બદલો અને સુધારણા, તે અપીલકર્તા-આરોપીને આજીવન કેદની સજા કરીને પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

૩૩. વિદાય લેતા પહેલા, અમે શૈલેષ જસવંતભાઈ કેસ [શૈલેષ જસવંતભાઈ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, (૨૦૦૬) ૨ એસસીસી ૩૫૯ : (૨૦૦૬) ૧ એસસીસી (ક્રિ) ૪૯૯] માં આ કોર્ટ દ્વારા નીચેની પંક્તિઓમાં પ્રતિબિંબિત ભાવનાનો પુનરોચ્ચાર કરીશું: (એસસીસી પાના ૩૬૧-૬૨, પેરા ૭)

‘૭. ...સમાજનું રક્ષણ અને ગુનાહિત પ્રવૃત્તિઓને ડામી દેવી એ કાયદાનો ઉદ્દેશ્ય હોવો જોઈએ જે યોગ્ય સજા લાદીને પ્રાપ્ત થવો જોઈએ. તેથી, ‘વ્યવસ્થા’ ની ઈમારતના પાયાના પથ્થર તરીકે કાયદાએ સમાજનો સામનો કરી રહેલા પડકારોને પહોંચી વળવું જોઈએ. ફ્રાઈડમેને તેમના લો ઇન અ ચેન્જિંગ સોસાયટી માં જણાવ્યું હતું કે: ‘ફોજદારી કાયદાની સ્થિતિ સમાજની સામાજિક ચેતનાનું નિર્ણાયક પ્રતિબિંબ બની રહે છે — જેમ કે

તે હોવું જોઈએ.' તેથી, સજા પ્રણાલીનું સંચાલન કરતી વખતે, કાયદાએ તથ્યલક્ષી પરિસ્થિતિ પર આધારિત સુધારાત્મક મશીનરી અથવા અવરોધકતા અપનાવવી જોઈએ. કુશળ ગોઠવણ દ્વારા, સજા પ્રક્રિયા જ્યાં કડક હોવી જોઈએ ત્યાં કડક હોવી જોઈએ, અને જ્યાં દયાની ખાતરી હોય ત્યાં દયાથી સંયમિત હોવી જોઈએ.'"

૧૪. લેહના વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા[12] ના કેસમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે મૃત્યુદંડની સજા આપવા માટેના વિશેષ કારણો એવા હોવા જોઈએ જે અદાલતને એ નિષ્કર્ષ પર આવવા મજબૂર કરે કે ગુનેગારને સુધારવો અને તેનું પુનર્વસન કરવું શક્ય નથી. સદર ચુકાદાનો પેરા ૧૪ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"...કલમ ૩૫૪(૩) માં પૂરી પાડ્યા મુજબ, મૃત્યુદંડ સામાન્ય રીતે નકારી કાઢવામાં આવે છે અને માત્ર "વિશેષ કારણો" માટે જ લાદી શકાય છે. સંહિતામાં બીજી એક જોગવાઈ છે જે મહત્ત્વપૂર્ણ અભિવ્યક્તિ "વિશેષ કારણ" નો પણ ઉપયોગ કરે છે. તે કલમ ૩૬૧ છે. ૧૯૭૩ ની સંહિતાની કલમ ૩૬૦, સારાંશમાં, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૮૯૮ (ટૂંકમાં "જૂની સંહિતા") ની કલમ ૫૬૨ ને ફરીથી ઘડે છે. કલમ ૩૬૧ જે સંહિતામાં એક

12 (૨૦૦૨) ૩ એસસીસી ૭૬

નવી જોગવાઈ છે તે અદાલત માટે કલમ ૩૬૦ ની જોગવાઈઓ લાગુ ન કરવા માટે "વિશેષ કારણો" નોંધવાનું ફરજિયાત બનાવે છે. આમ કલમ ૩૬૧ જ્યાં પણ શક્ય હોય ત્યાં કલમ ૩૬૦ ની જોગવાઈઓ લાગુ કરવાની અને જો તેમ ન કરે તો "વિશેષ કારણો" જણાવવાની અદાલત પર ફરજ લાદે છે. કલમ ૩૬૦ ના સંદર્ભમાં, કલમ ૩૬૧ દ્વારા વિચારવામાં આવેલા "વિશેષ કારણો" એવા હોવા જોઈએ જે ગુનેગારની ઉંમર, ચારિત્ર્ય અને પૂર્વવૃત્ત અને જે સંજોગોમાં ગુનો કરવામાં આવ્યો હતો તેને યોગ્ય ધ્યાનમાં રાખીને બાબતની તપાસ કર્યા પછી અદાલતને એવું માનવા મજબૂર કરે કે ગુનેગારને સુધારવો અને તેનું પુનર્વસન કરવું અશક્ય છે. ધારાસભા દ્વારા આ અમુક સંકેત છે કે ગુનેગારોની સુધારણા અને પુનર્વસન અને માત્ર અવરોધકતા નહીં, તે હવે આપણા દેશમાં ફોજદારી ન્યાયના વહીવટના અગ્રણી ઉદ્દેશ્યો પૈકીનું એક છે. કલમ ૩૬૧ અને કલમ ૩૫૪(૩) બંને એક જ સમયે કાયદાના પુસ્તકમાં દાખલ થયા છે અને તેઓ ગુનાશાસ્ત્રના નવા પ્રવાહોની ધારાસભા દ્વારા સ્વીકૃતિના ઉભરતા ચિત્રનો એક ભાગ છે. તેથી, એવું માની લેવું ખોટું નહીં હોય કે ગુનેગારની ઉંમર, ચારિત્ર્ય, પૂર્વવૃત્ત અને અન્ય સંજોગો દ્વારા પ્રગટ થયેલ ગુનેગારનું વ્યક્તિત્વ અને સુધારા પ્રત્યે ગુનેગારની નમ્રતાએ આપવાની સજા નક્કી કરવામાં અનિવાર્યપણે સૌથી અગ્રણી ભૂમિકા ભજવવી જોઈએ. વિશેષ કારણોને આ પરિબળો સાથે થોડો સંબંધ હોવો જોઈએ."

૧૫. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના સુનિલ વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ[13] ના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે, જેમાં આરોપી, જે બનાવ સમયે આશરે ૨૫ વર્ષની વયનો હતો અને ૪ વર્ષની બાળકી પર બળાત્કાર અને હત્યાના ગુનામાં આરોપસર દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા બાદ, મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવી હતી. ઉક્ત ચુકાદામાં, આ અદાલતે એવું યોજ્યું છે કે અપીલકર્તાની તરફેણમાં સ્વીકારવી જ પડે તેવી એક ફરજિયાત/હળવાશની પરિસ્થિતિ (મિટિગેટિંગ સર્કમસ્ટેન્સ) એ ગુનો આચરતી વખતે તેની યુવાન વય છે અને વળી એ બાબત કે આરોપીને સુધારી શકાય છે અને પુનર્વસન કરી શકાય છે, તે અન્ય એવી પરિસ્થિતિઓ છે જેને નીચલી કોર્ટો દ્વારા અવગણી શકાય નહીં.

૧૬. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના રાજેન્દ્ર પ્રલ્હાદરાવ વાસ્નિક વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર[14] ના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, જ્યાં આરોપી ત્રણ વર્ષની માસૂમ બાળકી પર બળાત્કાર અને હત્યાના ગુનામાં દોષિત સાબિત થયો હતો, ત્યાં મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવી હતી, જેમાં એવી શરત મૂકવામાં આવી

13 (૨૦૧૭) ૪ એસસીસી ૩૯૩

14 રિવ્યુ પીટીશન (ક્રિમિનલ) નં. ૩૦૬-૩૦૭/૨૦૧૩

હતી કે દોષિતને તેના બાકીના સામાન્ય જીવન દરમિયાન કસ્ટડીમાંથી મુક્ત કરવામાં આવશે નહીં.

૧૭. અપીલકર્તાના વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ઉપરોક્ત ત્રણેય ચુકાદાઓ, પ્રસ્તુત કેસની આક્રમક (ગંભીર) અને હળવાશની પરિસ્થિતિઓ વચ્ચે સંતુલન સાધવાના સંદર્ભમાં, અપીલકર્તાના કેસને સમર્થન આપે છે.

૧૮. ફરિયાદી સાક્ષી-૯ ની જુબાની પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તે જાલનાના નૂતન વસાહત વિસ્તારમાં રહેતો ફળ વિક્રેતા છે અને અપીલકર્તા પણ આ જ શેરીમાં રહે છે. વધુમાં, તેની જુબાની પરથી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે ગુનાની ઘટનાના દિવસે આરોપી દારૂના નશામાં હતો. આ પ્રકારે, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ઘટનાના દિવસે તે દારૂના નશામાં હતો, તેની ઉંમર આશરે ૨૫ વર્ષ છે અને તેની સામે અગાઉના કોઈ ગુનાનો ઈતિહાસ નથી તેમજ પ્રોસિક્યુશન તરફથી એવો કોઈ પુરાવો ન હોવાના અભાવમાં કે તેને સમાજના મુખ્ય પ્રવાહમાં પાછો લાવીને સુધારી કે પુનર્વસિત કરી શકાતો નથી, અપીલકર્તાના વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ સજામાં ફેરફાર કરવા માટે અપીલકર્તાના કેસને સંપૂર્ણપણે સમર્થન આપે છે.

૧૯. મચ્છી સિંહ અને અન્યો વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ[15] ના કેસમાં, આ કોર્ટે મચ્છી સિંહ અને અન્ય બેને મૃત્યુદંડની સજાને મુખ્યત્વે એવા તારણ સાથે સમર્થન આપ્યું હતું કે તે પારિવારિક ઝઘડામાં બદલો લેવા માટે ઠંડા કલેજે, પૂર્વયોજિત અને ભયાનક હત્યાઓ હતી, જેમાં ૧૭ લાચાર, અસહાય, નિર્દોષ પુરુષો, સ્ત્રીઓ અને બાળકોને ગોળી મારીને મારી નાખવામાં આવ્યા હતા, જેથી તેને "વિરલથી અતિ વિરલ" કેસ ગણી શકાય. હાથ પરના આ કેસમાં, તેને અગાઉથી આયોજિત અને પૂર્વ-વિચારિત કહી શકાય નહીં. કોઈ ચોક્કસ ગુનો અગાઉથી આયોજિત અને પૂર્વ-વિચારિત છે તેવું તારણ નોંધવા માટે, ઘટનાની તારીખના એક દિવસ પહેલાં હત્યા કરવાનું આયોજન કરવા કરતાં કંઈક વધુ જરૂરી છે. હાથ પરના આ કેસમાં, જ્યાં રેકોર્ડ પરના પુરાવા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તા દારૂના નશામાં હતો અને તેણે ગુનો કર્યો હતો, તેને ગંભીર અને હળવા સંજોગોના સંતુલન માટે ગંભીર સંજોગ તરીકે ગણવા માટે પૂર્વ-આયોજિત કહી શકાય નહીં.

૨૦. સંદેશ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર[16] ના કેસમાં, આ કોર્ટે ફરી એકવાર એ સિદ્ધાંતનો સ્વીકાર કર્યો હતો કે ગુનેગાર સુધરી શકે નહીં તેવી કોઈ સંભાવના નથી તે દર્શાવવા માટે પુરાવા રજૂ કરવાનું ફરિયાદપક્ષનું કામ છે. તેવી જ રીતે,

15 ૧૯૮૩(૩) એસસીસી ૪૭૦

16 (૨૦૧૩) ૨ એસસીસી ૪૭૯

મોહિન્દર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ[17] માં, ચુકાદાના પેરા ૨૩ માં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

> "...ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, આજીવન કેદ ત્યારે જ સંપૂર્ણપણે વ્યર્થ કહી શકાય, જ્યારે સુધારણાનો સજાનો હેતુ અપ્રાપ્ય કહી શકાય. તેથી, "વિરલથી અતિ વિરલ" સિદ્ધાંતના બીજા પાસાને સંતોષવા માટે, અદાલતે સ્પષ્ટ પુરાવા આપવા પડશે કે શા માટે ગુનેગાર કોઈપણ પ્રકારની સુધારાત્મક અને પુનર્વસન યોજના માટે યોગ્ય નથી."

૨૧. સુશીલ શર્મા વિ. સ્ટેટ (એનસીટી ઓફ દિલ્હી)[18] ના કેસમાં, આ કોર્ટે સ્વીકાર્યું હતું કે વિવિધ પરિબળો પૈકી, મૃત્યુદંડ આપવા કે ન આપવા માટે ધ્યાનમાં લેવાના પરિબળોમાંનું એક પરિબળ ગુનેગારની સુધારણા અને પુનર્વસનની સંભાવના છે. આ સ્વીકૃતિ ચુકાદાના પેરા ૧૦૩ માં કરવામાં આવી હતી, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

---

17 (૨૦૧૩) ૩ એસસીસી ૨૯૪

18 (૨૦૧૪) ૪ એસસીસી ૩૧૭

"૧૦૩. બાબતોની પ્રકૃતિ અનુસાર, કોઈ આરોપીને મૃત્યુદંડની સજા ફટકારવી કે કેમ તે બાબત પર વિચારણા કરતી વખતે અદાલત અનુસરી શકે તેવા કોઈ કડક અને ઝડપી (નિશ્ચિત) નિયમો હોઈ શકતા નથી. કોઈપણ ફોજદારી કેસનો મૂળ આધાર તેની હકીકતો હોય છે, અને હકીકતો દરેક કેસમાં અલગ-અલગ હોય છે. તેથી, ગુનેગારની ઉંમર, તેની સામાજિક સ્થિતિ, તેની પૃષ્ઠભૂમિ, તે કુખ્યાત ગુનેગાર છે કે નહીં, તેનો કોઈ પૂર્વઇતિહાસ (ગુનાહિત ઇતિહાસ) છે કે નહીં, તેના સુધારણા અને પુનર્વસનની કોઈ શક્યતા છે કે નહીં અથવા શું તે એવો કેસ છે જ્યાં સુધારણા અશક્ય છે અને આરોપી ભવિષ્યમાં આવા ગુનાઓ તરફ પાછા ફરવાની અને સમાજ માટે જોખમ બનવાની સંભાવના ધરાવે છે જેવા વિવિધ પરિબળો એવા છે જે ફોજદારી અદાલતે દરેક કેસમાં સ્વતંત્ર રીતે તપાસવા પડશે. મૃત્યુદંડ લાદવો કે નહીં તેનો નિર્ણય આ અદાલતના અનેકાનેક અધિકૃત ચુકાદાઓમાં નિર્ધારિત માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં દરેક કેસની હકીકતો અને સાથી સંજોગોના આધારે લેવો આવશ્યક છે."

૨૨. અમિત વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર[19] ના કેસમાં, આ કોર્ટે આરોપીના અગાઉના ઇતિહાસનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને નોંધ્યું હતું કે અગાઉના કોઈ જઘન્ય

19 (૨૦૦૩) ૮ એસસીસી ૯૩

ગુનાનો કોઈ રેકોર્ડ નથી અને જો તેને મૃત્યુદંડની સજા ન કરવામાં આવે તો તે સમાજ માટે ખતરો બનશે તેવો કોઈ પુરાવો નથી. સદર ચુકાદાનો પેરા ૧૦ નીચે મુજબ વંચાય છે:

> "૧૦. હવે પછીનો પ્રશ્ન સજાનો છે. અપીલકર્તા એક યુવાન છે તે ધ્યાનમાં લેતા, ઘટના સમયે તેની ઉંમર આશરે ૨૦ વર્ષની હતી; તે વિદ્યાર્થી હતો; અગાઉના કોઈ જઘન્ય ગુનાનો કોઈ રેકોર્ડ નથી અને જો તેને મૃત્યુદંડ આપવામાં ન આવે તો તે સમાજ માટે ખતરો બનશે તેવો કોઈ પુરાવો નથી. જો કે અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલ ગુનો ગંભીર નિંદાને પાત્ર છે અને તે અત્યંત જઘન્ય ગુનો છે, પરંતુ કેસના સંચિત તથ્યો અને સંજોગો પર, અમે માનતા નથી કે આ કેસ વિરલથી અતિ વિરલ કેસોની શ્રેણીમાં આવે છે....."

૨૩. સુરેન્દ્ર પાલ શિવબાલકપાલ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત[20] ના કેસમાં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે આરોપી દ્વારા અગાઉના કોઈપણ ફોજદારી કેસમાં સંડોવણી એ મૃત્યુદંડની સજા આપવાના હેતુ માટે ધ્યાનમાં લેવાનું એક પરિબળ ગણવામાં આવ્યું હતું. સદર ચુકાદાનો પેરા ૧૩ નીચે મુજબ વંચાય છે:

---

20 ૨૦૦૫(૩) એસસીસી ૧૨૭

"૧૩. હવે પછીનો પ્રશ્ન જે વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થાય છે તે એ છે કે શું આ "વિરલથી અતિ વિરલ કેસ" છે; અમે માનતા નથી કે આ એક "વિરલથી અતિ વિરલ કેસ" છે જેમાં અપીલકર્તા પર મૃત્યુદંડ લાદવો જોઈએ. ઘટના સમયે અપીલકર્તાની ઉંમર ૩૬ વર્ષની હતી અને એવો કોઈ પુરાવો નથી કે અપીલકર્તા અગાઉ અન્ય કોઈ ફોજદારી કેસમાં સંડોવાયેલો હતો અને અપીલકર્તા યુ.પી. નો સ્થળાંતરિત મજૂર હતો અને સુરતમાં ઝૂંપડપટ્ટી વિસ્તારમાં રહેતો હતો... ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે માનીએ છીએ કે પ્રસ્તુત કેસ મૃત્યુદંડની આત્યંતિક સજા માટે યોગ્ય કેસ નથી."

૨૪. વધુમાં, પ્રસ્તુત કેસ માત્ર સંજોગોવશાત પુરાવા પર આધારિત છે.

૨૫. બિષ્ણુ પ્રસાદ સિન્હા વિ. સ્ટેટ ઓફ આસામ[21] ના કેસમાં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે જ્યારે કેસ સંપૂર્ણપણે સંજોગોવશાત પુરાવા પર ટકેલો હોય, ત્યારે તે પણ મૃત્યુદંડ ન લાદવા માટે ધ્યાનમાં લેવાનું એક પરિબળ છે. પેરા ૫૫ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

21 (૨૦૦૭) ૧૧ એસસીસી ૪૬૭

"૫૫. હવે જે પ્રશ્ન બાકી રહે છે તે એ છે કે કઈ સજા ફટકારવી જોઈએ. સામાન્ય રીતે, ગુનાની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલત આ બાબતમાં લર્ન્ડ સેશન્સ જજ તેમજ હાઈકોર્ટના અભિપ્રાય સાથે મતભેદ ધરાવત નહીં, પરંતુ એ ધ્યાનમાં રાખવું આવશ્યક છે કે અપીલકર્તાઓ માત્ર સંજોગજન્ય પુરાવાઓના આધારે જ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે. એવા અધિકૃત સિદ્ધાંતો છે કે જો પુરાવો સંજોગજન્ય પુરાવા દ્વારા સાબિત થાય, તો સામાન્ય રીતે મૃત્યુદંડની સજા આપવામાં આવશે નહીં. વપરાશમાં, અપીલકર્તા ૧ એ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળના તેના નિવેદનમાં પણ તેનો પસ્તાવો અને ખેદ દર્શાવ્યો હતો. તેણે તેનો ગુનો સ્વીકાર્યો હતો."

૨૬. વધુમાં, આલોક નાથ દત્તા વિ. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ[22] ના કેસમાં, આ સિદ્ધાંત કે સંજોગજન્ય પુરાવા પર આધારિત કેસમાં સામાન્ય રીતે મૃત્યુદંડની સજા ફટકારવી જોઈએ નહીં, તેને વ્યાપકપણે આ શરત સાથે સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો કે મૃત્યુદંડ આપવા માટે કેટલાક "વિશેષ કારણો" હોવા જોઈએ. ઉક્ત ચુકાદાનો ફકરો ૧૭૪ નીચે મુજબ છે:

22 (૨૦૦૭) ૧૨ એસસીસી ૨૩૦

"૧૭૪. આ અદાલતના કેટલાક પૂર્વનિર્ણયો છે જેમ કે સહેદેવ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય [(૨૦૦૪) ૧૦ એસ.સી.સી. ૬૮૨] અને એસ.કે. ઈશાક વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય [(૧૯૯૫) ૩ એસ.સી.સી. ૩૯૨] જેઓ આ સિદ્ધાંત માટેના દૃષ્ટાંતો છે કે જો ગુનો સંજોગજન્ય પુરાવા દ્વારા સાબિત થાય તો સામાન્ય રીતે મૃત્યુદંડની સજા આપવી જોઈએ નહીં. અમારું માનવું છે કે આપણે તેના બદલે ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંતોનું પાલન કરવું જોઈએ અને આમ, મૃત્યુદંડ આપવાના બદલે, અલોક નાથ સામે આજીવન સખત કેદની સજા લાદવી જોઈએ. વધુમાં, મૃત્યુદંડ આપવા માટેનું અમને કોઈ વિશેષ કારણ જણાતું નથી જે અનિવાર્ય હોય."

૨૭. સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક[23] ના કેસમાં, આ અદાલતે એવું યોજ્યું છે કે દેખીતી રીતે નિર્ણાયક લાગતા સંજોગજન્ય પુરાવાઓ પર આધારિત દોષિત ઠેરવણીઓને અચૂક અથવા સચોટ (ફૂલ-પ્રૂફ) હોવાનું માની લેવું જોઈએ નહીં. ઉક્ત ચુકાદાનો ફકરો ૮૭ નીચે મુજબ છે:

"૮૭. મૃત્યુદંડના ન્યાયશાસ્ત્ર (ડેથ પેનલ્ટી જ્યુરિસ્પ્રુડન્સ) ના અનેક અભ્યાસોમાં આ એક મૂળભૂત મુદ્દો રહ્યો છે કે જે કેસોમાં દોષિત

23 (૨૦૦૭) ૧૨ એસસીસી ૨૮૮

ઠેરવવાનો એકમાત્ર આધાર સંજોગજન્ય પુરાવા હોય છે, તેમાં પુરાવાના અન્ય વધુ સચોટ સ્ત્રોતો પર આધારિત કેસોની સરખામણીમાં પાછળથી ખોટી રીતે દોષિત ઠેરવવું (વ્રોંગફુલ કન્વિક્શન્સ) સંભાવના ઘણી વધારે હોય છે. દેખીતી રીતે નિર્ણાયક લાગતા સંજોગજન્ય પુરાવાઓ પર આધારિત દોષિત ઠેરવણીઓને અચૂક અથવા ચોક્કસ (ફૂલ-પ્રૂફ) ઘટનાઓ તરીકે માની લેવી જોઈએ નહીં અને આ હકીકત કે તે સંજોગજન્ય પુરાવાઓ પર આધારિત છે, તે સજા નક્કી કરવાના તબક્કાની ચર્ચાઓમાં એક ચોક્કસ પરિબળ હોવું જ જોઈએ, કારણ કે મૃત્યુદંડ તેની સંપૂર્ણ અપરિવર્તનીયતામાં અનન્ય છે. ટ્રાયલની કોઈપણ વિશેષતા, જેમ કે માત્ર સંજોગજન્ય પુરાવા પર આધારિત દોષિત ઠેરવણી, જે અપરાધની અનિશ્ચિતતામાં વધારો કરે છે, તેણે હત્યા માટે મહત્તમ સજા નક્કી કરતી વખતે નકારાત્મક ધ્યાન આકર્ષિત કરવું જ જોઈએ."

૨૮. ઉપર ઉલ્લેખિત ચુકાદાઓ પરથી, એ સ્પષ્ટ છે કે સંજોગજન્ય પુરાવાઓના આધારે દોષિત ઠેરવવાના કેસમાં, સામાન્ય રીતે મૃત્યુદંડની આત્યંતિક સજા ફટકારવી જોઈએ નહીં. કોઈ ચોક્કસ કેસમાં, સંજોગોની કડીઓ જોડીને આરોપીનો અપરાધ શંકાની કોઈ પણ વાજબી શક્યતા વિના (બિયોન્ડ રીઝનેબલ ડાઉટ) સાબિત થાય છે, જેના પરિણામે દોષિત ઠેરવવામાં આવે છે, તો

તેવા કેસોમાં, આક્રમક અને હળવાશની પરિસ્થિતિઓ વચ્ચેના સંતુલન પાસાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, યોગ્ય કેસોમાં મૃત્યુદંડ લાદી શકાય છે. પરંતુ, તે જ સમયે, સામાન્ય રીતે, જો કોઈ વિશેષ કારણો અસ્તિત્વમાં ન હોય, તો સંજોગજન્ય પુરાવાઓ પર આધારિત દોષિત ઠેરવવાના કેસમાં મૃત્યુદંડ લાદવો જોઈએ નહીં. પ્રસ્તુત કેસમાં, અપીલકર્તાની દોષિત ઠેરવણી મુખ્યત્વે સંજોગજન્ય પુરાવાઓ પર આધારિત છે. આ આધાર પર પણ, હું એ મતનો છું કે તેના પર લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજામાં ફેરફાર કરવો જરૂરી છે.

૨૯. રેકોર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી પરથી, એ સ્પષ્ટ છે કે આરોપી ઇન્દિરા નગર, જાલનાનો કાયમી નિવાસી છે. મૃતકના પિતા, પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી-૯ એ પોતે જણાવ્યું છે કે તેઓ જાલનાના નૂતન વસાહત વિસ્તારમાં ફળ વિક્રેતા છે, અને આરોપી પણ તેમના નિવાસસ્થાનની નજીક, તે જ શેરીમાં રહે છે. પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી-૯ ની સાક્ષી પરથી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તાના ઘરની પૂર્વ અને પશ્ચિમ બાજુએ, સંબંધિત સમય દરમિયાન ભેંસો રાખનાર વ્યક્તિ રહેતી હતી. રેકોર્ડ પરના આવા પુરાવાઓ પરથી, અપીલકર્તાની સામાજિક-આર્થિક સ્થિતિનું આકલન કરવું સરળ છે અને ચોક્કસપણે એમ કહી શકાય કે તે ગૌણ રેખા (ગરીબી રેખા) ની નીચે જીવનાર વ્યક્તિ છે.

૩૦. આ અદાલતના એક ચુકાદામાં, સુનીલ દામોદર ગાયકવાડ વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય[24] ના કેસમાં, અદાલતે માત્ર ગુનાને જ નહીં પરંતુ અપરાધીને પણ ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ અને અપરાધીની પરિસ્થિતિઓને યોગ્ય વિચારણા આપવી જોઈએ એમ ઠેરવતી વખતે, વધુમાં એવું પણ યોજ્યું છે કે સજા ફટકારતી વખતે, બચ્ચન સિંહ અને મચ્છી સિંહ માં દર્શાવવામાં આવેલા પરિબળો ઉપરાંત, સામાજિક-આર્થિક સ્થિતિને પણ એક હળવાશના પરિબળ (મિટિગેટિંગ ફેક્ટર) તરીકે ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. ઉક્ત ચુકાદાનો ફકરો ૨૦ નીચે મુજબ છે:

> ૨૦. જ્યારે બંધનકર્તા નિર્ણયો હોય છે, ત્યારે ન્યાયિક શિષ્ટાચાર (જ્યુડિશિયલ કોમિટી) એવી અપેક્ષા રાખે છે અને માંગ કરે છે કે તેનું પાલન કરવામાં આવે. ન્યાયિક શિષ્ટાચાર એ ન્યાયિક શિસ્તનો એક અભિન્ન અંગ છે અને ન્યાયિક શિસ્ત એ ન્યાયિક અખંડિતતાનો પાયો છે. નિઃશંકપણે, જો કોઈ નવા પાસાઓ હોય જે મોટી બેંચના નિર્ણયોના રેશિયો (સિદ્ધાંત) સાથે વિરોધાભાસમાં ન હોય અથવા જ્યાં કંઈક ઉમેરવાનું અને સમજાવવાનું હોય, તો હંમેશાં તેને રજૂ કરવાનું અનુમતિપાત્ર છે. તેથી, બચ્ચન સિંહ [બચ્ચન સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, (૧૯૮૦) ૨ એસ.સી.સી. ૬૮૪ : ૧૯૮૦ એસ.સી.સી. (ક્રિમીનલ) ૫૮૦] અને મચ્છી સિંહ [મચ્છી સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, (૧૯૮૩) ૩ એસ.સી.સી. ૪૭૦ : ૧૯૮૩ એસ.સી.સી. (ક્રિમીનલ) ૬૮૧] ના કેસોમાં દર્શાવવામાં

24 (૨૦૧૪) ૧ એસસીસી ૧૨૯

આવેલા પરિબળો ઉપરાંત, ગરીબી, સામાજિક-આર્થિક પરિસ્થિતિઓ, માનસિક મજબૂરીઓ અને જીવનમાં અયોગ્ય વિપત્તિઓ એ ધ્યાનમાં લેવાના કેટલાક હળવાશના પરિબળો છે. આમ, સજા ધ્યાનમાં લેતી વખતે, ગુનો આચરવામાં જેણે પ્રભાવ પાડ્યો હોય તેવી બંધનકર્તા નિર્ણયોમાં દર્શાવેલ આક્રમક અને હળવાશના પરિબળો, અપરાધી અને તેની પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં તથ્યોનું વિશ્લેષણ કરવા માટે અમે બંધાયેલા છીએ."

૩૧. આ અદાલતના ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ અને આ કેસમાં રેકોર્ડ પરના પુરાવાના પ્રકાશમાં, જે અપીલકર્તાની ગરીબી રેખા નીચેની વ્યક્તિ તરીકેની સામાજિક-આર્થિક સ્થિતિને સ્થાપિત કરે છે, તેને પણ આક્રમક અને હળવાશના પરિબળો વચ્ચે સંતુલન સાધતી વખતે હળવાશના પરિબળો (મિટિગેટિંગ ફેક્ટર્સ) માંના એક તરીકે ગણી શકાય છે.

૩૨. બાળ યૌન અપરાધ સંરક્ષણ અધિનિયમ, ૨૦૧૨ (ટૂંકમાં 'પોક્સો એક્ટ') માં, પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સ અમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૯ દ્વારા કરવામાં આવેલા તાજેતરના સુધારાઓથી હું સભાન છું. આ

સુધારાઓની રૂએ, બાળકો સામેના ગુનાઓની વધતી જતી પ્રવૃત્તિને ધ્યાનમાં રાખીને, વિવિધ ગુનાઓ માટે ન્યૂનતમ સજા વધારવામાં આવી છે અને અધિનિયમની કલમ ૬ હેઠળના ગુના એટલે કે ગંભીર પ્રવેશાત્મક યૌન હુમલા (એગ્ગ્રેવેટેડ પેનિટ્રેટિવ સેક્સ્યુઅલ અસોલ્ટ) માટે ન્યૂનતમ કેદ, જે ૨૦ વર્ષથી ઓછી નહીં હોય, જે કુદરતી જીવન સુધી લંબાઈ શકે છે અથવા મૃત્યુદંડની સજા થઈ શકે છે. ૨૦૧૯ ના તાજેતરના સુધારા અધિનિયમ દ્વારા કરવામાં આવેલા સુધારાઓ પહેલાં, પોક્સો હેઠળના ગુના માટે મૃત્યુદંડની જોગવાઈ ન હતી. યોગ્ય કેસોમાં કરવામાં આવેલા સુધારાઓની રૂએ, માત્ર પોક્સો એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ આવતા ગુનાઓ માટે મૃત્યુદંડની સજા લાદી શકાય છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, આ ગુનો આ અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પહેલાં આચરવામાં આવ્યો હતો.

૩૩. તેમ છતાં, બાળકો સામેના ગુનાઓ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, પોક્સો એક્ટમાં સુધારા તરફ દોરી જનાર ધારાસભાના આશયને આપણે ભૂલી શકીએ નહીં. તે જ સમયે, પોક્સો એક્ટ, ૨૦૧૨ ની જોગવાઈઓમાંથી ઉત્પન્ન થતા કેસો માટે મૃત્યુદંડ ફટકારવા માટે પણ, આક્રમક અને હળવાશની પરિસ્થિતિઓ વચ્ચે સંતુલન સાધવાની અદાલતોની ફરજ છે. આવા પાસાઓ વચ્ચે સંતુલન સાધવા માટે, બચ્ચન સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય ના કેસમાં આપેલી અને ત્યારબાદ મચ્છી સિંહ એન્ડ ઓર્સ. વિ. પંજાબ રાજ્ય ના કેસમાં અને સુશીલ

મુર્મુ વિ. ઝારખંડ[25] ના કેસમાં પુનઃઉચ્ચારિત થયેલી માર્ગદર્શિકાઓ લાગુ થવાનું ચાલુ રહેશે. વધુમાં, આ અદાલત દ્વારા વિવિધ ચુકાદાઓમાં વારંવાર એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે આક્રમક અને હળવાશના પરિબળોને દરેક કેસની હકીકતોના સંદર્ભમાં ધ્યાનમાં લેવાના છે અને આવા પાસાઓ વચ્ચે સંતુલન સાધવા માટે કોઈ કડક અને ઝડપી (નિશ્ચિત) નિયમ હોઈ શકે નહીં.

૩૪. મારા મનમાં સ્પષ્ટ છે કે પ્રસ્તુત કેસમાં, મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવા માટે, અપીલકર્તાની હળવાશની પરિસ્થિતિઓ (મિટિગેટિંગ સર્કમસ્ટેન્સ) એ આક્રમક પરિસ્થિતિઓ કરતાં પ્રભાવી છે. પ્રોસિક્યુશનના કેસ મુજબ પણ, ગુનો આચરતી વખતે અપીલકર્તા દારૂના નશામાં હતો, અને પ્રોસિક્યુશન તરફથી રેકોર્ડ પર એવો કોઈ પુરાવો નથી કે જે દર્શાવે કે અપીલકર્તાના સુધારણા અને પુનર્વસનની કોઈ શક્યતા નથી. વધુમાં, સંબંધિત સમય દરમિયાન અપીલકર્તાની ઉંમર ૨૫ વર્ષ હતી અને દોષિત ઠેરવવાનો નિર્ણય સંપૂર્ણપણે સંજોગજન્ય પુરાવાઓ પર આધારિત છે. આ તમામ બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવવાની જરૂર છે.

---

25 (૨૦૦૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૩૮

૩૫. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આ કોર્ટ દ્વારા સમાન હકીકતો અને સંજોગોમાં નક્કી કરાયેલા કેસોની લાંબી હારમાળા ટાંકવામાં આવી છે, જેમાં આ કોર્ટે મૃત્યુદંડની સજાને કોઈપણ મુક્તિ વિના આજીવન કેદમાં ફેરવી છે. આ કોર્ટના તાજેતરના કેટલાક નિર્ણયો નીચે મુજબ છે:

૩૬. આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના તા. ૧૮/૦૧/૨૦૧૯ ના નંદ કિશોર વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ[26] ના કેસમાં અને તા. ૧૭/૦૧/૨૦૧૯ ના રાજુ જગદીશ પાસવાન વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર[27] ના કેસમાં, જેમાં હું પણ એક સભ્ય હતો, સમાન સંજોગોમાં, આ કોર્ટે મૃત્યુદંડની સજાને કોઈપણ મુક્તિ વિના આજીવન કેદમાં ફેરવી છે.

૩૭. વધુમાં, આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચના તાજેતરના વિજય રાયકવાર વિ. સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ[28] ના ચુકાદામાં, જ્યાં આશરે ૭½ વર્ષની બાળકી પર બળાત્કાર અને હત્યાનો ગુનો સાબિત હતો, આઈપીસીની કલમ

26 ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૯૪/૨૦૧૯

27 ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૮૮-૮૯/૨૦૧૯

28 (૨૦૧૯) ૪ એસસીસી ૨૧૦

૩૭૬(૨)(એફ) અને કલમ ૨૦૧ તેમજ પોક્સો એક્ટની કલમ ૬ સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૫(આઈ), ૫(એમ) અને ૫(આર) હેઠળના ગુનાઓની દોષસિદ્ધિને સમર્થન આપતી વખતે, આ કોર્ટે મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવી હતી.

૩૮. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાં સમાન હકીકતોમાં આ કોર્ટે મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં ફેરવી છે. આ કેસમાં પણ અપીલકર્તા સામે અગાઉના ગુનાનો કોઈ રેકોર્ડ નથી. ઉપર સંદર્ભિત ચુકાદો અપીલકર્તાના કેસને સમર્થન આપે છે.

૩૯. ઉપરોક્ત કારણોસર, આ અપીલો અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલી દોષસિદ્ધિને સમર્થન આપતી વખતે, અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલી મૃત્યુદંડની સજાને આજીવન કેદમાં સુધારવામાં આવે છે, એટલે કે કોઈપણ મુક્તિ/ઘટાડા વિના તેના કુદરતી મૃત્યુ સુધી આજીવન કેદ ભોગવવી પડશે.

દેવિકા ગુજરાલ

અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવેલ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.